

บทที่ 3

องค์ประกอบ และรูปแบบในการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี

3.1 องค์ประกอบในการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี

ลิเกคณะพรเทพ พรทวี จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2537 นับถึงปัจจุบันเป็นเวลายาวนานกว่า 12 ปี ตลอดเวลาที่ผ่านมาผลงานการแสดงเป็นที่ประจักษ์ในหมู่ประชาชนทั่วไปจนถึงปัจจุบันนี้ประชาชนยังให้ความนิยมอยู่เสมอ สังเกตได้จากการที่มีผู้มาติดต่อให้ไปแสดงตามงานในสถานที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ตลอดมาทุก ๆ ปี ไม่ว่าจะเป็นงานวัด งานบ้าน หรือหน่วยงานใด ๆ ก็ตาม และในแต่ละครั้งที่ไปทำการแสดง ณ สถานที่ต่าง ๆ นั้นมักมีผู้ชมให้ความสนใจเข้าชมเป็นจำนวนมาก หากจะกล่าวถึงพัฒนาการ และปัจจัยที่ทำให้คณะพรเทพ พรทวี ได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอย่างมาก และที่ยืนยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน สามารถสรุปได้จากคำกล่าวของพรเทพ พรทวี ดังนี้

“...ในปีพ.ศ. 2537 เป็นปีที่ผมเริ่มจัดตั้งคณะของตนเอง โดยก่อนหน้านั้นคือช่วงปี 2534 – 2537 ได้แสดงเป็นพระเอกอยู่ในคณะทิวา เทวรินทร์ เป็นเวลานาน 4 ปี ช่วงนั้นก็เริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และนิยมชมชอบของประชาชนมากขึ้น เมื่อหมดสัญญาจากคณะทิวา เทวรินทร์ มาตั้งคณะของตนเอง ในนามคณะพรเทพ พรทวี ก็ได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุนจากผู้อุปการคุณ ได้แก่ พระสงฆ์ กรรมการของวัด เจ้าภาพผู้ติดต่อหางานการแสดง รวมทั้งผู้ชมที่เคยได้ชมผลงานการแสดงเมื่อครั้งที่แสดงอยู่กับคณะทิวา เทวรินทร์ ก็ยังติดตามมาชม มาให้กำลังใจอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ปีแรกที่จัดตั้งคณะก็มีผู้มาติดต่อหางานการแสดงกันเป็นจำนวนมาก แล้วก็มีการบอกต่อ ๆ กันไปเรื่อย ๆ

ส่วนการพัฒนาของคณะพรเทพ พรทวี ช่วง 1 – 3 ปีแรก คือในระยะปีพ.ศ. 2537 – 2539 เป็นระยะเริ่มต้นของการจัดตั้งคณะ ระบบการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ก็เป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป แล้วพอหลังจากนั้นมาเมื่อก้าวเข้าสู่ปีที่ 4 ทุกสิ่งทุกอย่างเริ่มลงตัว ก็มีความพร้อมทั้งในด้านผู้แสดง เวที ฉาก แสง สี เสียง เครื่องแต่งตัว และด้านอื่น ๆ จึงทำให้ชาวคณะสามารถรับใช้บริการประชาชนด้วยผลงานการแสดงที่เป็นระบบ และมีคุณภาพมากขึ้น และได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยของวันเวลาที่ผ่านไป จากการได้มีโอกาสไปแสดงในสถานที่ต่าง ๆ มากขึ้น และนาน ๆ วันเข้า จึงทำให้ชื่อเสียงของคณะพรเทพ พรทวี เป็นที่รู้จักของประชาชนมากขึ้นเรื่อย ๆ มาจนถึงปัจจุบัน ...”¹³

¹³ พรเทพ พรทวี, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 ซึ่งเป็นระยะที่คณะพรเทพ พรทวี มีความสมบูรณ์พร้อมในทุก ๆ ด้านสำหรับการแสดง มาจนถึงปัจจุบันนี้ นับเป็นช่วงเวลาที่เกิดคณะพรเทพ พรทวี ได้ให้บริการรับใช้สังคมด้วยผลงานการแสดงลิเกมาอย่างต่อเนื่อง และยาวนาน เนื่องจากลิเกเป็นมหรสพ หรือความบันเทิงที่อยู่เคียงคู่กับวิถีชีวิตชาวบ้านจนสามารถเรียกได้ว่า เข้าถึงประชาชนชาวบ้านอย่างใกล้ชิดมากที่สุด ดังนั้นเกิดคณะพรเทพ พรทวี จึงมีโอกาสเข้าถึงประชาชนชาวบ้านอย่างใกล้ชิดตลอดมา ทั้งนี้ก็ด้วยผลงานการแสดงที่มีคุณภาพจนเป็นที่ประจักษ์ และยอมรับของประชาชนนั่นเอง

นอกจากความสามารถในการแสดงลิเกที่ทำให้ผู้ชมประทับใจแล้ว โดยส่วนตัว พรเทพ พรทวียังเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีงามน่ายกย่อง จนทำให้บุคคลทั่วไปที่ได้รู้จักเขานั้นมีความรัก ความเมตตา ซินชม และปรารถนาดีต่อเขาอย่างจริงใจ จึงคอยติดตามชม และให้กำลังใจอยู่เสมอตลอดมาจนกลายเป็นความผูกพัน อันยาวนานระหว่างผู้ชมกับผู้แสดง ดังที่พรเทพ พรทวี กล่าวถึงความสัมพันธ์กับผู้ชมว่า “ผู้ชม หรือแฟน ๆ ลิเกคือผู้มีอุปการคุณ การที่ผมมีชื่อเสียงได้ในทุกวันนี้ก็เพราะความรัก ความเมตตา ความเกื้อกูลที่บุคคลต่าง ๆ มีให้แก่ผมตลอดมา...”¹⁴

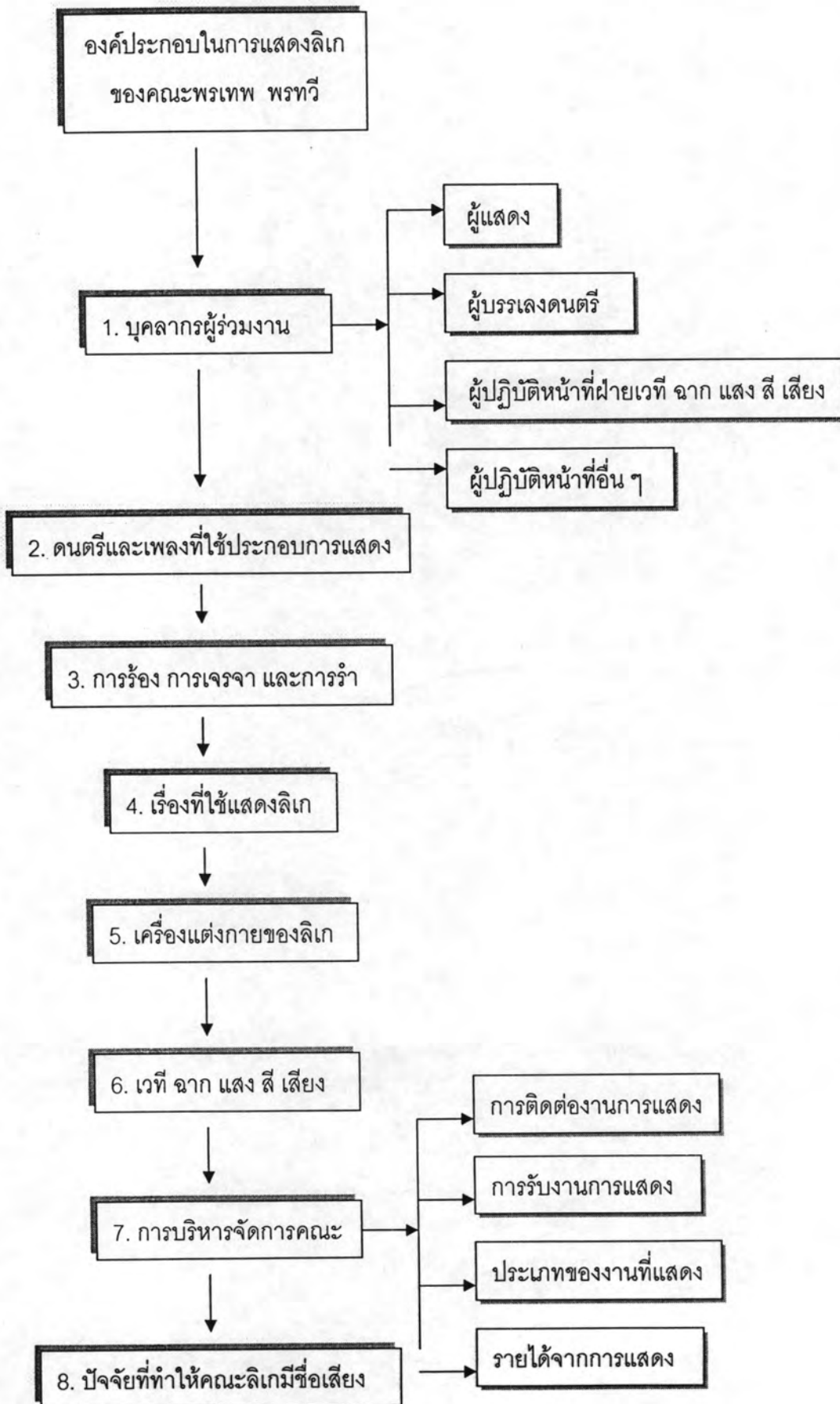
อย่างไรก็ตาม การที่ลิเกคณะพรเทพ พรทวี ประสบความสำเร็จ และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและนิยมชมชอบของประชาชนนั้นเนื่องจากมีองค์ประกอบที่มีคุณภาพหลายประการ เช่น บุคลากรผู้ร่วมงานในคณะ ได้แก่ ผู้แสดง ผู้บรรเลงดนตรี ผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายเวที ฉาก แสง สี เสียง และผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ดนตรี และเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง การร้อง การเจรจา และการรำ เรื่องที่ใช้ในการแสดง เครื่องแต่งกาย เวที ฉาก แสง สี เสียง การบริหารจัดการคณะ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้คณะลิเกมีชื่อเสียง และได้รับความนิยมจากประชาชน ได้แก่ ผู้สนับสนุนการแสดงลิเก เช่น ผู้ชม แม่ยก เจ้าภาพผู้ติดต่อหางาน บริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายวีซีดีการแสดง รวมทั้งการแสดงเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น การแสดงสดหน้าเวทีตามงานที่มีผู้ติดต่อให้ไปแสดง การแสดงออกอากาศทางสถานีวิทยุ การแสดงเผยแพร่ทางสื่อวีซีดี การเผยแพร่ผลงานทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นองค์ประกอบ และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คณะพรเทพ พรทวี มีชื่อเสียง และได้รับความนิยมจากประชาชนตลอดมาเป็นเวลายาวนานจนถึงปัจจุบัน ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

¹⁴ พรเทพ พรทวี, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

องค์ประกอบที่สำคัญในการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี สามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้
 แผนภูมิ 3 องค์ประกอบในการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี

3.1.1 บุคลากรผู้ร่วมงานในคณะลิเกพรเทพ พรทวิ

1) ผู้แสดง ในคณะพรเทพ พรทวิ ปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้อง และเพื่อนร่วมงานที่เคยแสดงลิเกร่วมกันมาตั้งแต่พรเทพ พรทวิ ยังไม่ได้ตั้งคณะของตนเอง เมื่อพรเทพ พรทวิ มาตั้งคณะของตนเองบุคคลเหล่านี้ก็มาร่วมคณะด้วย รวมทั้งลูกหลานที่เจริญเติบโตขึ้นมาในรุ่นหลัง ก็ได้สืบทอดการแสดงลิเกด้วย พรเทพ พรทวิ กล่าวถึงผู้ร่วมงานในคณะว่า

“...สำหรับผู้ร่วมงานในคณะของเราช่วงแรก ๆ นั้นมีที่ ๆ น้อย ๆ และบรรดาพวกพ้องที่เคยแสดงร่วมกันมาตั้งแต่ยังอยู่กับคณะทิวา เทวินทร์ จากจุดเริ่มต้นจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลา 12 ปีแล้วทุกคนยังอยู่ร่วมคณะด้วยกันเหมือนเดิม ไม่มีใครจากไปไหน ยังอยู่ครบ จากเดิมที่มีประมาณ 16 - 17 คน ปัจจุบันนี้มีสมาชิกประมาณ 30 กว่าคน เนื่องจากมีลูกหลานที่เติบโตขึ้นมา และมีสมาชิกใหม่เข้ามาอยู่เพิ่มด้วย คนที่เคยอยู่มาแต่ก่อนเก่านั้นยังคงร่วมงานกันอยู่ ยังรักใคร่นับถือและไม่ทอดทิ้งกัน บางคนอาจจะมึเหตุผลและความจำเป็นต้องจากไป เขาก็จะไปเองด้วยความสมัครใจ ไม่เคยมีการขับไล่ไล่ส่ง แต่ส่วนใหญ่ยังอยู่ร่วมคณะกันจนถึงปัจจุบัน...”¹⁵

ผู้แสดงในคณะพรเทพ พรทวิ ปัจจุบันมีจำนวน 38 คน ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ/สกุลจริง	ชื่อที่ใช้ในการแสดง	อายุ (ปี)	บทบาทหน้าที่
1	นายสมบุญณ์ แยมส์	พรเทพ พรทวิ	41	พระเอก/หัวหน้าคณะ
2	นายพยนต์ แก้วโย	พรพยนต์ พรทวิ	62	ตลก
3	นายโกมินทร์ สุขพันธ์	โกมินทร์ สุขพันธ์	56	พระเอกพ่อ
4	นายปัญญา เสนสุกรี	ยอดยาใจ	48	ตลก
5	นายประสาท ทองโต	ประสาทพร พรทวิ	49	ดาวร้าย
6	นายกิตติ เจือเพชร	ชาตรี วีรวัฒน์	45	ดาวร้าย/กำกับการแสดง
7	นายเสนาะ ภูพงษ์	เสนาะน้อย พรทวิ	44	เจ้า
8	นายสุริโย สามล	สุริโย พรทวิ	43	ดาวร้าย
9	นายสายชล เคียงจั่ง	สายชล พรทวิ	35	ดาวร้าย
10	นายอัศวิน แยมส์	ลูกแหว พรทวิ	34	พระเอก
11	นายสุดใจ ปรีชา	ธวัช พรทวิ	32	พระเอก

ตาราง 1 ผู้แสดงในคณะพรเทพ พรทวิ

¹⁵ พรเทพ พรทวิ, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

ลำดับที่	ชื่อ/สกุลจริง	ชื่อที่ใช้ในการแสดง	อายุ (ปี)	บทบาทหน้าที่
12	นายชัยพฤกษ์ สุขพันธ์	เปปป์ พรทวิ	31	พระเอก
13	นายสรารุทธ์ อินโธ	สรารุทธ์ พรทวิ	27	พรเอก
14	นายวรพงษ์ เดชานูวัฒน์	นฤพล พรทวิ	22	พระเอก
15	นายพิษณุ ตะเคียนงาม	บ๊อบบี้ พรทวิ	22	ตลก
16	นายวิกรณ์ จั้วเจริญ	วิกรณ์ พรทวิ	19	ดาวร้าย
17	นายรัฐทิ สุภาทิน	รัฐทิ พรทวิ	19	ตัวประกอบ
18	เด็กชายพีรพงษ์ จันทพันธ์	น้องพี พรทวิ	11	ตัวประกอบ
19	เด็กชายนพพล แยมส์	น้องเบ็งก์ พรทวิ	11	เดินฉาก / ตัวประกอบ
20	เด็กชายสิทธิศักดิ์ กล่อมเดช	น้องเบล พรทวิ	10	เดินฉาก / ตัวประกอบ
21	นายจตุพล เขียวน้อย	เจเจ พรทวิ	15	ตัวประกอบ
22	นายมงคล ภูสุวรรณ	เด็ดเดี่ยว พรทวิ	17	ตัวประกอบ
23	นางบุญตา สุดดีพงษ์	ช่อดาว พรทวิ	50	ตัวประกอบ
24	นางสาวพรทิพย์ สำเนาทอง	พรวิภา พรทวิ	41	ตัวประกอบ
25	นางชมภู ภูพงษ์	พลอยชมพู พรทวิ	39	นางเอก
26	นางพรรณงาม จั้วเจริญ	พรรณงาม พรทวิ	35	นางเอก / นางร้าย
27	นางสาวธัญญาภรณ์ ชูวงษ์	สายฝน พรทวิ	30	นางตลก
28	นางสาวพรพรรณ วัฒนวรกิจ	พรพรรณ พรทวิ	23	นางเอก
29	นางสาวสุภาพันธ์ ไตรหาญ	น้ำเพชร พรทวิ	25	นางเอก
30	นางสาวภิรมย์พร มาระศรี	ภิรมย์พร รุ่งไพร	24	นางเอก
31	นางสาวศิริขวัญ แยมส์	ศิริขวัญ พรทวิ	29	ตัวประกอบ
32	นางสาวสิริลักษณ์ กล่อมเดช	สิริลักษณ์ พรทวิ	22	ตัวประกอบ
33	นางสาวณัฐนิชา กล่อมเดช	ศิริพร พรทวิ	28	ตัวประกอบ
34	นางสาวอภิชากร พระกระธรรม	รพีภรณ์ พรทวิ	23	ตัวประกอบ
35	นางสาววลีพร ทองโต	น้ำผึ้ง พรทวิ	26	ตัวประกอบ
36	นางสาวหนึ่งฤทัย คุ่มครอง	หนึ่งฤทัย พรทวิ	19	ตัวประกอบ
37	นางสาวอภิรดี แยมส์	อภิรดี พรทวิ	23	ตัวประกอบ
38	เด็กหญิงภัสร์สิริ จำปานา	น้องเกี้ยว พรทวิ	14	ตัวประกอบ

ตาราง 2 ผู้แสดงในคณะพรเทพ พรทวิ (ต่อ)

ผู้แสดงในคณะพรเทพ พรทวิ มีทั้งวัยผู้ใหญ่ วัยหนุ่มสาว วัยรุ่น และวัยเด็ก โดยมีอายุตั้งแต่ 10 – 62 ปี ผู้แสดงวัยผู้ใหญ่ในที่นี้คือผู้มีอายุอยู่ระหว่าง 36 – 62 ปี จัดเป็นนักแสดงที่มีความสามารถ และมีประสบการณ์ด้านการแสดงมาเป็นเวลานาน โดยได้เรียนรู้และสืบทอดการแสดงมาจากศิลปินลิเกรุ่นเก่า จึงทำให้สามารถแสดงได้อย่างเชี่ยวชาญ และแสดงอยู่กับคณะนี้มาตั้งแต่เริ่มจัดตั้งคณะจนถึงปัจจุบัน จึงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและคุ้นเคยในหมู่ผู้ชมเป็นอย่างดี ผู้แสดงวัยผู้ใหญ่ในคณะพรเทพ พรทวิ ได้แก่ พรเทพ พรทวิ, พรพยนต์ พรทวิ, โกมินทร์ สุขพันธ์, ช่อดาว พรทวิ, ยอด ยาใจ, ประสาทพร พรทวิ, ชาตรี วีรวัฒน์, เสนาะน้อย พรทวิ, สุริโย พรทวิ, พรวิภา พรทวิ และพลอยชมพู พรทวิ

ผู้แสดงวัยหนุ่มสาว ในที่นี้คือผู้มีอายุอยู่ระหว่าง 20 – 35 ปี เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงมาจากรุ่นผู้ใหญ่ บางคนเป็นลูกหลาน หรือเป็นญาติพี่น้องของผู้แสดงซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในคณะ เช่น เป่เป้ พรทวิ เป็นลูกชายของโกมินทร์ สุขพันธ์ พรพรรณ พรทวิ เป็นหลานสาวของพรเทพ พรทวิ ลูกแหว พรทวิ เป็นลูกพี่ลูกน้องกับพรเทพ พรทวิ เป็นต้น คณะลิเกพรเทพ พรทวิ มีผู้แสดงที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวเป็นจำนวนมาก โดยแต่ละคนมีพื้นฐานการแสดงลิเกมาจากครอบครัวที่เป็นลิเกอยู่แล้ว ส่วนใหญ่มีความรู้สามัญในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย และอีกหลาย ๆ คนมีความรู้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น – ตอนปลาย จนถึงระดับปริญญาตรี เช่น พรพรรณ พรทวิ จบการศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง (เทียบเท่า ม.6) จากวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง ภิรมย์พร รุ่งไพร จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา น้าเพชร พรทวิ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปนาฏดุริยางค์ จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และอภิรดี พรทวิ จบการศึกษาในสาขานาฏศิลป์ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล รัตนบุรี ซึ่งนับว่าเป็นความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาของศิลปินลิเกยุคปัจจุบันที่แตกต่างจากศิลปินลิเกรุ่นเก่า และสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการแสดงให้มีคุณภาพมากขึ้นด้วย

ผู้แสดงวัยหนุ่มสาวในคณะพรเทพ พรทวิ ได้แก่ สายชล พรทวิ, พรณงาม พรทวิ, สายฝน พรทวิ, ธวัช พรทวิ, เป่เป้ พรทวิ, ลูกแหว พรทวิ, นฤพล พรทวิ, พรพรรณ พรทวิ, ภิรมย์พร รุ่งไพร, น้าเพชร พรทวิ, อภิรดี พรทวิ, ศิริขวัญ พรทวิ, ศิริพร พรทวิ, สิริลักษณ์ พรทวิ, บ๊อบบี้ พรทวิ, และสรารุทธ์ พรทวิ

ผู้แสดงวัยรุ่น มีอายุระหว่าง 15 – 19 ปี ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของพรเทพ พรทวิ และผู้ร่วมงานในคณะ ผู้แสดงกลุ่มนี้อยู่ในวัยกำลังศึกษาเล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จนถึงระดับอุดมศึกษา ขณะเดียวกันก็ได้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงลิเกจากพ่อแม่ หรือพี่ป้าที่นาอาที่เป็นลิเก ถึงแม้บางคนไม่มีใจรักในด้านการแสดงลิเก แต่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นลิเก จึงสามารถเรียนรู้และแสดงได้ ผู้แสดงกลุ่มนี้หลายคนเรียนอยู่ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากพรเทพ พรทวิ และพ่อแม่ของตนเองซึ่งตั้งความหวังไว้ว่าจะนำวิชาความรู้จากการเรียนในสาขานาฏศิลป์มาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพแสดงลิเกในอนาคตได้ และการแสดงลิเกในปัจจุบันถือเป็นการฝึกประสบการณ์ที่ดีอีกด้วย ผู้แสดงวัยรุ่นในคณะพรเทพ พรทวิ ได้แก่ วิภรณ์ พรทวิ, หนึ่งฤทัย พรทวิ, นัฐทิ พรทวิ, เด็ดเดี่ยว พรทวิ และน้องเกี้ยว พรทวิ

ผู้แสดงวัยเด็ก ในที่นี้คือผู้ที่มีอายุระหว่าง 10 – 12 ปี ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของผู้แสดง หรือผู้ร่วมงานในคณะ เด็กเหล่านี้กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาโดยจะไปร่วมแสดงในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ เนื่องจากต้องติดตามพ่อแม่ไปงานแสดงด้วย ผู้ใหญ่จึงฝึกให้แสดงในบทบาทเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อสร้างสีสันให้ผู้ชมได้เกิดความรักใคร่เอ็นดูในความสามารถของเด็ก ๆ เช่น เดินแขก หรือออกมาแสดงเป็นตัวประกอบคือผู้ติดตามพระเอก ตัวโกง หรือตัวตลก เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกความกล้าแสดงออก อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการแสดงให้แก่เด็ก ๆ ด้วย ผู้แสดงวัยเด็กในคณะพรเทพ พรทวี ได้แก่ น้องพี พรทวี, น้องแบงก์ พรทวี, และน้องเบส พรทวี

2) ผู้บรรเลงดนตรี ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ร่วมงานกันมาตั้งแต่เริ่มตั้งคณะจนถึงปัจจุบัน บุคคลเหล่านี้มีพื้นฐานด้านดนตรีไทยมาจากครอบครัว โดยที่ครอบครัวมีวงดนตรีไทย และรับบรรเลงในงานพิธีต่าง ๆ เมื่อถึงเวลามีงานแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี บุคคลกลุ่มนี้มารวมตัวกัน โดยมีนายทรงวุฒิ ทองสุข เป็นหัวหน้า ซึ่งถือว่าเป็นผู้บรรเลงดนตรีประจำคณะพรเทพ พรทวี และถ้ามีงานอื่นที่นอกเหนือจากงานแสดงลิเกแล้ว แต่ละคนสามารถแยกย้ายไปบรรเลงในงานต่าง ๆ ได้ ผู้บรรเลงดนตรีในคณะลิเกพรเทพ พรทวี มีจำนวน 12 คน ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ/สกุลจริง	อายุ (ปี)	เครื่องดนตรีที่บรรเลง
1	นายทรงวุฒิ ทองสุข	59	ระนาดเอก
2	นายสายชล สาลีผล	34	ระนาดเอก
3	นายพลวัฒน์ เรือนมันคง	65	ระนาดเอก
4	นายอำนาจ โดงาม	49	ระนาดทุ้ม
5	นายบุญมา บุญเลิศ	64	ฆ้องวงใหญ่
6	นายลออ อ่อนล้ำอาจค์	49	ฆ้องวงเล็ก
7	นายคเชนทร์ จันทพันธ์	33	ตะโพน
8	นายประสงค์ จันทพันธ์	29	กลอง
9	นายประเสริฐ ชมโฉม	32	เปิงมาง
10	นายประสิทธิ์ ทองปาน	53	ปี่
11	นายสมปอง เพาะปลูก	42	ฉิ่ง
12	นางพัชรา อยู่สุวรรณ	42	ฉาบเล็ก

ตาราง 3 ผู้บรรเลงดนตรีในคณะพรเทพ พรทวี

3) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายเวที จาก แสง สี เสียง เป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงาน และเป็นที่ไว้วางใจของพรเทพพรทวิ ซึ่งประกอบด้วยญาติพี่น้อง และบุคคลอื่นจำนวน 17 คน โดยมีนายสมศักดิ์ แก้วจำ่า พี่ชายของพรเทพ พรทวิ เป็นหัวหน้าควบคุมดูแลผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายเวที จาก แสง สี เสียง ในคณะพรเทพ พรทวิ มีดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ/สกุลจริง	อายุ (ปี)	หน้าที่ในคณะลิเก
1	นายสมศักดิ์ แก้วจำ่า	50	หัวหน้าฝ่ายเวที
2	นายถวัลย์ วงจันทร์	32	ช่างเวที
3	นายสมชาย กล่อมเกลี้ยง	47	ช่างเวที
4	นายสมชาย วงษ์น้อย	21	ช่างเวที
5	นายนคร ไชมยงค์	22	ช่างเวที
6	นายบุญเจ็ด ลาสุวรรณ	19	ช่างเวที
7	นายวิชัย พัดอยู่	23	ช่างเวที
8	นายนพรัตน์ งามดั่งนาค	24	ช่างเวที
9	นายประเสริฐ ขำศรี	33	ช่างเวที
10	นายทรงศักดิ์ ขำศรี	30	ช่างไฟ (แสง สี เสียง)
11	นายฉลองศักดิ์ ทองนุ้ย	32	ช่างไฟ (แสง สี เสียง)
12	นายถวิล ดาวเรือง	32	ช่างไฟ (แสง สี เสียง)
13	นายอาเศียร ไวมั่น	19	ช่างไฟ (แสง สี เสียง)
14	นายบุญยัง ตะเคียนงาม	43	ช่างไฟ / ขับรถหกล้อ
15	นายเอกชัย ไวมั่น	24	ช่างไฟ (แสง สี เสียง)
16	นายธวัชชัย บัวทอง	31	ช่างไฟ (แสง สี เสียง)
17	นายพันลพ ช่างโชติ	24	ช่างไฟ (แสง สี เสียง)

ตาราง 4 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายเวที จาก แสง สี เสียง

4) ผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ เป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือที่สำคัญ ได้แก่ ผู้จัดการทำหน้าที่รับงานประสานงานกับผู้มาติดต่อหางานการแสดง จัดเตรียม และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น วางแผนดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งพรเทพ พรทวิ มอบหมายให้พี่สาวของตนคือ นางสมพร แยมส์ เป็นผู้จัดการ นอกจากนี้มีผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ เช่น ช่วยแต่งกายให้พรเทพ พรทวิ ได้แก่นางวันเพ็ญ แยมส์ พี่สาว และนางยุพิน เดชานูวัฒน์

ลำดับที่	ชื่อ/สกุลจริง	อายุ (ปี)	หน้าที่ในคณะลิเก
1	นางสมพร แยมสี่	45	ผู้จัดการคณะลิเก
2	นายณรงค์ วัฒนวรกิจ	47	ดูแลทั่วไป / ขับรถตู้
3	นางวันเพ็ญ แยมสี่	49	ช่วยแต่งตัวพระเอกพระเทพ
4	นางยุพิน เดชานูวัฒน์	42	ช่วยแต่งตัวพระเอกพระเทพ
5	นายสุเทพ ประสงค์เงิน	42	คนขับรถบัล
6	นายลำดวล สุตดีพงษ์	52	โฆษกประจำคณะ

ตาราง 5 ผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ในคณะพระเทพ พรทวี

3.1.2 ดนตรี และเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงลิเก

1) ดนตรี สำหรับการแสดงลิเกนั้นบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ 2 แบบ คือ วงปี่พาทย์ไทย และวงปี่พาทย์มอญซึ่งมีเครื่องดนตรีคล้ายคลึงกัน ต่างกันที่ตะโพนกับฆ้องวง ตะโพนมอญมีขนาดใหญ่กว่า ตะโพนไทย ฆ้องวงมอญวางตั้งฉากกับพื้น ส่วนฆ้องวงไทยวางราบกับพื้น เครื่องดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ปี่ใน ปี่นอก ปี่มอญ ปี่ชวา ซลุ่ม ฉิ่ง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ กลองทัด ตะโพนไทย ตะโพนมอญ และเปิงมางคอก เครื่องดนตรีดังกล่าวของวงปี่พาทย์แต่ละวงมีจำนวนต่างกัน เครื่องดนตรีที่สำคัญและจะขาดไม่ได้คือ ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพนมอญ ตะโพนไทย และฉิ่งเนื่องจาก การบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงลิเกมีอิสระอยู่มาก จึงไม่สามารถกำหนดแน่นอนตายตัวได้ว่าเครื่องดนตรีใดใช้อย่างไร และวงปี่พาทย์แต่ละวงใช้เครื่องดนตรีชนิดใดบ้าง แต่โดยทั่วไปแล้ว เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ประกอบการแสดงลิเกมีหน้าที่ ดังที่ สุรพล วิรุฬห์รักษ์¹⁶ กล่าวไว้ ดังนี้

ระนาดเอก เป็นเครื่องดนตรีหลักใช้บรรเลงตลอดเวลา คนตีระนาดต้องรู้ทางเพลง สามารถบรรเลงกับลิเกได้หมดไม่ว่าร้องเพลงอะไร

ฆ้องวงใหญ่ บรรเลงทำนองหลักของเพลงนั้น ๆ

ฆ้องวงเล็ก ตีล้อและขัดฆ้องวงใหญ่

ระนาดทุ้ม ตีล้อและขัดระนาดเอก

ปี่ใน ใช้เป่าประกอบเพลงสำเนียงไทย

¹⁶ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, ลิเก, (กรุงเทพมหานคร : หอภาพสุวรรณ, 2522), หน้า 159 - 160.

ปี่มอญ ใช้เป่าประกอบเพลงสำเนียงมอญ สำเนียงลาว และทางโคก ในกรณีที่ขาดปี่มอญจะใช้ปี่ในเป่าทางแหบแทน เพราะมีเสียงใกล้เคียงกัน ปี่มอญบางครั้งใช้เป่าประกอบเพลงลูกทุ่ง หรือเพลงสากล และใช้เดี่ยวประกอบการเจรจาทโคก

ปี่ชวา มีเสียงดังจำใช้เป่าประกอบเพลงสำเนียงแขก เพลงเข็ด เพลงลูกทุ่งและเพลงสากล และในกรณีที่ชายหญิงร้องโต้ตอบกัน

ขลุ่ย ใช้เป่าประกอบการเจรจาทโคก โดยมากเป็นการบรรเลงเดี่ยว

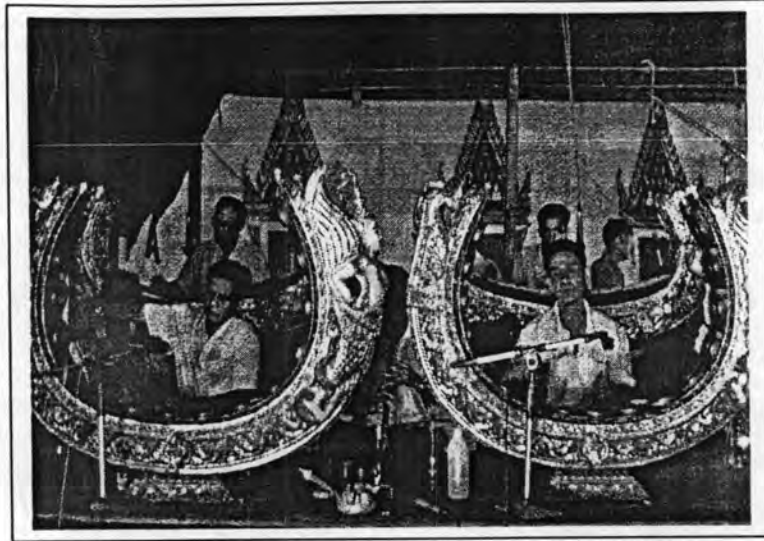
ฉิ่ง ฉาบเล็ก และฉาบใหญ่ เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะ นอกจากนั้นฉาบใหญ่อาจใช้ตีประกอบการใช้ไม้ตะขาบ และการแสดงท่าตลกต่าง ๆ อีกด้วย เป็นการให้เสียงประกอบ หรือ Sound Effects

กลองทัด ใช้ตีประกอบเพลงโหมโรง เพลงสำเนียงไทยบางเพลง เช่น เสมอ โอด เข็ด และรัว นอกนั้นอาจตีประกอบเพลงสากล และเพลงลูกทุ่งเป็นครั้งคราว

ตะโพนไทย ใช้ตีประกอบเพลงสำเนียงไทยและสำเนียงแขก เพราะสามารถตีให้มีเสียงเหมือนกลองแขกได้

ตะโพนมอญ ใช้ตีประกอบเพลงรานีเกลิง หงส์ทอง ซึ่งเป็นเพลงสัญลักษณ์ของลิเก และเพลงต่างภาษา ยกเว้นภาษาแขก นอกจากนี้ยังใช้ตีประกอบเพลงลูกทุ่งและเพลงสากลได้ด้วย

สำหรับวงปี่พาทย์ที่บรรเลงประกอบการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี เป็นวงปี่พาทย์มอญ มีเครื่องดนตรี จำนวน 12 ชิ้น ได้แก่ ระนาดเอก 3 ราง ระนาดทุ้ม 1 ราง ซ้องวงใหญ่ 1 วง ซ้องวงเล็ก 1 วง ตะโพน กลองทัด เปิงมาง ปี่มอญ ฉิ่ง และฉาบเล็ก เป็นวงปี่พาทย์ของนายทรงวุฒิ ทองสุข ชื่อคณะทรงวุฒิศิษย์ธรรมสาร ตั้งอยู่ ณ บ้านเลขที่ 299/1 หมู่ที่ 7 ตำบลดอนสมอ อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี แต่เดิมนั้นเป็นวงปี่พาทย์พื้นบ้านที่มีพื้นฐานด้านดนตรีไทยมาจากครอบครัว แล้วตั้งคณะรับบรรเลงตามงานทั่วไปซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นงานที่จัดกิจกรรมที่วัด เช่นการบรรเลงในงานฌาปนกิจศพ งานบรรเลงประกอบการเทศน์มหาชาติ และการบรรเลงประกอบการแสดงลิเก เป็นต้น เมื่อมาร่วมงานบรรเลงลิเกให้กับคณะพรเทพ พรทวี เมื่อปี 2537 ก็ได้ทำงานร่วมกันมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 19 วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงลิเกคณะพรเทพ พรทวิ
บันทึกภาพ เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2549 ณ วัดสองเขตสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

2) เพลง สำหรับใช้ในการบรรเลงประกอบการแสดงลิเก

สุรพล วิรุฬห์รักษ์¹⁷ ได้แบ่งเพลงที่ใช้ในการแสดงลิเกออกเป็น 3 ประเภทตามลักษณะการใช้คือ เพลงตามจารีต เพลงตามบท และเพลงตามใจ พอสรุปได้ดังนี้

- เพลงตามจารีต คือ เพลงที่ใช้เป็นแบบแผนในลิเกซึ่งถ่ายแบบมาจากละครรำ และลิเกนิยมใช้เป็นมาตรฐานไป เพลงเหล่านี้ได้แก่ เพลงโหมโรง เพลงออกแขก เพลงร้องดัน และเพลงกิริยา

- เพลงตามบท ได้แก่ เพลงร้องอันเป็นเพลงไทยเดิมในอัตราชั้นเดียวหรือสองชั้น ใช้ร้องส่งบท โศก บทรัก บทโกรธ และบทอื่น ๆ เช่น บทโศกนิยมใช้เพลง พญาโศก ลาวครวญ สังขารา เสภา เกริ่นลาว สดายง ธรณีกรรมแสง ดาวทอง บทรักนิยมใช้เพลงรานีเกลิง มะลิซ้อน กล่อมনারี สาลิกาแก้ว บทดีใจนิยมใช้เพลงสองไม้ รานีเกลิง เขมรไล่ควาย ตันวรเชษฐ บทโกรธนิยมใช้เพลงรานีเกลิง หงส์ทอง สองไม้ นาคราช

- เพลงตามใจ คือ เพลงที่ลิเกหรือผู้บรรเลงปีพาทย์นำมาใช้ตามใจชอบด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น บรรเลงแทรกในชุดโหมโรง บรรเลงเสริมท้ายเพลงชุดโหมโรง บรรเลงเพลงออกของตัวลิเก บรรเลงรับเพลงรานีเกลิง บรรเลงประกอบร้องส่งหน้าเตียง เป็นต้น

¹⁷ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, ลิเก, (กรุงเทพมหานคร : หอองภาพสุวรรณ, 2522), หน้า 167 - 171.

อย่างไรก็ตาม หากแบ่งประเภทของเพลงตามลักษณะการบรรเลงแล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ เพลงบรรเลงล้วน และเพลงบรรเลงประกอบการขับร้อง

- เพลงบรรเลงล้วน คือเพลงที่ใช้ในการโหมโรง การรำถวายมือ การรำเข้า รำออก ขณะแสดง รวมทั้งเพลงประกอบเหตุการณ์ตามเนื้อเรื่อง คเชนทร์ จันทพันธ์ ผู้บรรเลงดนตรีในคณะพรเทพ พรทวี กล่าวถึงเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงลักษณะของคณะพรเทพ พรทวีที่ใช้บรรเลงเป็นประจำ มีดังนี้

"...เพลงที่ใช้บรรเลงในการโหมโรงของคณะลิเกพรเทพ พรทวี ประกอบด้วยเพลง ชั้นสูง หรือเพลงหน้าพาทย์ 13 เพลง บรรเลงตามลำดับคือ สาธุการ ตระโหมโรง รั้วสามลา เข้าม่าน ปฐม เสมอ เชิดฉิ่ง เชิดกลอง กลม ชำนาญ กราวโน ลา และลงด้วยเพลงวา ที่เป็น สัญญาณจบการโหมโรง ส่วนเพลงที่ใช้รำถวายมือใช้เพลงช้า เพลงเร็ว เพลงประกอบการรำออก รำเข้าของผู้แสดง ถ้าเป็นตัวเอก หรือตัวสำคัญและการรำอย่างสวยงามก็ใช้เพลงเสมอ ถ้าเป็นผู้ร้ายหรือตัวตลก หรือตัวประกอบอื่น ๆ จะไปจะมา หรือรบกันก็ใช้เพลงเชิด ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่ตัวแสดงกำลังเศร้าโศก เสียใจ หรือร้องไห้ ก็ใช้เพลงโอด และถ้ามีการแปลงตัว หรือวิ่งซบไล่กันไปอย่างรวดเร็วก็ใช้เพลงรั้ว..."¹⁸

- เพลงบรรเลงประกอบการขับร้อง คือเพลงที่ใช้ในการขับร้องขณะออกแขก ขับร้อง ขณะแสดงและขับร้องเพื่ออำลาผู้ชมเมื่อจบการแสดง เพลงที่บรรเลงประกอบการขับร้องออกแขกใช้เพลง ลำเนียงแขกที่เป็นเพลงเฉพาะของคณะพรเทพ พรทวี ส่วนเพลงที่บรรเลงประกอบการขับร้องนั้นมีหลาย ท่วงทำนอง ได้แก่ เพลงรานีเกลิง ใช้ประกอบการขับร้องบรรยายตัวผู้แสดงเมื่อออกมาในฉากแรก ๆ หรือใช้ ร้องดำเนินเรื่อง เพลงหงส์ทอง เพลงสองไม้ ใช้ร้องเมื่อจะออกเดินทาง นอกจากนี้ยังนำทำนองเพลงไทยสอง ชั้น และชั้นเดียวมาร้องประกอบการแสดง เช่น พระเอกนางเอกก็เอวกันใช้เพลงมะลิซ้อน เพลงกล่อมনারี เพลงสาธิตกาแก้ว เพลงลาวสวยรอย เพลงกระต่ายเต้น เพลงเงี้ยว ถ้ำบทโกรธก็ร้องเพลงนาคราช บทโศกใช้ เพลงลาวครวญ เป็นต้น

เพลงที่ใช้ขับร้อง มีทั้งเพลงไทยชั้นเดียวหรือสองชั้นที่ใช้ในละคร และเพลงที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง ของลิเกโดยเฉพาะ ซึ่งมีผู้คิดทำนองขึ้น เช่น เพลงหงส์ทอง สองไม้ รานีเกลิง เป็นต้น เพลงที่เป็นสัญลักษณ์ ของลิเกสืบมาเพลงหนึ่งคือ เพลงรานีเกลิง เป็นทำนองเพลงที่ศิลปินลิเกมีชื่อคือ นายดอกดิน เสือสง่า (มีชีวิตระหว่าง พ.ศ. 2407 – 2477) แต่งขึ้นโดยคัดแปลงมาจากเพลงมอญครวญของลิเกบันตน และนาย หอมหวล นาคศิริ (มีชีวิตระหว่าง พ.ศ. 2442 – 2521) ศิลปินลิเกมีชื่ออีกท่านหนึ่งได้คิดดัดแปลงวิธีร้องขึ้น ใหม่ โดยเพลงรานีเกลิงเดิมนั้นร้องคำเดียวลงให้ปีพาทย์รับ ใช้ในตอนเกี่ยวพาราตี นายหอมหวลได้ใช้กลอน

¹⁸ คเชนทร์ จันทพันธ์, นักดนตรี, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

แบบลำตัดเข้าผสม ทำให้ร้องดังต่อไปได้ยาวแล้วจึงลงให้ปีพาทย์รับเสียงครั้งหนึ่ง ใช้ร้องบรรยายความ
ได้มาก และเป็นที่นิยมร้องในการแสดงลิเกสืบมา

ในการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทิวีนัน นิยมขับร้องเพลงทำนองรานิเกลิงมากที่สุดเพราะถือว่าเป็นเพลงสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ของลิเก นอกจากนี้ยังนำเพลงไทยชั้นเดียว และสองชั้นมาขับร้องประกอบการแสดงอยู่เสมอ ทั้งการแสดงสดหน้าเวทีตามงานต่าง ๆ และการแสดงบันทึกวีซีดีเผยแพร่ ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทของการแสดง หรือเหตุการณ์ตามเนื้อเรื่อง นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการขับร้องของผู้แสดง อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์ และสืบสานเพลงไทยให้คงอยู่คู่กับการแสดงลิเกตามซึ่งแบบแผนดั้งเดิมนั้นลิเกนำการขับร้องเพลงไทยชั้นเดียว และสองชั้นมาจากการแสดงละครรำของไทยนั่นเอง ตัวอย่างการนำเพลงไทยชั้นเดียว และเพลงไทยสองชั้นมาขับร้องประกอบการแสดงลิเกของพรเทพ พรทิวีนัน มีอยู่จำนวนมาก เช่น เพลงสองไม้ และเพลงหงส์ทอง ใช้ขับร้องประกอบการบรรยายชีวิตของตัวละครในเรื่อง การดำเนินเรื่อง หรือการออกเดินทาง เพลงมะลิซ้อน ใช้ขับร้องประกอบการแสดงในบทรัก เพลงแสนคำนึง ใช้ขับร้องประกอบการแสดงตอนตัวละครออกเดินทาง เพลงต้นเพลงฉิ่ง ใช้ขับร้องประกอบการแสดงตอนบรรยายชีวิตของตัวละคร เพลงครวญหา ใช้ขับร้องประกอบการแสดงในบทเศร้า หรือบทคร่ำครวญ เพลงดาวทอง ใช้ขับร้องประกอบการแสดงในบทโศกเศร้า เสียใจ เป็นต้น

ตัวอย่างเนื้อเพลงไทยชั้นเดียว และสองชั้นที่ใช้ขับร้องประกอบการแสดงลิเกของพรเทพ พรทิวีนัน

เพลงสองไม้

เกิดมาจนทนลำบากเพราะยากไร้	ไม่สบายเลยข้าพามัวหมอง
ครอบครัวอัตคัดขาดเงินทอง	จำต้องทุกข์ทนไม่บ่นเลย
จะนำข้าวปลาอาหารที่จัดไว้	ให้พ่อแม่และน้องชายจะไม่เอ่ย
แม้ลำบากสักปานใดเพราะใจเคย	ไม่ละเลยหน้าที่ที่มีมา ¹⁹

เพลงต้นเพลงฉิ่ง สองชั้น

คิดไม่ตกอกตรมข่มตัว	รักของข้าในครอบครัวไม่เหมือนใคร
มาลินีนางจ้าวเราเหมือนไพร่	คิดไม่หายยังเป็นห่วงทรงระบม ²⁰

¹⁹ บี.เค.พี อินเตอร์เนชันแนล จำกัด, วีซีดี เรื่อง พระคุณแม่ แผ่น 1, 2544.

²⁰ โรสวีดีโอ จำกัด, วีซีดี เรื่อง ลูกหลงพ่อ แผ่น 1, 2545.

เพลงมะลิซ้อน

(ชาย)	นี่สาวที่ไหนกันเล่าหนามาถึงนี่	ตัวเรานี้ตกตะลึงฟังพบสาว
(หญิง)	นี่ใครกันมาได้พบประสบเขา	แปลกใจเราน่าดูเจ้าชู้เอย
(ชาย)	ทำท่าที่คุ้นเคยเลยเข้าเคียง	เห็นนางไม่บ้ายเบี่ยงแล้วเริ่มรักปักใจ
(หญิง)	ไม่รู้เลยว่าเขานั้นเป็นใคร	ช่างถูกใจหญิงนี้รุ่งทิพย์เจ้า
(ชาย)	เชิงชายเจ้าชู้เข้าคู่เคียง ได้ทำได้ที่แล้วพี่ชาย	นางก็บ้ายเบี่ยงเจ้าเอียงอาย ปากว่ามีโอวหมายจูบนาง ²¹

เพลงครวญหา สองชั้น

ไอ้อนาถวาสนากล้าติดคุก	คิดถึงเมียถึงลูกเรรวนฉันครวญหา
ไอ้ลูกแก้วเมียขวัญถึงวันลา	หยาดน้ำตากล้าตกหัวอกตรม ²²

เพลงพม่าเห่ สองชั้น

(ชาย)	ใจผูกพันวันเพ็ญเป็นคู่ควง	รักไม่หลอกไม่ดวงหรงอาลัย
	ทุก ๆ ห้องมอบให้ด้วยใจจริง	
(หญิง)	พูดจริงหรือพี่คำนี้ที่ให้กับสาว	พูดจริงหรือเปล่านั้นเกล้าหยอกเข้าแกลิ่งหญิง
	กลัวรักจะชุกซอนชนคนพูดไม่จริง	กลัวถูกทอดทิ้งวังหนีไม่มีวันห้าม
	อยู่กันข้าห่างเหินพี่เมินไม่มา	น้องคงหวังหาถ้าพี่เมิน
(ชาย)	น้องเอยเจ้าอย่าว่าพี่จะหลอน	พี่วอนอ่อนขออดไม่ขออดไม่เขิน
	วันเพ็ญของพี่ชาตินี้ไม่มีใครเกิน	เสียดวงขอเดินขอเชิญขวัญใจจงเชื่อ
	ไซ้เอาน้ำตาลคำหวานมาจามมาเจือ	แก้มเรือขอจูบจูบมัดจำ ²³

ความนิยมในการขับร้องของลิเกอีกอย่างหนึ่งคือนำเพลงลูกทุ่ง เพลงไทยสากล หรือแม้แต่เพลงตามสมัยยุคใหม่มาขับร้องประกอบการแสดงให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ดังนั้นผู้บรรเลงดนตรีจึงต้องสามารถบรรเลงประกอบเพลงเหล่านี้ได้ด้วย

²¹ บี.เค.พี อินเตอร์เนชันแนล จำกัด, วีซีดี เรื่อง พระคุณแม่ แผ่น 2, 2544.

²² โรสวีดีโอ จำกัด, วีซีดี เรื่อง ลูกหลงพ่อ แผ่น 2, 2545.

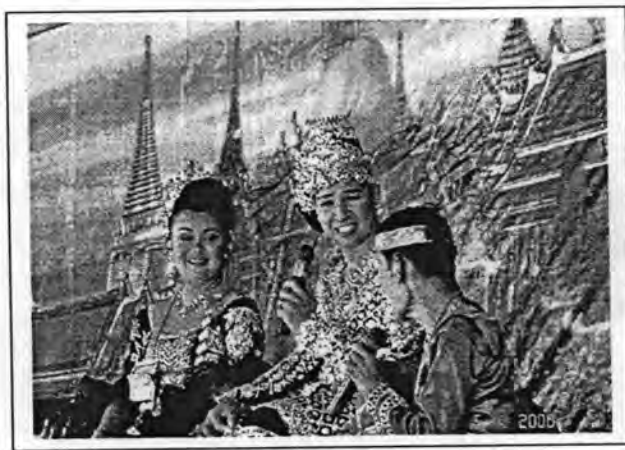
²³ บี.เค.พี อินเตอร์เนชันแนล จำกัด, วีซีดี เรื่อง อานุภาพแห่งความรัก แผ่น 2, 2547.

3.1.3 การร้อง การ เจรจา และการรำ

1) การร้อง และเจรจาของลิเกมีลักษณะเฉพาะ ผู้แสดงมักเปล่งเสียงร้องและเสียงเจรจาเต็มที แม้จะมีไมโครโฟนช่วย จึงทำให้เสียงร้องและเจรจาค่อนข้างแหลม และดังมาก ในการร้องเพลงสองชั้นและเพลงราชานิเกลิงนั้นผู้แสดงให้ความสำคัญที่การเอื้อนและลูกค้อมมาก ส่วนการเจรจาก็จะพูดลากเสียงหรือเน้นคำมากกว่าการพูดธรรมดา เพื่อให้ได้ยินชัดเจน

พรเทพ พรทวี เป็นศิลปินลิเกที่ได้รับความนิยมสูงว่าเป็นผู้มีน้ำเสียงไพเราะ ก้องกังวาน สามารถขับร้องบทเพลงลิเกในท่วงทำนองต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเพลงราชานิเกลิง และเพลงสองชั้นทำนองต่าง ๆ หรือแม้แต่เพลงลูกทุ่งที่นำมาขับร้องให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องตามความนิยมของผู้ชม ส่วนการเจรจานั้นก็สามารถออกเสียงอักษรภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน ใช้น้ำเสียงถ่ายทอดออกมาได้เหมาะสมกับบทบาทที่กำลังแสดงอยู่ ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับการแสดงในอารมณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรัก โศก ตลกขบขัน ซาบซึ้ง เกลียดชัง ฯลฯ

สำหรับนักแสดงคนอื่น ๆ ในคณะพรเทพ พรทวี ก็ได้รับการยกย่องจากผู้ชมลิเกส่วนใหญ่ว่าสามารถขับร้องและเจรจาโดยใช้ถ้อยคำภาษา และท่วงทำนองของน้ำเสียงได้อย่างเหมาะสมบทบาทเช่น ผู้แสดงเป็นนางเอก มีน้ำเสียงไพเราะ อ่อนหวาน น่าฟัง ผู้แสดงเป็นนางโง่ หรือนางร้าย มีน้ำเสียงดังก้องแหลมสูง ขอลေး ออกอ้อ้น ผู้แสดงเป็นตัวเจ้า หรือตัวพ่อ มีเสียงน้ำเสียงสุภาพ อ่อนโยนบทผู้ร้ายหรือตัวโง่ เวลาร้องก็ต้องให้ดังก้องกังวาน เกือบเป็นตะโกน พูดจาอะอะไววาย สั้น ๆ ห้วน ๆ ยั่วชวนให้โมโห แต่ก็ออกเสียงชัดถ้อยชัดคำ หรือผู้แสดงเป็นตัวตลกก็ใช้ถ้อยคำภาษาง่าย ๆ มีความตลกขบขัน สอดแทรกสำนวนคำพังเพย อุปมาอุปมัย รู้จักสอดแทรกสถานการณ์ปัจจุบันให้ทันสมัย สร้างความสนุกสนานให้ผู้ชมตลอดเวลาที่ชมการแสดง สิ่งสำคัญคือ ไม่ใช่ถ้อยคำหยาบคาย

ภาพประกอบ 20 การร้อง และเจรจาของลิเก
จากการแสดงเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2549
ณ เทศบาลตำบลบางปลาหมอ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี

2) การรำ นับว่าเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของการแสดงลิเกที่สร้างความสนใจให้แก่ผู้ชม ได้เป็นอย่างดี สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวถึงการรำของลิเกพอสรุปได้ ดังนี้

“...การแสดงลิเกใช้กระบวนรำและท่ารำตามแบบแผนนาฏศิลป์ไทย โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ รำเพลง รำใช้บทหรือรำตีบท และรำชุด

รำเพลง คือ การรำในเพลงที่มีกำหนดท่ารำไว้ชัดเจน เช่น เพลงช้า - เพลงเร็ว เพลงเสมอ ผู้แสดงพยายามรำเพลงเหล่านี้ให้มีท่ารำและกระบวนรำใกล้เคียงกับแบบฉบับมาตรฐานให้มากที่สุด

รำใช้บทหรือรำตีบท คือ การรำทำท่าประกอบคำร้องและคำเจรจา เป็นท่าที่นำมาจากละครรำ และเป็นท่าง่าย ๆ มีประมาณ 13 ท่า คือ ท่ารัก ท่าโศก ท่าโอด ท่าซึ้ง ท่าฟาดนิ้ว ท่ามา ท่าไป ท่าตาย ท่าคู่ครอง ท่าช่วยเหลือ ท่าเคื่อง ท่าโกรธ และท่าป้อง ซึ่งเป็นทำให้สัญญาณปีพาทย์หยุดบรรเลง

รำชุด คือ การรำที่ผู้แสดงลิเกนำมาจากท่ารำชุดต่าง ๆ ของกรมศิลปากร ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบการรำที่เป็นมาตรฐาน เช่น มโนห์ราบุชายัญ ชัดชาติรี และพลาญชุมพล เป็นต้น แต่ได้นำมาแต่งเติมจนกลายเป็นท่ารำที่ลิเกคิดขึ้นเองมาแต่เดิม เช่น พม่ารำชวาน และซิม่ารำทวน จึงมีท่ารำต่างไปจากของกรมศิลปากรโดยสิ้นเชิง การรำของลิเกต่างกับละคร กล่าวคือ ละครรำเป็นท่า แต่ลิเกรำเป็นที่ ซึ่งหมายความว่า การรำละครนั้น ผู้รำจะรำเต็มตั้งแต่ท่าเริ่มต้นจนจบกระบวนท่าโดยสมบูรณ์ แต่การรำลิเกนั้น ผู้แสดงจะรำเลียนแบบท่าของละคร แต่ไม่รำเต็มกระบวนท่ามาตรฐาน เช่น ตัดทอนหรือลดท่ารำบางท่ารำให้เร็วขึ้น ลดความกรีดกราย ในขณะที่เดียวกันผู้แสดงลิเกตัวพระนิยมยกขาสูง และย่อเข้าต่ำกว่าท่าของละครรำ อีกทั้งนิยมเอียงลำตัว และเอนไหล่ให้ดูอ่อนช้อยกว่าละคร...”²⁴

การแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี ใช้กระบวนท่ารำทั้ง 3 ประเภท คือ รำเพลง รำใช้บท หรือตีบท และรำชุดในขั้นตอนและโอกาสที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ การรำเพลง ใช้ตอนรำถวายมือก่อนที่จะออกแขก และเริ่มแสดง เป็นการรำเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสถานที่ที่คณะลิเกไปทำการแสดง โดยชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจ พร้อมเพรียง สวยงาม เป็นแบบแผน น่าเลื่อมใส การรำเพลงเสมอ ใช้ในโอกาสที่พระเอก หรือตัวเอกออกสู่นำเวทีเป็นครั้งแรก การรำเพลงเชิด ใช้รำเมื่อตัวเอกเข้าโรง เป็นต้น

²⁰ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, ลิเก, (กรุงเทพมหานคร : หอภาพสุวรรณ, 2522), หน้า 131 - 134.

รำใช้บท หรือตีบท เป็นการรำที่ผู้แสดงส่วนใหญ่ใช้แทบทุกคนเมื่อออกสู่น้ำเวทีการแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฉากแรก ๆ พอฉากต่อ ๆ มาอาจจะรำน้อยลง แต่ผู้แสดงตัวสำคัญทุกตัวเมื่อร้องเพลง

รานิเกลิง หรือเพลงใด ๆ ก็ตามขณะที่ร้องเพลงนี้ก็จะต้องรำตีบทไปตามเนื้อหาสาระ หรือถ้อยคำที่ขับร้องนั้นด้วยเสมอ

ตัวอย่างการขับร้อง และรำใช้บทของพระเอก นางเอก

พระเอก (ร้องรานิเกลิง ขณะนั่งอยู่ที่ตั้ง)

โอรสชายอรชุน	อยู่ในตระกูลแข็งแกร่ง
ช่างสุกใสมีแสง	มีมีระแวงหวาดหวั่น
พ้องคิโตชื่ออรณชัย	มองเห็นกันได้ว่าเขาดู
น้ององค์เล็กก็มู่ทะลุ	เป็นเด็กที่ดุคือตัน ²⁵

บทร้อง	ทำรำ
โอรสชายอรชุน อยู่ในตระกูลแข็งแกร่ง	- ยกมือซ้ายซึ่งวางอยู่ที่หน้าตักขึ้นมาวางทาบหน้าอก ในลักษณะแบ่มือ ส่วนมือขวายังคงวางอยู่บนตัก - เขี่ยดแขนซ้ายหงายมือปลายนิ้วตัก มือขวาดั้งวงหน้า จากนั้นเปลี่ยนมือซ้ายเป็นตั้งวง มือขวาเป็นจับแล้วม้วน ไปตั้งวงบัวบาน (ท่านภาพร)
ช่างสุกใสมีแสง มีมีระแวงหวาดหวั่น	- นำมือซ้ายมาวางทาบหน้าอก มือขวาวางบนตัก - ตั้งมือทั้งสองขึ้นระดับวงหน้า สิ้นปลายมือเล็กน้อย
พ้องคิโตชื่ออรณชัย มองเห็นกันได้ว่าเขาดู	- ยกมือทั้งสองขึ้นพนมที่หว่างอก - ยกมือขวาขึ้นนิ้วแล้วม้วนมือไปข้างหน้า
น้ององค์เล็กก็มู่ทะลุ เป็นเด็กที่ดุคือตัน	- ยกมือซ้ายขึ้นตั้งข้างหน้า ส่ายข้อมือเล็กน้อย แล้ววางที่หน้าตัก - ยกมือขวาขึ้นนิ้วแล้วม้วนมือไปข้างหน้า

²⁵ ไรส วิดีโอ จำกัด, วีซีดีเรื่อง ใครเป็นเจ้าของ 1, 2547.

นางเอก (เรื่องราวในกลอง ขณะนั่งอยู่ที่แคร่ไม้)

มองธรรมชาติมหัศจรรย์	ทั้งห้วยละหานเหวนหิน
พงพุกษาและวาริน	เจนอาจินเบือจ้ง
พอสแสงทองส่องฟ้า	เหล่าปักษาส่งเสียง
หมูวิहनกล่ียง	กระชิบเสียงสอนล้ง ²⁶

บทร้อง	ท่ารำ
มองธรรมชาติมหัศจรรย์	- มือซ้ายตั้งวงหน้า มือขวาจับคว่ำแล้วม้วนมือเป็นตั้งวง
ทั้งห้วยละหานเหวนหิน	- มือขวาวางอยู่หน้าตัก มือซ้ายขึ้นม้วนมือไปข้างหน้า
พงพุกษาและวาริน	- ผายมือขวาคว่าแล้วม้วนมือเป็นหงายอยู่ข้างหน้า
เจนอาจินเบือจ้ง	- กุมมือทั้งสองมาไว้ที่หน้าอก
พอสแสงทองส่องฟ้า	- ยืนขึ้น มือซ้ายจับคว่ำอยู่ข้างหน้า แล้วม้วนมือหงาย มือขวาแตะสะโพกด้านหลัง
เหล่าปักษาส่งเสียง	- ลดมือซ้ายมาตั้งวงหน้า มือขวาผายขึ้นไปด้านหน้า
หมูวิहनกล่ียง	- สองมือกุมทาบอก แล้วผายมือขวาไปข้างหน้า
กระชิบเสียงสอนล้ง	- สองมือกุมทาบอก แล้วขึ้นไปทาบหูทั้งสองข้าง

รำชุด คณะพรเทพ พรทวิ เน้นด้านการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงที่เป็นแบบมาตรฐานนาฏศิลป์ไทย โดยนำมาสอดแทรกอยู่ในการแสดงเรื่องต่าง ๆ เช่น รำอัศวลีลา รำดาบ รำกลองยาว รำสี่ภาค ระบายชา ฟ้อนแพนของภาคเหนือ และเจี๊ยงของภาคอีสาน เป็นต้น

พรเทพ พรทวิ เป็นศิลปินลิเกที่ได้รับยกย่องกล่าวขานในหมู่นักชมทั่วไปว่า รำได้สวยงาม อ่อนช้อย และยังคงรักษาเอกลักษณ์การรำนี้ไว้อย่างมั่นคง ในขณะที่ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป บางคนอาจจะมี ความรู้สึกถ้าลิเกรำมากจะทำให้เชื่องช้า ยืดเยียด ไม่ทันใจ จึงสังเกตเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้ลิเกส่วนใหญ่ไม่ค่อยรำมากนัก ผู้แสดงบางคนเดินออกมา และเดินเข้าโรงโดยไม่มีกรำ สำหรับพรเทพ พรทวิ นั้นยังคงให้ความสำคัญกับการรำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฉากแรกที่ออกสู่หน้าเวที ซึ่งถือว่าเป็นฉากสำคัญ ในการเปิดตัวหัวหน้าคณะ หรือพระเอกของเรื่อง พรเทพ พรทวิจะรำออกมาหน้าเวทีด้วยความสง่างามและ อ่อนช้อย เป็นที่ประทับใจแก่ผู้ชมอย่างยิ่ง หลังจากรำแล้วจะก้าวขึ้นนั่งบนตั่งกลางเวที เพื่อร้องเพลงทำนอง

26 โรส วิดีโอ จำกัด, วีซีดี เรื่อง ใครเป็นเจ้าของ 1, 2547.

รานีเกลิงอวยพรแก่เจ้าภาพโดยร้องต้นกลอนสดให้สอดคล้องกับงาน สถานที่และบุคคลที่เป็นเจ้าภาพ ขณะร้องรานีเกลิงก็รำตีบทไปตามเนื้อหาใจความที่ร้อง เมื่อจบเพลงร้องอวยพรเจ้าภาพแล้วก็เข้าสู่บทบาทตามเนื้อเรื่องที่แสดง มีการร้องการเจรจาตามสมควรแล้วเข้าโรง ก่อนจะเข้าโรงในฉากแรกที่ออกสู่นำเวทีนี้ก็คือว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญที่พรเทพ จะต้องรำอย่างสง่างามประกอบเพลงเชิด แล้วเข้าโรงไป ส่วนฉากต่อ ๆ มาของการแสดงพรเทพ ก็ยังคงรำ แต่จะไม่ยึดแบบแผนมากเท่ากับการออกตัวในครั้งแรกของการแสดง

สำหรับผู้แสดงอื่น ๆ ในคณะพรเทพ พรทิวี ก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์การรำประกอบการแสดงไว้เป็นแบบแผน โดยได้รับการฝึกฝนสืบทอดมาจากศิลปินลิเกรุ่นเก่า ส่วนนักแสดงรุ่นใหม่มีวัยหนุ่มสาวและวัยรุ่นของคณะพรเทพ พรทิวี ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้ศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันการศึกษาต้นแบบของนาฏศิลป์ไทย ดังนั้นนักแสดงในคณะพรเทพ พรทิวี จึงสามารถรำได้อย่างถูกต้อง และงดงามตามแบบนาฏศิลป์ไทย สิ่งนี้ถือเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งของชาวคณะพรเทพ พรทิวี

อย่างไรก็ตาม การแสดงลิเกมักเน้นด้านการร้อง การเจรจา การแสดงบทบาท และดำเนินไปตามเนื้อเรื่องอย่างสนุกสนานถูกใจผู้ชมมากกว่า การรำเป็นเพียงส่วนประกอบ ดังนั้นผู้แสดงจึงไม่เคร่งครัดในการรำให้ถูกต้องตามแบบแผนอย่างละครรำนัก

ภาพประกอบ 21 การรำประกอบการแสดงลิเก
จากการแสดงเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2550 ณ วัดโพคอย
ตำบลท่าระหัด อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.1.4 เรื่องที่ใช้แสดงลิเก

สำหรับเรื่องที่คณะพรเทพ พรทวินำมาแสดงตามงานทั่วไปนั้น นอกจากจะมุ่งเน้นให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินอันเป็นสาระสำคัญประการแรกของการแสดงลิเกแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นไทยในหลาย ๆ ด้าน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน ค่านิยม ความเชื่อ ความรัก รวมทั้งยังแฝงไว้ด้วยข้อคิด คติสอนใจตามหลักธรรม คำสอนในพุทธศาสนา เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความกตัญญูตเวที ความเสียสละ เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำเอาสุภาษิต สำนวน คำพังเพยต่าง ๆ มากล่าวอ้างให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในเรื่องที่แสดงทำให้ผู้ชมได้ทั้งความรู้ และข้อคิดที่ดีอีกด้วย

เรื่องที่แสดงในแต่ละครั้งส่วนใหญ่เป็นข้อกำหนดของหัวหน้าคณะ หรือบางครั้งอาจเป็นข้อกำหนดของเจ้าภาพบ้าง สำหรับเรื่องที่คณะพรเทพ พรทวินำมาแสดงนั้นมีทั้งเรื่องเก่าที่มีมาแต่เดิม ซึ่งศิลปินลิเกเก่า ๆ ได้แต่งไว้ บางเรื่องนำเค้าโครงมาจากวรรณคดีไทย บางเรื่องแต่งขึ้นใหม่เรื่องที่นิยมแสดงในยุคแรก ๆ ได้แก่เรื่อง พระคุณแม่ ทูตเสื่อไทย ขวัญใจดอกจันทร์ ใครเป็นเจ้าของ ใจพี่ใจน้อง ตอนหลังจัดทำเป็นวีซีดีแล้วคนดูบ่อยขึ้นจึงต้องสรรหาเรื่องใหม่ ๆ มาแสดง ในระยะหลังนี้เรื่องที่นิยมก็ได้แก่ วิวาทยาพิษ นารีเสวยราชย์ ลูกหลงพ่อ น้ำตาเมีย ตีกสายเลือด จอมใจจักรพรรดิ ผิดทางรัก ขุนศึกมเหศวร กาลหลงกรุงเหนือชีวิต สถาปสวรรค และสุดแค้นแสนรัก ฯลฯ

สำหรับผู้ประพันธ์เรื่องที่สำคัญคนหนึ่งของคณะพรเทพ พรทวิ ในปัจจุบัน คือ ชาตรี วีรวัฒน์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งด้านการประพันธ์เรื่อง กำกับการแสดง และเป็นผู้แสดงในบทบาทของดาวร้ายประจำคณะอีกด้วย

ตัวอย่างเนื้อเรื่องที่ใช้แสดง

กาลหลงกรุง

น้ำค้างสาวงามบ้านนอกผู้เป็นที่หมายปองของชายหนุ่มทั้งหมู่บ้าน โดยเฉพาะเจ้าขุนที่ตามจับเท่าไรก็ไม่สามารถพิชิตใจเธอได้ เพราะน้ำค้างชอบคนร่ำรวย วันหนึ่งเสียอาคมเศรษฐกิจจากกรุงเทพฯ เข้ามาในหมู่บ้าน น้ำค้างพบเข้าจึงหลงไหลหนีตามเสียอาคมเข้ากรุงเทพฯ พอมายู่กรุงเทพฯ น้ำค้างลืมแม่ และลืมทุกคนที่บ้านนอก ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม หลงระเริงไปกับแสงสีในเมืองกรุง แม้แต่แม่เจ็บป่วยหนักก็ไม่ยอมกลับไปดูแล เจ้าขุนพยายามตามน้ำค้างกลับ แต่น้ำค้างก็ไม่สำนึก จนรู้ไปถึงคุณหญิงเพ็ญแขเมียของเสียอาคม เพ็ญแขไล่น้ำค้างออกจากบ้าน โดยไม่ให้ทรัพย์สินแม้แต่บาทเดียว น้ำค้างเดินทางกลับบ้านอย่างอับจน

หนทาง และก็สายเกินไปที่เธอจะสำนึกตัวเพราะว่าแม่ได้ตายเสียแล้ว

น้ำตาเมื่อย

พระยาเพชรดำ และแม่ทัพมนตรี เป็นข้าราชการในราชสำนักของพระชัยราชา พระยาเพชรดำ มีลูกน้องเป็นโจรชื่อผาดสิงห์ ผาเรือง และผาดำรง วันหนึ่งพระยาเพชรดำสั่งให้ลูกน้องดักฆ่าแม่ทัพมนตรี ซึ่งเดินทางออกไปรบกับข้าศึกที่มารุกรานเมืองหน้าด่าน แม่ทัพมนตรีมีชัยชนะ แต่ถูกพระยาเพชรดำลอบพันข้างหลังทำให้ได้รับบาดเจ็บหนีไปจนถึงบ้านของแม่นิม ซึ่งมีลูกสาวชื่อสนอง แม่ทัพมนตรีรักใคร่กับสนองจึงอยู่ด้วยกันจนสนองตั้งท้อง มนตรีตั้งใจจะกลับเข้าเมืองเพื่อไปนำขันหมากมาแต่งงานกับสนองภายในเจ็ดวัน เมื่อเข้าไปในเมืองจึงได้รับความดีความชอบแต่งตั้งเป็นออกหลวงจตุรงค์ราญ และพระพิชัยราชายังสว่ขอเพ็ญวิภา ลูกสาวของพระยาเพชรดำให้แต่งงานกับแม่ทัพมนตรีด้วย

สนองเสียใจที่แม่ทัพมนตรีไม่ยกขันหมากมาแต่งงาน จึงคิดฆ่าตัวตาย โดยฝากลูกไว้ให้แม่นิมเลี้ยง แม่ทัพมนตรีคิดถึงสนองและลูกจึงหนีเพ็ญวิภาไปหาเมียและลูก แต่ก็สายเกินไปเสียแล้ว แม่ทัพมนตรีฝากให้แม่นิมดูแลเจ้าแดง วันหนึ่งพระยาเพชรดำสั่งให้เผือกซึ่งเป็นบ่าวไปขโมยลูกของแม่ทัพมนตรีมาหมายจะฆ่า แต่เจ้าเผือกนำไปถวายพระพิชัยราชาให้เลี้ยงไว้ พระชัยราชาตั้งชื่อให้ว่า "ฟ้าประทาน"

เสน่ห้พี่ชายของสนองกลับมาบ้าน แม่นิมเล่าเรื่องสนองให้ฟัง เสน่ห้โกรธมากจึงคิดตามฆ่าแม่ทัพมนตรี โดยไปสมัครเป็นทหารในเมือง วันเวลาผ่านไปจนพระโอรสฟ้าประทานเจริญเติบโต พระพิชัยราชานำออกให้ข้าราชการบริวารได้รู้จัก พระโอรสต้องการรับสมัครทหารคู่ใจจึงสั่งให้ปาวประกาศหาคนมีความสามารถตอบคำถามสองข้อ

สนองรอดตายโดยมีแม่ชีช่วยชีวิตไว้ จึงปลอมตัวเป็นชายชื่อมานะ เข้ามาตอบปัญหาของพระโอรส ปรากฏว่าสนองตอบถูก ในที่สุดความจริงทั้งหลายก็เปิดเผยขึ้น

พระคุณแม่

ณ เมืองเทพนคร มีกษัตริย์เทพประทานปกครองบ้านเมือง เทพประทานมีรानीสองฝ่าย และมีโอรสฝ่ายขวา นามว่า ชลธิ์ โอรสฝ่ายซ้าย นามว่า แสงอาทิตย์ แสงอาทิตย์ต้องการปกครองบ้านเมืองแทนเทพประทานผู้เป็นบิดา แต่เทพประทานไม่ให้ แสงอาทิตย์จึงปฏิวัติ เกิดการต่อสู้ เทพประทานพร้อมรानीหนีออกจากเมือง

กล่าวถึงตาโทนคนขี้เมา และยายทองผู้เป็นเมีย มีลูกชายคนหนึ่งชื่อเจ้าบุญท่ง นายโทนเดินทางออกจากบ้านเพื่อหาเงินเลี้ยงครอบครัว ได้มาพบเด็กซึ่งเป็นโอรสของเทพประทานตกอยู่ จึงเก็บไปเลี้ยงและตั้งชื่อให้ว่า ไทย ตาโทนและยายทองเลี้ยงเจ้าไทย และบุญท่งมาจนเติบโตเป็นหนุ่ม บุญท่งนั้นมีนิสัยเหมือนตาโทนคือชอบดื่มเหล้า ผิดกับเจ้าไทยซึ่งทำแต่งงานบ้าน งานครัว

มีเมืองอีกเมืองหนึ่งชื่อ อมรเทพ มีราชธิดาสองพระองค์คือ รุ่งทิพย์ และมณฑา อมรเทพต้องการให้ธิดาองค์โตมีคู่ครอง จึงเลี้ยงม้าแก้วอุปการเป็นตัวเลือกออกไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ เจ้าไทยจับม้าได้จึงนำมามอบให้เจ้าท่งนำเข้าเมือง เจ้าท่งได้อภิเษกกับราชธิดา แม่ทองเข้ามาเยี่ยมลูกชาย แต่เจ้าบุญท่งไม่ยอมรับเพราะตนเป็นนักราชบุตรเขย ด้วยความลืมหูลืมตาของเจ้าบุญท่งจึงไล่ตีแม่ไป สุดท้ายเจ้าไทยจึงกราบทูลกษัตริย์อมรเทพให้ทราบความจริงกษัตริย์อมรเทพสั่งประหารเจ้าบุญท่งเพราะเป็นลูกกตัญญู เจ้าไทยจึงได้เป็นราชบุตรเขยแทน

อานุภาพแห่งความรัก

ณ แผ่นดินนครถ้ำ มีเจ้าสุรรามสิงห์ปกครอง สุรรามสิงห์ต้องการตัวธิดาผกาวิไลของเจ้ากฤษดา จึงไปสวามิภักดิ์ แต่เมื่อไม่ได้จึงยกทัพเข้ามาชิงตัวผกาวิไลไป กฤษดาจึงสั่งให้ทหารออกติดตาม

กำนันจึงมีลูกสาวชื่อวันเพ็ญ ซึ่งแอบรักกับเด็กวัดชื่อ ไพรวลัย กำนันไม่ยอมให้พบกันและจะฆ่าไพรวลัยทิ้งหากฝ่าฝืน ไพรวลัยมีเพื่อนรักชื่อสุรียา ผู้ซึ่งกำนันจึงกลับภูมิใจและอยากได้มาเป็นเขย ในระหว่างนั้นเองทั้งไพรวลัยและสุรียาสมัครเข้าเป็นทหาร และได้รับคำสั่งให้ไปช่วยผกาวิไล จนในที่สุดความรักระหว่างสุรียาและผกาวิไลก็บังเกิดขึ้น แต่...ผู้เป็นพ่อได้มั่นหมายสุรียาไว้กับวันเพ็ญลูกสาวกำนันจึงเรียบบ้อยแล้ว ไพรวลัยเสียใจจนต้องหนีไปบวช

ในวันแต่งงานของเพื่อนรักนั่นเองพระไพรวลัยก็ปรากฏตัวขึ้นในงาน ในขณะที่วันเพ็ญสาวคนรักกำลังกินยาตาย

3.1.5. เครื่องแต่งกายของลิเก

เครื่องแต่งกายของลิเกมีลักษณะเฉพาะซึ่งต่างไปจากละครรำ เครื่องแต่งกายของผู้แสดงชายมีแบบแผนที่ชัดเจนกว่าผู้แสดงหญิง เครื่องแต่งกายของลิเกแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ชุดลิเกทรงเครื่อง ชุดลิเกลูกบท และชุดลิเกเพชร

1) ชุดลิเกทรงเครื่อง เป็นรูปแบบการแต่งกายของลิเกแบบเดิมเมื่อเริ่มมีลิเกในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเลียนแบบการแต่งกายของข้าราชการในยุคนั้นและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่อมาบ้างจนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อวัสดุที่ใช้สร้างเครื่องแต่งกายลิเกที่ต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศขาดแคลน ชุดลิเกทรงเครื่องก็หมดไป คงเหลือให้เห็นเฉพาะในการแสดงสาธิตเท่านั้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กล่าวถึงการแต่งกายของลิลเกทรงเครื่องไว้ดังนี้

“...ตัวพระนุ่งผ้าและสวมเสื้อแขนยาวปล่อยชาย คาดเข็มขัดทับเสื้อ ตัวนางนุ่งผ้าจีบ
สวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสไบ เครื่องสวมศีรษะของพระดัดแปลงจากบันจุเหรีดแล้วต่อ
ยอดขึ้นไป ปิดด้วยขนนก ส่วนของตัวนางประดิษฐ์จากกระบังหน้าต่อยอดขึ้นไปเช่นกัน
เครื่องประดับต่าง ๆ ดัดแปลงจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์บางแบบบ้าง ดัดแปลงจาก
เครื่องแต่งตัวละครบ้าง นอกจากนี้ตัวพระมักจะสวมถุงเท้ายาวสีขาว...”²⁷

ภาพประกอบ 22 พรเทพ พรทวี ในชุดลิลเกทรงเครื่อง
ได้รับความเอื้อเฟื้อจากพรเทพ พรทวี เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2549

2) ชุดลิลเกลูกบท เป็นชุดเครื่องแต่งกายจำลองของคนไทยในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2
นิยมแต่งในการแสดงเพลงพื้นบ้าน เมื่อวิสต์ที่ใช้สร้างชุดลิลเกทรงเครื่องขาดแคลน ผู้แสดงจึงหัน
มาแต่งกายแบบจำลองที่เรียกว่า ชุดลิลเกลูกบท ชายสวมเสื้อคอกลม แขนสั้น นุ่งโจงกระเบนมีผ้า
คาดพุง หญิงสวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสไบ นุ่งโจงกระเบน หรือซิ่น

²⁷ สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชา ไทยศึกษา หน่วยที่ 8 – 15.
(กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541) หน้า 294.

ภาพประกอบ 23 พรเทพ พรทวิ ในชุดลิเกลูกบท
 ได้รับความเอื้อเฟื้อจาก พรเทพ พรทวิ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2549

3) ชุดลิเกเพชร เป็นชุดที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการนำเพชรซีกและแถบเพชรมาประดับเครื่องแต่งกายชุดลิเกลูกบท สวมเสื้อกั๊กทับเสื้อตัวเดิมให้ดูหรูหราขึ้น จากนั้นก็เพิ่มความวิจิตรขึ้นจนกลายเป็นเครื่องเพชรแทบทั้งชุด สำหรับชุดของผู้แสดงหญิงมีแบบหลากหลาย แต่ไม่ประดับเพชรมากเท่าชุดของผู้แสดงชาย

ชุดลิเกของพรเทพ พรทวิ ก็มีวิวัฒนาการมาตามยุค ตามสมัย ตามลำดับ กล่าวคือ ในยุคแรก ๆ นุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนสั้น มีเสื้อกั๊กทับ มีผ้าโพกศีรษะ เสียบขนนก มีโบติด มีต่างหูที่ใช้เลื่อม ปัจจุบันประยุกต์เป็นชุดเพชรทั้งหมด ซึ่งเพชรก็มีหลายแบบ รวมทั้งคริสตัมรูปแบบต่าง ๆ ด้วย ส่วนช่างตัดชุดลิเกนั้นอยู่ที่กรุงเทพฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสิงห์บุรี ราคาชุดหนึ่งประมาณห้าพันถึงหกพันบาท หรือบางชุดมีราคาตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทขึ้นไป ชุดผู้ชายมีราคาแพงกว่าชุดผู้หญิง นอกจากชุดเพชรแล้วก็มีเครื่องประดับเช่น หัวมอญ เสียบข้าง ต่างหู ปิ่นปัก และขนนก

ภาพประกอบ 24 เครื่องแต่งกายลิเกในปัจจุบัน
 บันทึกภาพเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2549
 ณ โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพประกอบ 24 - 25 เครื่องแต่งกายลิเกในปัจจุบัน
 บันทึกภาพเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2549
 ณ โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี

3.1.6. เวที จาก แสง สี เสียง

1) เวที การแสดงลิเกแต่เดิมนั้นคณะลิเกไม่มีเวทีเป็นของตนเอง และไม่ต้องจัดหาเวที เนื่องจากเจ้าภาพเป็นผู้จัดเตรียมโดยใช้สถานที่ที่เป็นลานกว้าง ๆ ทางเดินที่ผืนใหญ่ หรือสร้างหลังคาเป็นเพิงหมาแหงน พื้นปูด้วยฟางหนา ๆ แล้วปูเสื่อทับ มีฉากผ้าใบกันแบ่งส่วนหน้ากับส่วนหลัง ส่วนหน้าเป็นส่วนการแสดง มีเตียง หรือตั้งวางซิดมั่งฉาก ส่วนหลังเป็นพื้นที่นั่งแต่งตัวของผู้แสดง

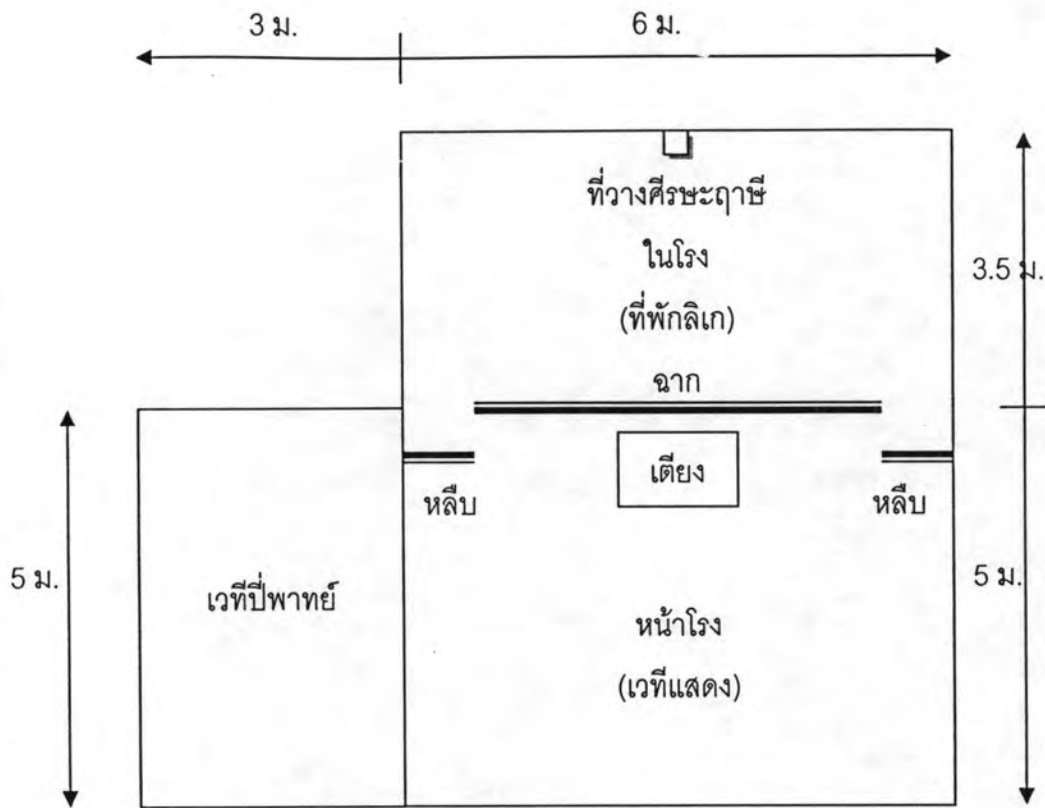
ต่อมาได้พัฒนาเป็นการปลูกสร้างโรงลิเกถาวรขึ้นตามวัด เนื่องจากแต่ละวัดมักมีงานประจำทุกปี มหรสพสำคัญของงานวัดก็คือลิเก ดังนั้นทางวัดจึงปลูกโรงลิเกไว้ ซึ่งสามารถสังเกตได้ว่าแทบทุกวัดต้องมีโรงลิเก แต่ปัจจุบันนี้เหลือน้อยลง เนื่องจากคณะลิเกมีเวทีของตนเองเพื่อความสะดวกในการจัดการแสดงแต่ละครั้ง

เวทีของคณะพระเทพ พรทวีในยุคแรก ๆ นั้น เป็นเวทียกพื้นสูงประมาณ 1 เมตรทำด้วยไม้ มีหลังคาเป็นเพิงหมาแหงน แบ่งพื้นที่เป็น 3 ส่วนคือ เวทีแสดงด้านหน้า ซึ่งไม่มีหลังคา หลังเวทีส่วนที่ใช้สำหรับเตรียมตัวก่อนออกแสดงหรือพักผ่อนของนักแสดงโดยมีหลังคา และอีกส่วนหนึ่งเป็นเวทีดนตรีอยู่ด้านหน้าทางขวามือของผู้แสดง เวทีลิเกมีขนาดตามมาตรฐานทั่วไปคือ กว้าง 6 เมตร ลึก 6 - 8 เมตร มีฉากผ้าใบกันกลางสูง 3.5 เมตร บนเวทีแสดงมีตั้งอเนกประสงค์ตั้งกลางประชิดฉากเพื่อเป็นที่นั่งของผู้แสดง

ในปัจจุบันเวทีของคณะพระเทพ พรทวี ได้พัฒนามาเป็นเวทีลอยฟ้าประกอบด้วยโครงเหล็ก และพื้นไม้ ขนาดกว้าง 10 - 12 เมตร ลึก 4 - 5 เมตร สูง 1 เมตร เวทีดนตรีอยู่ด้านข้างทางขวามือของผู้แสดง โดยยกพื้นสูงกว่าเวทีแสดงเล็กน้อย พื้นที่ของเวทีแบ่งออกเป็นสองส่วนโดยมีฉากกันกลาง เวทีส่วนหลังเป็นที่สำหรับแต่งตัว และพักผ่อนของนักแสดง มีหลังคาผ้าใบ ด้านหน้าส่วนที่ใช้แสดงไม่มีหลังคา หน้าเวทีแสดงมีเสาแขวนป้ายผ้าบอกชื่อคณะลิเกยาวตลอดหน้ากว้างของเวที สองข้างเวทีมีหีบไม้อัดสำหรับบังผู้แสดงเข้าออก ตรงกลางเวทีติดมั่งฉากมีตั้งสำหรับนักแสดงนั่ง ขอบเวทีด้านหน้าติดหลอดไฟฟ้าที่สว่างไสวเพื่อให้เกิดความสวยงามขณะมีการแสดง และกึ่งกลางเวทีติดกับฉากมีตั้งสำหรับนั่ง ซึ่งประดับด้วยผ้ามีชายระบายที่สวยงาม

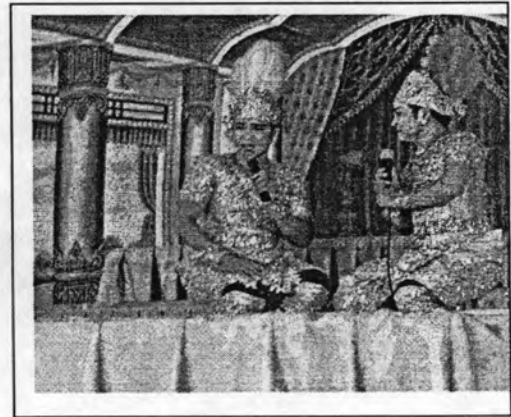
2) ฉาก เป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างสีสัน และถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของการแสดงลิเก นอกจากใช้ประโยชน์ในการแบ่งส่วนของเวทีลิเกแล้ว ยังช่วยให้การแสดงลิเกมีความสมจริง และน่าสนใจมากขึ้น

ฉากที่คณะพระเทพ พรทวีใช้ในการแสดงนั้น เดิมเป็นฉากผ้าใบ เขียนสีเป็นภาพต่าง ๆ อย่างสวยงามสะดุดตา เช่นภาพท้องพระโรง ปราสาทราชวัง วัดวาอาราม ธรรมชาติป่าเขาลำเนาไพรแต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้ฉากที่พิมพ์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ (ไวเนล) ซึ่งมีลวดลายและสีสันที่สวยงามและทันสมัยมากขึ้น

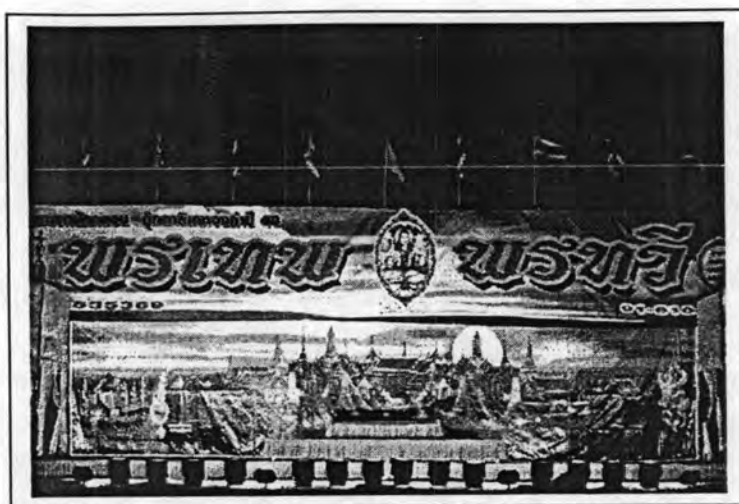
คนดู

แผนผังแสดงส่วนประกอบของเวทีแสดงลิเกมาตรฐาน

ภาพประกอบ 26 - 27 จากแบบเดิมที่เคยใช้

ได้รับความเอื้อเฟื้อจาก คุณมณี เทพาชมภู เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2549

ภาพประกอบ 28 ฉากแบบใหม่ที่ใช้นปัจจุบัน
ภาพจากงานแสดงเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2549
ณ วัดสองเขตสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

3) แสง สี เสียง คณะพระเทพ พรทวิมีระบบเทคนิคเวทีด้านแสง สี เสียงที่ทันสมัยและมีคุณภาพดีระบบแสงไฟที่สว่างไสวด้านหน้าเวที ทำให้ผู้ชมมองเห็นผู้แสดงอย่างชัดเจน และเมื่อกระทบกับชุดเพชรที่นักแสดงสวมใส่ทำให้เกิดแสงระยิบระยับสวยงามมาก สำหรับระบบเครื่องเสียงก็ดังกังวานชัดเจน อีกทั้งยังช่วยปรับเสียงขับร้องและเจรจาของนักแสดงให้เกิดความไพเราะ น่าฟังยิ่งขึ้น

3.1.7 การบริหารจัดการคณะ

1) การติดต่องานการแสดง ผู้ที่มีความประสงค์จะติดต่อหาลิเกคณะพระเทพ พรทวิไปแสดงในงานต่าง ๆ สามารถติดต่อได้ดังนี้

1. เดินทางไปติดต่อโดยตรงที่บ้านพัก หรือสำนักงานลิเกคณะพระเทพ พรทวิ ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 67 หมู่ 1 ตำบลโพสังโฆ อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี โดยสามารถติดต่อกับพระเทพ พรทวิ หรือนางสมพร แยมสี พี่สาวของพระเทพ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้จัดการของคณะลิเก

2. ติดต่อทางโทรศัพท์ 036 - 535369 และหมายเลข 081-8104143

3. ติดต่อทางไปรษณีย์ ในกรณีที่เป็นหน่วยงานราชการ เช่นสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด หรือสถาบันการศึกษาที่เชิญพระเทพ พรทวิ ไปร่วมงาน เช่นการบรรยายและสาธิตการแสดงลิเก การเป็นคณะกรรมการตัดสินการประกวดการแสดงลิเก การเชิญไปร่วมแสดงลิเกการกุศล รวมทั้งการเชิญไปร่วมพิธีไหว้ครู หรือมอบทุนการศึกษาก็ตาม หน่วยงานต่าง ๆ จะมีหนังสือเชิญส่งมาที่บ้านของพระเทพ พรทวิ ซึ่งงานเหล่านี้พระเทพไม่เคยปฏิเสธ เพราะถือว่าเป็นงานที่มีเกียรติ และได้ช่วยเหลือสังคม

นอกจากนี้ยังสามารถติดต่องานแสดงในขณะที่พระเทพ พรทวิ ไปทำการแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ

ได้ด้วย เพราะบางครั้งเจ้าภาพไม่สะดวกในการเดินทางมาติดต่อที่บ้านก็จะไปติดต่อที่งานแสดงซึ่งก็เป็นวิธีการที่สะดวกอย่างหนึ่งสำหรับเจ้าภาพ โดยปกติเมื่อไปทำการแสดงในที่ใดพรเทพ ก็จะนำสมุดบันทึกงานการแสดงติดไปด้วยทุกครั้ง

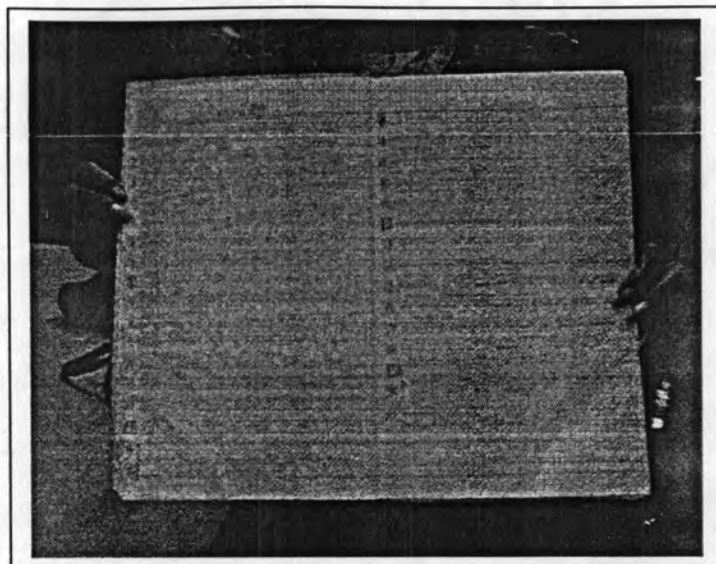
2) การรับงานการแสดง หากมีผู้มาติดต่องานการแสดง พรเทพ พรทวิจะพิจารณารายละเอียดของงานโดยสอบถามจากเจ้าภาพผู้มาติดต่อ เช่นประเภทของงาน สถานที่จัดงาน ความสะดวกในการเดินทางไปงาน หากไม่มีข้อขัดข้องสิ่งใดพรเทพก็จะรับแสดงให้ทุกงาน ยกเว้นว่าเป็นงานตรงกันกับที่มีผู้ติดต่อไว้ก่อนหน้าแล้วก็ต้องปฏิเสธไม่สามารถรับงานที่ติดต่อที่หลังได้ เมื่อพิจารณารายละเอียดของงานแล้วก็มีการตกลงเรื่องอัตราค่าจ้าง จากนั้นจึงทำหนังสือสัญญาระหว่างเจ้าภาพกับคณะลิเกโดยในหนังสือสัญญานั้นระบุรายละเอียดของผู้ติดต่อ ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ งานที่ติดต่อให้ไปแสดง สถานที่จัดงาน อัตราค่าจ้าง จำนวนเงินมัดจำ จำนวนเงินที่คงเหลือ วันที่แสดง เวลาเริ่มแสดง และเวลาเลิกแสดง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีข้อตกลงเพิ่มเติมที่ระบุในหนังสือสัญญาการแสดง²⁸ ดังนี้

1. ค่าพาหนะไป กลับ เวที คนตรีปีพาทย์ เครื่องขยายเสียงเป็นของคณะลิเก ส่วนกระแสไฟฟ้าเป็นของเจ้าภาพ
2. ถ้าทางคณะลิเกไปถึงสถานที่แสดงทางผู้ว่าจ้างต้องจัดหาอาหารเลี้ยงดูทางคณะลิเก
3. ถ้าทางคณะลิเกเดินทางไปถึงสถานที่แสดงไม่ว่าจะเกิดอุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น ทางผู้ว่าจ้างต้องจ่ายเงินให้ครบตามจำนวนที่หามา
4. ถ้าทางคณะลิเกไม่ทำการแสดงยอมให้ปรับสามเท่าของเงินมัดจำ
5. การแสดงลิเกครั้งนี้จะไม่มีการประชันกับลิเกคณะใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้ามาถึงงานแสดงแล้วเกิดมีการประชันกับลิเกคณะอื่น ทางคณะลิเกจะไม่แสดง ไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น และผู้ว่าจ้างจะต้องชำระเงินให้ครบตามสัญญาในฐานะผู้ผิดสัญญา
6. ทางที่จะเข้าถึงบริเวณงานแสดงต้องเป็นทางที่สะดวก และปลอดภัยเพียงพอที่จะให้รถของทางคณะเข้าไปได้โดยไม่มีการลงเรือ ต่อแพ ต่อรถไฟ เป็นอันตราย
7. เมื่อลิเกเริ่มทำการแสดง ทางผู้ว่าจ้างควรนำเงินที่เหลือมาจ่ายไม่เกินเวลา 22.00 น.

หมายเหตุ : ทั้งสองฝ่ายได้อ่านข้อความเข้าใจดีแล้วจึงพร้อมใจลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน ทางผู้ว่าจ้างต้องเตรียมกระแสไฟฟ้าไว้ไม่ให้ต่ำกว่า 50 แอมป์ เครื่องปั่นไฟฟ้าไม่ต่ำกว่า 80 กิโล

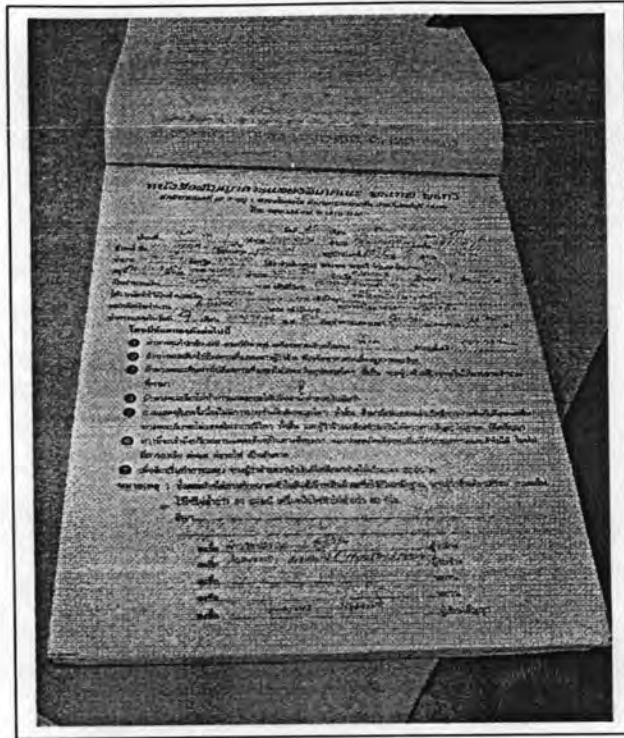
²⁸ หนังสือสัญญาการแสดงลิเกคณะพรเทพ พรทวิ

ภาพประกอบ 29 สมุดบันทึกงานการแสดงของคณะพรเทพ พรทวิ
บันทึกภาพเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2549 ณ โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพประกอบ 30 นางสมพร แยมดี ผู้รับงานของคณะพรเทพ พรทวิ
บันทึกภาพเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2549 ณ โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพประกอบ 31 ตัวอย่างหนังสือสัญญาการแสดง
บันทึกภาพเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2549 ณ โรงละครแห่งชาติภาคตะวันตก จังหวัดสุพรรณบุรี

3) ประเภทของงานที่แสดง งานแสดงของคณะลิเกพรเทพ พรทวี ที่มีเจ้าภาพติดต่อไปแสดง นั้น หากจำแนกตามสถานที่จัดงานแล้วถือว่างานวัดมีมากที่สุดในแต่ละรอบปี นอกจากนี้ก็มีงานบ้าน งานของหน่วยราชการ สถานที่สำคัญ และร้านค้า หากจำแนกตามประเภทของงานก็มีหลายลักษณะ ได้แก่ งานประจำปีของวัด งานปิดทองฝังลูกนิมิต งานฉลองโบสถ์ วิหาร งานแก้บน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานเปิดอาคาร ร้านค้า งานบวช งานฌาปนกิจศพ เป็นต้น สำหรับจังหวัดที่เดินทางไปแสดงมากที่สุดตามลำดับ ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สุพรรณบุรี ชัยนาท ลพบุรี นนทบุรี และปทุมธานี นอกจากนี้ก็มีจังหวัดต่าง ๆ ทั้งในภาคกลางและภาคอื่น ๆ ด้วยเช่น กรุงเทพฯ สมุทรปราการ นครนายก สิงห์บุรี นครปฐม ราชบุรี นครสวรรค์ อุทัยธานี ฉะเชิงเทรา สระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี เพชรบุรี กำแพงเพชร พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และสุโขทัย

ตาราง 6 งานแสดงประจำปี 2549 ของคณะพรเทพ พรทวี จำแนกตามลักษณะสถานที่จัดงาน

สถานที่	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
วัด	25	25	23	23	19	5	6	6	5	23	9	21	190
บ้าน	4	2	8	3	4	3	3	-	1	-	5	2	35
ศาลเจ้า	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	4
โรงเรียน	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	2
เทศบาล อบต.	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
สำนักงาน	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
ร้านค้า	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	1
รวม	30	27	31	26	25	11	10	7	7	23	16	23	235

ตาราง 7 งานแสดงประจำปี 2549 ของคณะพรเทพ พรทวี จำแนกตามจังหวัดที่เดินทางไปแสดง

จังหวัด	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
กรุงเทพฯ	-	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	4
กำแพงเพชร	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
ฉะเชิงเทรา	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
ชัยนาท	7	3	3	2	1	-	-	-	-	3	2	5	26
นครนายก	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
นครปฐม	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	3
นครสวรรค์	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
นนทบุรี	-	3	2	-	2	1	-	-	1	-	2	-	11
ปทุมธานี	1	-	-	-	1	-	1	-	-	1	4	2	10
พิษณุโลก	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
ราชบุรี	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
ลพบุรี	-	4	1	2	1	1	-	1	1	-	2	2	15
สมุทรปราการ	1	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	2	6
สระบุรี	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	1	2
สิงห์บุรี	-	2	-	2	1	-	5	1	-	1	-	1	13
สุโขทัย	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
สุพรรณบุรี	3	-	4	6	5	1	-	2	-	2	3	3	30
อยุธยา	12	6	14	7	3	6	2	2	2	6	2	3	65
อ่างทอง	2	8	6	4	2	-	2	1	2	9	-	2	32
อุทัยธานี	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
รวม	30	27	31	25	25	11	10	7	7	23	16	23	235

4) รายได้ และค่าจ้างในการแสดง

1. รายได้ของพรเทพ พรทวี ตั้งแต่เริ่มต้นแสดงลิเกในราว พ.ศ. 2523 ครั้งแรก ๆ ยังไม่มีรายได้ เพียงแต่ได้ค่าขนมประมาณ 10 – 20 บาท อาศัยว่าเป็นการฝึกประสบการณ์ ต่อมาแสดงเป็นตัวประกอบ เป็นทหารเดินตาม เริ่มมีค่าตัว ประมาณ 50 – 100 บาท หลังจากมีฝีมือในการแสดงมากขึ้นแล้ว รายได้ก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ เป็น 400 – 500 บาท จนกระทั่งมาเป็นพระเอกของคณะทิวา เทวินทร์ เมื่อ พ.ศ. 2536 – 2539 ได้ค่าแสดงคืนละ 1,000 – 1,500 บาท หลังจากมาตั้งคณะพรเทพ พรทวี ของตนเองเมื่อ พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน เขาจึงเป็นผู้รับรายได้จากส่วนที่เหลือหลังหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการแสดงแต่ละครั้งแล้วหรือถ้าเป็นงานรับเชิญไปแสดงตามงาน สถานที่ต่าง ๆ ก็มีได้กำหนดค่าตอบแทน ขึ้นอยู่กับผู้จัดงานจะให้ หากจะกล่าวถึงรายได้จากการแสดงนั้น ถือว่าเป็นรายได้ที่ไม่มากนัก เพราะเป็นการแสดงพื้นบ้านอาศัยว่าพรเทพเป็นคนประหยัด รู้จักใช้จ่าย รู้จักเก็บมาตั้งแต่เยาว์วัย จึงทำให้มีเงินเหลือ และนำมาเป็นทุนในการจัดตั้งคณะของตนเองได้ในเวลาต่อมา นอกจากนี้รายได้ส่วนหนึ่งมาจากพวงมาลัย และรางวัลน้ำใจที่บรรดาแฟนลิเกมีจิตเมตตาอมอบให้ด้วยความชื่นชมในความสามารถด้านการแสดงของเขา

2. รายได้ของคณะ เมื่อจัดตั้งคณะลิเกใหม่ ๆ ในปี พ.ศ. 2537 คณะพรเทพ พรทวี รับงานการแสดงครั้งแรกในราคาประมาณ 25,000 บาท ต่อมาเพิ่มเป็น 30,000 - 35,000 บาท ครั้นวันเวลาผ่านไป สภาพสังคมพัฒนาขึ้น สถานการณ์บ้านเมืองด้านเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ราคาค่าจ้างในการแสดงลิเกก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยตามสภาพเศรษฐกิจ จากราคาหลักพัน เพิ่มขึ้นเป็นหลักหมื่น จนถึงปัจจุบันนี้ราคาการแสดงอยู่ที่ 70,000 – 75,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางใกล้ไกลด้วย ถ้าเป็นต่างจังหวัดที่ไกลออกไป เช่น พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ ราคาเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 80,000 – 90,000 บาท

3. ค่าจ้างผู้แสดง และผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ในคณะ มีกำหนดมาน้อยตามความสำคัญของบทบาทหน้าที่ ซึ่งผู้แสดงแต่ละคนจะได้ค่าจ้างไม่เท่ากัน และค่าจ้างนี้ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาจากระยะแรก ๆ ที่ยังไม่มากนักก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันนี้ค่าจ้างของผู้แสดง และผู้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ สามารถแบ่งได้ ดังนี้

ตาราง 8 อัตราค่าจ้างผู้แสดงและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ของคณะพรเทพ พรทวี

ลำดับที่	ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในคณะ	อัตราค่าตอบแทนต่อครั้ง/ต่อคืน
1	ผู้แสดงตัวเอก (พระเอก, นางเอก, ตัวตลกเอก)	1,500 บาท
2	ผู้แสดงตัวรอง (พระเอกรอง, นางเอกรอง, พระเอกพ่อ)	1,400 บาท
3	ผู้แสดงเป็นตัวประกอบสำคัญ (ชาย, หญิง)	800 – 1,000 บาท
4	ผู้แสดงเป็นตัวประกอบ (ผู้ใหญ่ชาย, หญิง)	500 – 700 บาท
5	ผู้แสดงเป็นตัวประกอบ (เด็กชาย, หญิง)	100 – 200 บาท
6	ผู้บรรเลงดนตรี	300 - 700 บาท
7	ผู้จัดการ	1,200 บาท
8	ผู้ช่วยแต่งตัวพระเอก	600 – 1200 บาท
9	พนักงานขับรถ / ช่างเวที / ช่างไฟ	300 บาท

3.1.8 ปัจจัยที่ทำให้คณะลิเกมีชื่อเสียงและได้รับความนิยม

1) ผู้สนับสนุนการแสดงลิเก

1. ผู้ชม เป็นบุคคลกลุ่มใหญ่ที่มีความสำคัญต่อการแสดงลิเกเป็นอย่างมาก เพราะการจะประเมินผล หรือวัดคุณภาพการแสดงในแต่ละครั้งว่าประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับปริมาณผู้ชมว่ามากน้อยเพียงใด และผู้ชมเกิดความพึงพอใจในผลงานการแสดงหรือไม่ ผู้ชมลิเกคณะพรเทพ พรทวีแต่เดิมนั้นส่วนใหญ่เป็นสตรีวัยกลางคนขึ้นไป กลุ่มรองลงมาคือเด็ก ส่วนวัยรุ่นและวัยรุ่นหนุ่มสาวมีน้อย และผู้ชมมักเป็นชาวบ้านทั่วไป หรือพ่อค้าแม่ค้า แต่ปัจจุบันนี้ผู้ชมเป็นบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ และทุกระดับการศึกษา ความสนใจชมลิเกของผู้ชมนั้นจะดูที่ความสวยงามของเครื่องแต่งกาย บทบาทการแสดงตามเนื้อเรื่องที่สนุกสนานน่าติดตาม รวมทั้งความสามารถในการขับร้องเพลง และกลอนลิเกได้อย่างไพเราะของผู้แสดงด้วย

จากการที่ผู้วิจัยมีโอกาสไปเก็บข้อมูลการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี หลายครั้งซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวัดได้พบว่ามีผู้ชมให้ความสนใจมาชมลิเกเป็นจำนวนมาก จนแทบไม่มีที่ว่าง โดยก่อนหน้าที่จะถึงเวลาการแสดงซึ่งเริ่มประมาณ 21.00 น. จะมีผู้ชมนำเสื่อมาปูจองสถานที่ด้านหน้าไว้ บางคนมาจองตั้งแต่บ่าย เพื่อป้องกันการพลาดโอกาสที่จะได้ชมลิเกคณะที่ตนเองชอบ

ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นของผู้ชมจำนวนมาก ก็ได้คำตอบที่ใกล้เคียงกันในด้านต่าง ๆ ดังนี้ เวที ฉาก แสง สี มีความสวยงาม น่าสนใจ ระบบเสียงที่ใช้ในการแสดงมีความสมบูรณ์แบบ เสียงดัง ฟังชัดเจน เนื้อเรื่องที่แสดงมีความน่าสนใจ สนุกสนาน ชวนให้ติดตามตลอดเวลา ผู้แสดงมีการร่ายรำที่อ่อนช้อยงดงาม การแต่งกายสวยงามสะดุดตา ผู้แสดงสามารถขับร้องประกอบการแสดงได้อย่างไพเราะ น่าฟัง ผู้แสดงแต่ละคนสามารถแสดงได้สมบทบาทตามลักษณะของตัวละครในเรื่อง และแสดงเข้ากันได้ อย่างสอดคล้อง วงดนตรีที่บรรเลงมีความไพเราะ และบรรเลงเพลงในท่วงทำนองต่าง ๆ ได้หลากหลายมีการดำเนินเรื่องที่รวดเร็ว กระชับ ท้าใจผู้ชม และชวนให้ติดตามโดยตลอด ผู้แสดงมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ชมระหว่างที่แสดง นอกจากนี้ผู้ชมยังมีความคิดเห็นว่าการชมลิเกให้ประโยชน์ในด้านความเพลิดเพลินอีกทั้งเป็นการช่วยอนุรักษ์และสืบสานศิลปะพื้นบ้านของไทยให้อารังสืบไป

นางปราณี สุขโสม อายุ 41 ปี อยู่บ้านเลขที่ 29/3 หมู่ที่ 5 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า "...ชอบผลงานการแสดงของคณะพรเทพ พรทิวมาก เคยติดต่อมาแสดงงานที่บ้านด้วย ผู้ชมต่างก็ชอบกันมาก และสนับสนุนให้ติดต่อคณะนี้มาแสดงอีกบ่อย ๆ พรเทพเป็นคนนิสัยดี ไม่ถือตัว การแสดงของเขาก็ดี สมบทบาท..."²⁹

นางสาวสลิลญา ทิพย์มณีธนบุรณ์ อายุ 17 ปี อยู่บ้านเลขที่ 16/2 หมู่ที่ 2 ตำบลหอรบตันชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าวว่า "...คณะพรเทพ พรทิว แสดงดีทุกอย่าง ดูแล้วให้ความเพลิดเพลิน ผู้แสดงก็ร้องไพเราะ แต่งกายสวยงาม ชอบมากค่ะ..."³⁰

นางจ้านงค์ สุขสม อายุ 69 ปี อยู่บ้านเลขที่ 159 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าระหัด อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า "...ผลงานการแสดงของเขาไม่มีที่ติเลย ชอบตัวตลกมาก ติดตามดูมากกว่า 15 ปีแล้ว แถวจังหวัดใกล้ ๆ ก็ไปดูอยู่บ่อย ๆ ชาวคณะเขาแสดงได้ดีทุกคน..."³¹

เด็กหญิงกนกวรรณ พันธุ อายุ 13 ปี อยู่บ้านเลขที่ 161 หมู่ที่ 4 ตำบลโพธิ์ม่วงพันธุ์ อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง กล่าวว่า "...ติดตามดูมานานกว่า 3 ปี ชอบการแสดงของคณะนี้ เขารำสวย เสียงดี และแสดงดีมากค่ะ..."³²

นางสาวกาญจนา วงศ์สุวรรณ อายุ 39 ปี เป็นผู้ชมที่ติดตามผลงานการแสดงของคณะพรเทพ พรทิว มาเป็นเวลานาน และมีความเคารพนับถือต่อพรเทพ พรทิว และครอบครัวเป็นอย่างดี แสดงความคิดเห็นต่อคณะพรเทพ พรทิว ดังนี้

²⁹ ปราณี สุขโสม. สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

³⁰ สลิลญา ทิพย์มณีธนบุรณ์. สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

³¹ จ้านงค์ สุขสม . สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

³² กนกวรรณ พันธุ. สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

“...ติดตามผลงานการแสดงมานานกว่า 5 ปีแล้ว ชอบฝีมือการแสดงของชาวคณะทุกคน โดยภาพรวมแล้วเขาแสดงได้ทันสมัย มีการนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาประยุกต์ ทำให้น่าสนใจ มีการแทรกบทตลกทำให้ไม่เครียด นำเสนอเรื่องอย่างรวดเร็ว ไม่ยึดเยื้อจนน่าเบื่อ ผู้แสดงมีความเป็นกันเองกับผู้ชม แสดงด้วยความจริงใจ เต็มใจ เรียกว่าทุกคนเต็มที่กับการแสดง โดยส่วนตัวของพรเทพ พรทวีนั้นก็เป็นคนดี น่าใจดี มีมารยาทดี มีอัธยาศัย เป็นคนเสมอต้น ทำให้มีผู้ติดตามชมผลงานการแสดงของเขา มากมาย และยาวนานมาจนถึงทุกวันนี้...”³³

นายปกป้อง แฉล้มศักดิ์ อายุ 23 ปี เป็นผู้ชมที่ติดตามผลงานการแสดงของคณะพรเทพ พรทวี่ มาเป็นเวลานาน และมีความเคารพนับถือต่อพรเทพ พรทวี่ และครอบครัวเป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน ได้แสดงความคิดเห็นต่อคณะพรเทพ พรทวี่ ดังนี้

“...รู้จักคณะพรเทพ พรทวี่ ตั้งแต่ปี 2540 ในงานศพของพี่สาวคุณยาย จากการที่ได้ชมผลงานรู้สึกประทับใจ และชื่นชอบการแสดง ก็เริ่มติดตามโดยจะไปชมกับคุณป้า ชื่ออาจารย์สมจิตร อ่วมกลัด และเมื่อมีงานไม่ว่าจะเป็นงานบวช หรืองานศพ ของญาติ ๆ จะติดต่อคณะพรเทพ พรทวี่ไปทำการแสดง รู้จักกันจนเหมือนเป็นพี่น้อง สิ่งที่ชอบเป็นพิเศษคือ รูปแบบการแสดง เป็นลิเกแท้ ต่างจากคณะอื่น ๆ พรเทพ จะแสดงอย่างประณีต และต้องแสดงจนจบเรื่องทุกครั้ง แม้ว่าจะเกินเวลาที่ระบุไว้ในสัญญาก็ตามเรื่องที่ชอบมากที่สุดคือ พุง เสื้อ ไทย เพราะเนื้อเรื่องแสดงถึงความรัก ระหว่างพ่อกับลูก และผู้แสดงก็สามารถแสดงได้อย่างสมบทบาท โดยภาพรวมแล้วชอบที่ผลงานการแสดงของชาวคณะ และระบบการทำงานที่อยู่กันอย่างพี่น้อง...”³⁴

จากคำกล่าวแสดงความคิดเห็นของผู้ชมที่ได้ชมผลงานการแสดงของคณะพรเทพ พรทวี่ ไม่ว่าจะเป็นผู้ชมวัยเด็ก หรือผู้ใหญ่ ผู้ชมที่ชมการแสดงมาเป็นเวลายาวนาน หรือเพิ่งได้ชมการแสดงเพียงไม่กี่ครั้งก็ตาม ทุกคนต่างมีความเห็นสอดคล้องกันคือ รู้สึกชื่นชอบในผลงานการแสดงของคณะนี้ โดยมีองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ได้แก่ ชอบความสามารถด้านการร้อง การรำ และการแสดงบทบาทของพรเทพ พรทวี่ รวมทั้งผู้แสดงคนอื่น ๆ ในคณะก็มีลักษณะเด่นแตกต่างกันไป ชอบความสวยงามของเครื่องแต่งกาย ชอบเนื้อเรื่องที่แสดงซึ่งมีความสนุกสนาน ผู้แสดงทุกคนสามารถแสดงได้สมบทบาทของแต่ละคน และแสดงได้อย่างสอดคล้องกัน ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว น่าติดตามตั้งแต่ต้นจนจบ

³³ กาญจนา วงศ์สุวรรณ . สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

³⁴ ปกป้อง แฉล้มศักดิ์ . สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2550.

นอกจากความสามารถด้านผลงานการแสดงของพรเทพ พรทวีแล้ว ผู้ชมยังชื่นชมในอุปนิสัยและการประพฤติปฏิบัติตนของพรเทพ พรทวี ที่มีต่อบุคคลทั่วไปด้วย นับว่าพรเทพ พรทวี เป็นศิลปินลิเกที่เป็นแบบอย่างที่ดีและน่ายกย่องคนหนึ่ง

สำหรับพรเทพ พรทวินั้นก็ถือว่าผู้ชม หรือแฟน ๆ ลิเกคือผู้มีอุปการคุณ การที่พรเทพ พรทวีมีชื่อเสียงได้ในทุกวันนี้เพราะความรัก ความเมตตา ความเกื้อกูลที่บุคคลต่าง ๆ มีให้แก่พรเทพ พรทวีตลอดมาดังที่พรเทพ พรทวี กล่าวถึงไว้ในหนังสือ "พรเทพ พรทวี บนเวทีชีวิตลิเก" ดังนี้

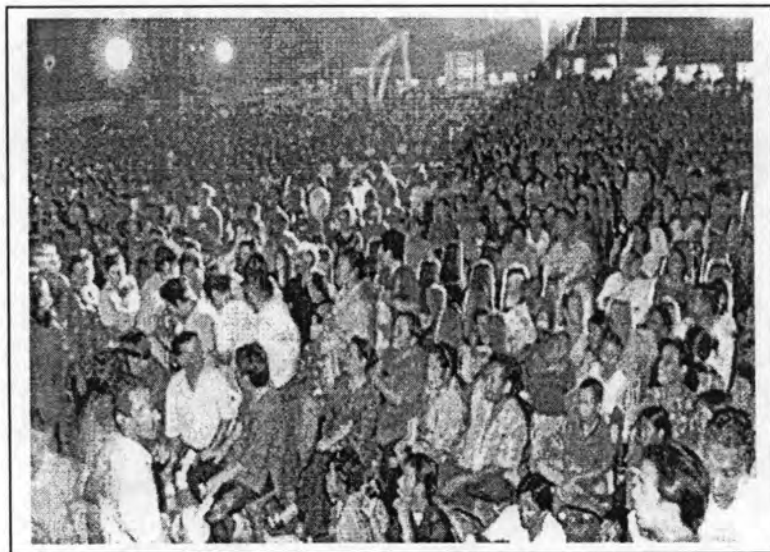
"...กับบรรดาผู้ชมทั้งหลายที่ติดตามชมตลอดมานั้นก็ผูกพันกันมา เวลาที่เรามารู้จักก็จะรู้จักกันทั้งครอบครัว คุณพ่อคุณแม่ ลูกหลาน ญาติพี่น้องเรารู้จักกันหมดมีความสนิทสนมผูกพัน เคารพกันจริง ๆ ไม่ใช่ว่าเคารพเขาเพียงเพราะเขามาให้กำลังใจ มาชื่นชมเราในการแสดงเท่านั้น ผ่านแล้วผ่านเลย บางทีจนกระทั่งนาน ๆ คนเก่า ๆ ที่เคยดูเราแสดง เขาอายุมาก ๆ ก็ไปไม่ไหวบ้าง ไม่ได้ติดตามบ้าง บางท่านก็เสียชีวิตไปเพราะความชราภาพแล้วก็มีคนดูกลุ่มใหม่ หมุนเวียนมาเรื่อย ๆ ในลักษณะเก่าไปใหม่มา บางทีไปแสดงแถวนั้นก็แวะเวียนไปหาไปเยี่ยมคนเก่า ๆ ที่ยังคิดถึงที่เคยรู้จักกันบ้าง แล้วแต่โอกาส แต่พอมาถึงตอนนี้แล้วกลายเป็นว่าเรามีเวลาว่างน้อย เพราะมีงานแสดงมาก ตื่นนอนก็ต้องไปงานแล้วคนที่เขารักเราผูกพันกับเราเวลาเขามีงานอะไรก็เชิญอยากให้เราไป จะไม่ไปก็ไม่ได้ในเมื่อเขามั่นใจให้เรา เราก็ต้องตอบแทนน้ำใจเขา เวลาเราจัดพิธีไหว้ครู เราทำบุญเขาก็มากันมากมาย นำอาหารมาร่วมทำบุญจำนวนมากราวกับโรงทานตามวัดเลยทีเดียว ฉะนั้นพอเขามีงานเขาบอกเราก็ต้องไป ถ้าไม่ไปรู้สึกว่าเขาขาดน้ำใจพอนึกถึงตรงนี้ก็ทำไม่ได้ เหน็ดเหนื่อยยังไงก็ต้องไป ก็เป็นความผูกพันกันมา ตรงนี้ก็สอนว่าให้เรารู้ถึงบุญคุณของทุกคนที่มีแก่เรา เรามาถึงตรงจุดนี้ได้เพราะบุญคุณของเขา เขาอุปการะเรามา ทำให้เรานึกถึงเขาไม่เคยลืมถึงแม้ไม่มีโอกาสพบปะ ไม่ได้ตอบแทน ก็ยังมีจิตที่รำลึกเขาอยู่เสมอ..."³⁵

ความผูกพันอันยาวนานระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม เป็นเครื่องพิสูจน์ได้ถึงความจริงใจที่มีต่อกัน และชี้ให้เห็นถึงคุณงามความดีของเขาจึงทำให้ยืนหยัดอยู่ได้อย่างสง่างามตลอดมา

³⁵ มณี เทพาชมภู, พรเทพ พรทวี บนเวทีชีวิตลิเก, (สุพรรณบุรี : พีเอโปรดักชั่นเฮ้าส์, 2548), หน้า 53 - 54.

ภาพประกอบ 32 ผู้ชมให้สัมภาษณ์ผู้วิจัย
เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2549 ณ วัดลาดตาล อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพประกอบ 33 ผู้ชมจากงานวัด
เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2549 ณ วัดลาดตาล อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

2. แม่ยก เป็นผู้ชมผู้หญิงที่ติดตามชม และสนับสนุนให้เงินรางวัลแก่ผู้แสดงชาย หรือหรือพระเอกลิเกคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ คำว่า “แม่ยก” มาจากคำที่ผู้แสดงเรียกผู้ชมกลุ่มนี้ว่า “แม่” ด้วยความ “ยกย่อง” เงินรางวัลจากแม่ยกเป็นรายได้ที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับพระเอกลิเก อีกทั้งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลิเกยังคงอยู่ และเป็นสิ่งจูงใจเยาวชนให้สนใจที่จะเข้ามาสืบทอดการแสดงลิเกให้คงอยู่ต่อไป การให้รางวัลลิเก หรือที่เรียกว่าตบรางวัลนั้นมีมานานแล้ว ดังที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวว่

“...เดิมให้แต่เงิน ต่อมาเมื่อราว พ.ศ. 2450 ก็ให้พวงมาลัยกันเฉย ๆ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองจึงเห็นพวงมาลัยด้วยเงินสด แต่ก็มีเพียงเล็กน้อย ที่เห็นให้พวงมาลัยกันจนกลบไปหูนั้น เป็นการตามอย่างการให้พวงมาลัยแก่นักร้องเพลงลูกทุ่งชื่อดังเมื่อไม่นานมานี้เอง พวงมาลัยนั้นนอกจากจะแสดงค่านิยมแล้ว ยังเป็นรายได้พิเศษของลิเกอีกด้วย เงินที่ติดมากับพวงมาลัยนั้นถือเป็นรายได้ส่วนตัวของลิเกคนนั้น ไม่มีการเฉลี่ย ดังนั้นลิเกจึงพยายามหาวิธีที่จะให้ได้พวงมาลัยหรือเงินรางวัลมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยการร้องเกี่ยวคนดูบ้าง ร้องให้คนดูสงสารบ้าง ร้องเพลงลูกทุ่งให้คนดูชอบใจบ้าง ร้องเพลงตามคำขอบ้าง หรืออวดความสามารถในทางรำ เช่น รำพม่า รำชวาน รำมโนราห์บุชายัญ รำเพลงอัศวลีลา เป็นต้น...”³⁶

สำหรับพรเทพ พรทวี ซึ่งเป็นพระเอกลิเกที่ได้รับความนิยมอย่างสูงจากผู้ชมนั้น แน่แน่นอนว่าย่อมมีผู้ให้การสนับสนุน ยกย่อง ชื่นชมที่เรียกว่า “แม่ยก” เป็นจำนวนมาก บุคคลเหล่านี้ให้ความสนใจ ติดตามชมการแสดงมาเป็นเวลายาวนาน และมักให้รางวัลอยู่เสมอเมื่อได้ไปชมการแสดง การให้รางวัลของบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพวงมาลัยติดธนบัตร จำนวนมากน้อยแตกต่างกันไป ถ้าเป็นงานในโอกาสพิเศษ เช่น การแสดงลิเกการกุศลที่โรงละครแห่งชาติ หรือศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ที่แสดงร่วมกับศิลปินลิเกที่มีชื่อเสียงคนอื่น ๆ แม่ยกเหล่านี้จะให้รางวัลมากเป็นพิเศษ สืบเกิดได้จากการที่พรเทพ พรทวี ไปแสดงในโอกาสพิเศษต่าง ๆ มักได้รางวัลจำนวนมากจนพวงมาลัยล้นคอ และเงินรางวัลรวมแล้วเป็นจำนวนหลายหมื่นบาท นอกจากนี้ยังมีช่อดอกไม้ และของขวัญต่าง ๆ อีกมากมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความรัก ความเมตตา ความเป็นกันเอง และความนิยม ชมชอบ และน้ำใจอันดีงามของบรรดาผู้ชมที่มีต่อพรเทพ พรทวีนั่นเอง

ถึงแม้เงินรางวัลที่ได้รับจากผู้ชมจะเป็นรายได้ส่วนตัวแต่พรเทพ พรทวี มักนำเงินนี้ไปทำบุญ และช่วยเหลือสังคมในโอกาสต่าง ๆ อยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เขามีความเจริญรุ่งเรืองในอาชีพการงาน และชีวิตส่วนตัวมาจนถึงปัจจุบัน

³⁶ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, ลิเก, (กรุงเทพมหานคร : ห้องภาพสุวรรณ, 2522), หน้า 237.

3. เจ้าภาพ หรือผู้ติดต่อหางานการแสดงลิเก นับว่ามีความสำคัญในการเป็นผู้มีส่วนส่งเสริม สนับสนุนให้การแสดงลิเกเป็นที่นิยมของผู้ชม และอยู่ได้ยาวนานมาจนบัดนี้ ปัจจุบันนี้กระแสความนิยมของประชาชนที่มีต่อลิเกคณะพรเทพ พรทวิ ยิ่งทวีคูณมากขึ้นสังเกตได้จากงานต่าง ๆ ที่ไปแสดงซึ่งส่วนมากเป็นงานวัดนั้นปรากฏว่ามีประชาชนให้ความสนใจมาชมกันเป็นจำนวนมาก และมีผลทำให้แทบทุกวัดที่เขาไปแสดงนั้นได้ติดต่อหางานการแสดงเป็นระยะยาวในปีต่อ ๆ ไปอีกด้วย จนกลายเป็นค่านิยมว่าวัดใดมีงานถ้าจะให้ให้มีชื่อเสียง สมเกียรติสมศักดิ์ศรีของวัด หรือที่ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “มีหน้ามีตา” ก็ต้องหาลิเกคณะพรเทพ พรทวิ มาแสดงหรือแม้งานบ้านก็ตาม ถ้าบ้านใดมีงานแล้วมีลิเกคณะพรเทพ พรทวิ บ้านนั้นจะเป็นที่ชื่นชมของบุคคลทั่วไป และแสดงให้เห็นว่าบ้านนั้นต้องเป็นผู้มีฐานะดีพอสมควรถึงจะหาลิเกคณะนี้มาแสดงได้ ทั้งนี้เนื่องจากมาตรฐานราคาของลิเกคณะพรเทพ พรทวิ มีคุณค่าเทียบเท่ากับคุณภาพการแสดงของชาวคณะนั่นเอง

นายเผือก ยาดี กรรมการวัดอู่ข้าว ตำบลคลองเจ็ด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นผู้ติดต่อหาลิเกคณะพรเทพ พรทวิ ไปแสดงในงานประจำปีของวัด ซึ่งกำหนดจัดขึ้นในเดือนธันวาคมของทุกปี ได้กล่าวถึงเหตุผลในการจัดหาลิเกคณะพรเทพ พรทวิ ไปแสดง ไว้ดังนี้

“...วัดอู่ข้าวได้ติดต่อลิเกคณะพรเทพ พรทวิ มาแสดงในงานประจำปีของวัด เป็นเวลาติดต่อกันมาทุกปี ประมาณ 3 – 4 ปีแล้ว และก็จะติดต่อคณะนี้ทุกปีเรื่อยไป เพราะว่าประชาชน หรือชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมชมชอบว่าคณะนี้แสดงดี ทุกครั้งที่คณะพรเทพ พรทวิ มาแสดงก็มีผู้สนใจมาดูกันเป็นจำนวนมาก โดยส่วนตัวแล้วก็ชอบนิสัยของพรเทพ พรทวิ ด้วย เขา เป็นคนพุดง่าย มีความเป็นกันเอง และอ่อนน้อมถ่อมตน...”³⁷

4. บริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายซีดีการแสดงลิเก นับว่ามีส่วนสำคัญในการเผยแพร่ผลงานการแสดงลิเกให้เป็นที่รู้จักและนิยมอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชน ถึงแม้ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อธุรกิจการค้า แต่ก็ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการช่วยส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปะการแสดงลิเกได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันนี้ประชาชนให้ความนิยมการดูลิเกจากซีดีกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่ หรือผู้ชราที่เคยติดตามดูลิเกจากหน้าเวทีการแสดง แต่เมื่ออายุมากขึ้น สุขภาพเริ่มเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถที่จะไปนั่งดูตามงานได้ จึงใช้วิธีเปิดซีดีดูอยู่ที่บ้านซึ่งมีความสะดวกหลายประการ ซีดีการแสดงลิเกนั้นนอกจากจะเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไปในประเทศแล้ว ยังแพร่หลายไปถึงต่างประเทศด้วย เนื่องจากมีคนไทยที่ไปทำงานต่างประเทศนำไปด้วยตนเอง และในบางครั้งก็ฝากญาติพี่น้องที่อยู่ในประเทศไทยซื้อส่งไปให้ จึงทำให้คนไทยในต่างประเทศมีโอกาสได้ดูลิเก อีกทั้งยังเผยแพร่ให้ชาวต่างประเทศรู้จักและชื่นชมในศิลปะการแสดงของไทยอีกด้วย

³⁷ เผือก ยาดี, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2550.

2) การเผยแพร่การแสดงผลงานสู่สาธารณชน

ดิเกคณะพระเทพ พรทวิ มีโอกาสนำเสนอผลงานการแสดงผลงานสู่สาธารณชนอย่างกว้างขวาง และหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การแสดงสดตามงานและสถานที่ต่าง ๆ การแสดงสดออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง การบันทึกการแสดงในรูปแบบวีซีดี การเผยแพร่ทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น จึงทำให้ประชาชนรู้จักชื่อเสียง และชื่นชมผลงานการแสดงผลงาน

1. การแสดงสดต่อหน้าสาธารณชน ดิเกคณะพระเทพ พรทวิ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปในเขตจังหวัดภาคกลาง เช่น สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี ลพบุรี อุทัยธานี สระบุรี และกรุงเทพฯ เป็นต้น จังหวัดที่แสดงบ่อยมากในแต่ละรอบปีได้แก่ พระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง สำหรับงานแสดงส่วนใหญ่เป็นงานวัด เช่น งานประจำปี งานปิดทองฝังลูกนิมิต และงานฉลองในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ซึ่งงานวัดเหล่านี้เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อรักษาประเพณีอันดีงาม และเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกด้วย

2. การแสดงออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ดิเกคณะพระเทพ พรทวิ มีผลงานแสดงสดออกอากาศในนามทีมงานอนุรักษ์ลิเกไทยของคุณแดนชัย สนธยา โดยหมุนเวียนสับเปลี่ยนกันแสดงกับคณะอื่น ๆ ทุกวันอาทิตย์เวลา 11.00 – 13.00 น. ณ สวนสัตว์สระแก้ว จังหวัดลพบุรี โดยออกอากาศทางสถานีวิทยุ จทร. 1197 จังหวัดลพบุรี

3. การเผยแพร่ทางสื่อวีซีดี ในยุคแห่งเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย วีดีโอซีดีนับเป็นสื่อที่ให้ความรู้และความบันเทิงที่ได้รับความนิยมอย่างสูงจากบุคคลทั่วไป ด้วยความสนใจดูการแสดงลิเกเป็นพื้นฐานของคนไทยจึงมีบริษัทผลิตสื่อได้จัดทำสื่อวีดีโอซีดี การแสดงลิเกขึ้นมาเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ดิเกคณะพระเทพ พรทวิ มีผลงานการแสดงบันทึกวีดีโอซีดี ออกเผยแพร่สู่สาธารณชนเป็นจำนวนมาก และได้รับความนิยมอย่างสูง โดยเผยแพร่ไปถึงต่างประเทศด้วย เนื่องจากมีคนไทยจำนวนมากที่ไปทำงานอยู่ต่างประเทศยังรักและชื่นชมในศิลปวัฒนธรรมไทยจึงสนใจดูการแสดงลิเกจากวีดีโอซีดี

4. การเผยแพร่ผลงานทางสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ การเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ และมีการจัดพิมพ์หนังสือรวบรวมประวัติและผลงานของพระเทพ พรทวิ ชื่อหนังสือ "พระเทพ พรทวิ บนเวทีซีวีดีลิเก" เรียบเรียงโดย มณี เทพาขมภู

5. การเผยแพร่ผลงานทางอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันมีผู้นิยมชมชอบ และติดตามผลงานการแสดงของคณะพระเทพ พรทวิ อย่างสม่ำเสมอได้สร้างเว็บไซต์ชื่อ www.geocities.com/porntheap/ ผู้จัดทำคือ นางสาวพวงรัตน์ เพชรนิล ซึ่งถือเป็นการก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งที่ทำให้ชื่อเสียงและผลงานของคณะพระเทพ พรทวิ เผยแพร่ไปสู่สาธารณชนอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.2 รูปแบบในการแสดงลักษณะของคณะพรเทพ พรทวิ

ลักษณะของคณะพรเทพ พรทวิ มีรูปแบบการแสดงเช่นเดียวกับคณะลักษณะทั่ว ๆ ไปทั้งนี้เพราะเป็นแบบแผนอันดีงามที่ยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแต่โบราณกาลประกอบด้วย

3.2.1 ขนบและความเชื่อเกี่ยวกับการแสดง ได้แก่ การไหว้ครูก่อนการแสดง การจัดพิธีไหว้ครูประจำปี การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส และความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างขวัญกำลังใจแก่คนดู

3.2.2 วิธีการและขั้นตอนการแสดง เริ่มต้นด้วยการโหมโรง ซึ่งเป็นการบรรเลงวงปี่พาทย์เพื่อไหว้ครูดนตรีไทย หรือรำลึกถึงครูอาจารย์ เทพยดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เพื่อเตรียมความพร้อมของนักดนตรี และเพื่อประกาศให้ทราบว่าการเล่นกำลังเริ่มขึ้นแล้ว ผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงจะได้พากันมาชมการแสดงต่อไป การรำถวายมือ เป็นการสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสถานที่ที่ทำการแสดง ก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชาวคณะลักษณะอีกทั้งเป็นการสร้างขวัญ และกำลังใจให้สามารถดำเนินการแสดงในครั้งนั้น ๆ ด้วยความสำเร็จลุล่วงด้วยดี การออกแขก ถือเป็น การคำนับครู อวยพรผู้ชม ขอขอบคุณเจ้าภาพ อดฝีมือการร้องรำ ของผู้แสดง และความหรรษาของเครื่องแต่งกาย เพื่อให้ผู้ชมสนใจ และเตรียมพร้อมที่จะชมการแสดงต่อไป

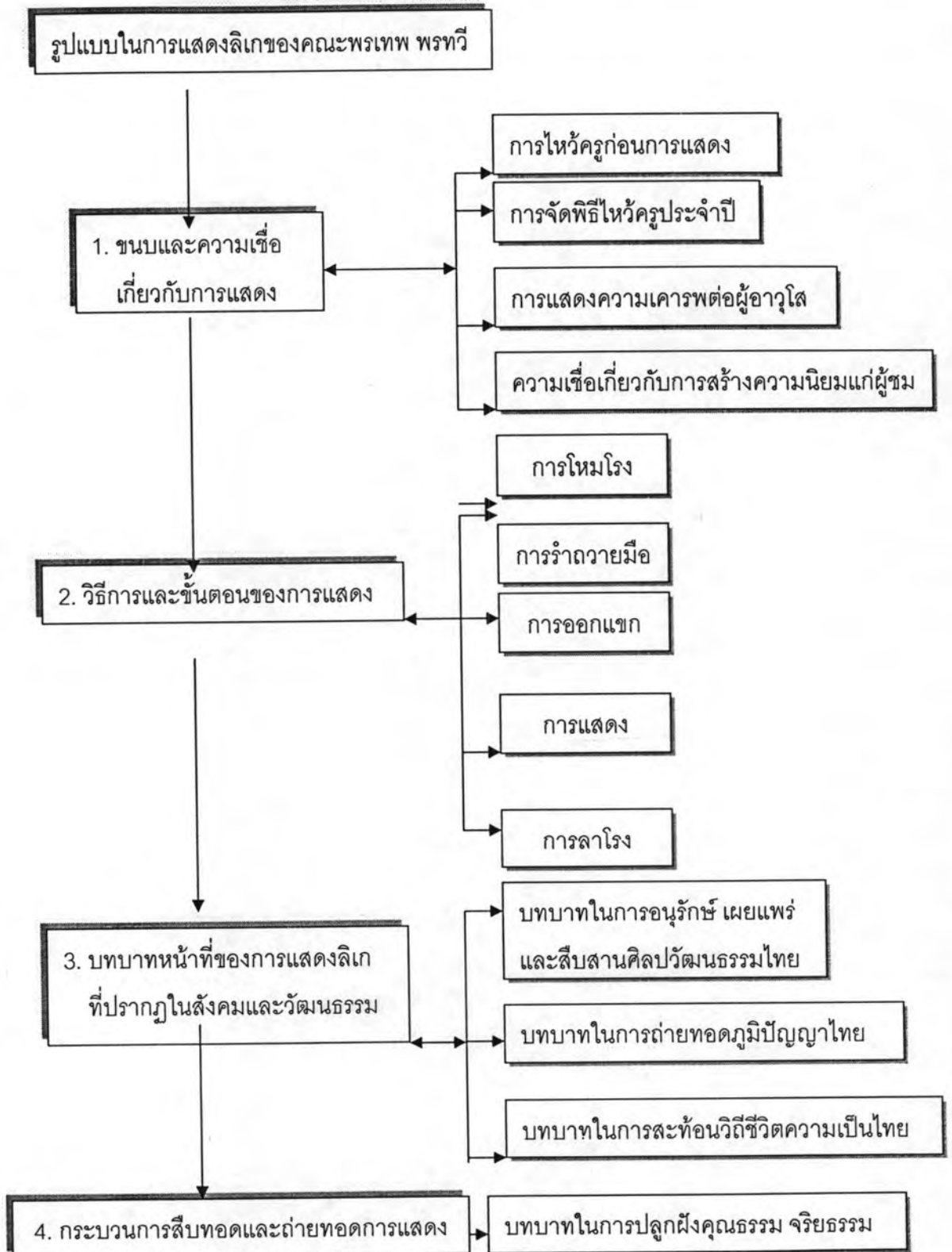
ขั้นตอนสำคัญต่อไปคือการแสดง ซึ่งประกอบด้วย การแนะนำชื่อเรื่อง การเปิดตัวผู้แสดงในฉากแรก และฉากต่อ ๆ ไป การดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ของเรื่องตั้งแต่ต้นจน และขั้นสุดท้ายคือ การลาโรง โดยผู้แสดงกราบลาผู้ชม หัวหน้าคณะกล่าวขอบคุณผู้ชม และเชิญชวนให้ติดตามชมการแสดงคณะของตนในโอกาสต่อไป

3.2.3 บทบาทหน้าที่ของการแสดงลักษณะที่ปรากฏในสังคมและวัฒนธรรม

3.2.4 กระบวนการสืบทอดและถ่ายทอดการแสดง

รูปแบบในการแสดงลักษณะของคณะพรเทพ พรทวิ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิ และอธิบายรายละเอียดได้ต่อไปนี้

แผนภูมิ 4 รูปแบบในการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี

3.2.1 ชนบและความเชื่อเกี่ยวกับการแสดง

ภาพประกอบ 34 พระภรตฤาษี หรือ พ่อแก่ ที่ชาวคณะพรเทพ พรทวิ เคารพฐชา
บันทึกภาพเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2549

ภาพประกอบ 35 พรเทพ พรทวิ และผู้ใหญ่ในคณะทำพิธีไหว้ครูก่อนการแสดง
บันทึกภาพเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2549

1) การไหว้ครูก่อนการแสดง

การแสดงศิลปะทุกแขนง มีความนับถือครู อาจารย์เป็นที่ตั้ง ดังนั้นก่อนที่จะทำการแสดงทุกครั้งจึงต้องมีการไหว้ครูตั้งกานัล ซึ่งพรเทพ พรทวิ จะเป็นผู้ทำการบูชาครูขณะที่วงปีพาทย์เริ่มบรรเลงเพลงโหมโรง โดยมีศิระชะพระภรตฤาษี หรือที่นิยมเรียกกันในหมู่ศิลปินว่า พ่อแก่ ตั้งไว้ในที่อันเหมาะสม มีการจุดธูปเทียนบูชาเทพยดา และครูบาอาจารย์ พร้อมทั้งอัญเชิญท่านเหล่านั้นมาปกปักรักษาและอำนวยความสำเร็จให้แก่การแสดง นอกจากนั้นยังเป็นสัญญาณนัดหมายให้ผู้แสดงเตรียมตัวให้พร้อมเพราะใกล้จะถึงเวลาแสดง และเป็นเครื่องประกาศแจ้งแก่ประชาชนทั่วไปที่อยู่ทั้งใกล้และไกลให้ได้ทราบว่าจะมีการแสดงลิเก และใกล้เวลาลงโรงแล้ว จะได้ชักชวนกันมาชม

2) การจัดพิธีไหว้ครูประจำปี

การไหว้ครู เป็นวัฒนธรรมอันดีงามที่คนไทยยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณจนกลายเป็นประเพณีในการศึกษาเล่าเรียนไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชาใด ๆ ก็ตาม รวมถึงการประกอบอาชีพบางสาขาจะต้องมีการไหว้ครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์นั้นนับถือและเชื่อกันว่าเป็นศาสตร์ที่กำเนิดมาจากเทพเจ้า และถ่ายทอดมาสู่มนุษยโลกโดยสืบต่อผ่านครูอาจารย์มาตามลำดับจนถึงปัจจุบัน จึงต้องมีการไหว้ครู

การแสดงลิเก เป็นศิลปศาสตร์แขนงหนึ่งที่ต้องมีพิธีไหว้ครู ตามประเพณีอันดีงามที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานั้น ศิลปินลิเกจะต้องจัดพิธี หรือได้เข้าร่วมในพิธีไหว้ครูปีละ 1 ครั้ง ซึ่งถือเป็นการแสดงความกตัญญูตา ระลึกถึงวิชาที่บูรพคณาจารย์ได้ประสิทธิ์ประสาทให้ และนับว่าเป็นการสร้างความเป็นสิริมงคลให้เกิดแก่ตนด้วย

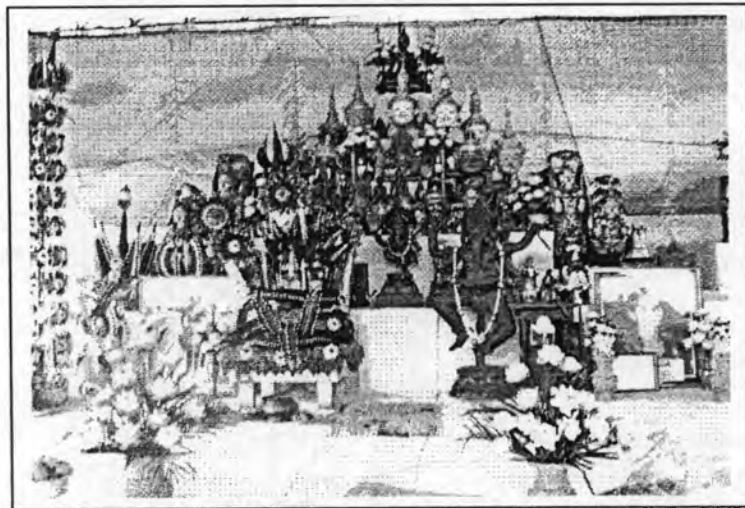
คณะลิเก พรเทพ พรทวี ได้จัดให้มีพิธีไหว้ครูเป็นประจำทุกปี ในช่วงเดือนสิงหาคม ซึ่งตรงกับเดือนเก้าของไทย โดยจัดขึ้นที่บ้านของพรเทพ พรทวี การประกอบพิธีการไหว้ครูนั้นต้องมีผู้นำ หรือประธานในการประกอบพิธี ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิ วิทยวุฒิ มีความรู้ความสามารถในศิลปะด้านการแสดงลิเกเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดหรือได้รับมอบศิลปวิทยากรจากครูรุ่นก่อน รวมทั้งเป็นผู้ที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไปด้วย ในการประกอบพิธีผู้เป็นประธานประกอบพิธีต้องนุ่งขาวห่มขาวตามประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา รวมทั้งผู้เข้าร่วมพิธีด้วยทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคล แต่ถ้าบางคนไม่สะดวกก็ยกเว้นได้

สถานที่ประกอบพิธีไหว้ครูต้องจัดให้มีที่กว้างพอที่ศิษย์และผู้ร่วมพิธีจะนั่งได้สะดวก สิ่งที่จะตั้งสำหรับไหว้ครูจะต้องมีที่ตั้งพระพุทธรูปและเครื่องบูชาพร้อมไว้ทางหนึ่งให้เป็นระเบียบและสวยงาม ส่วนอีกด้านหนึ่งตั้งศิระเทพเจ้าสำคัญ ได้แก่ หน้าฤๅษี หรือที่วงการลิเกเรียกว่า พ่อแก่ พระปรคนธรรพ พระวิสุกรรม พระปัญญาสิขร พระพิราพ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม พระคเณศ เป็นต้น

ส่วนเครื่องบูชากระยาบวช หรือเครื่องสังเวทก็มีดอกไม้ ธูป เทียน หัวหมู ไก่ เป็ด กุ้งปลา ขนมต้มแดง ต้มขาว และขนมที่เป็นมงคล เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง รวมทั้งผลไม้ชนิดต่าง ๆ สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้คือบายศรี ซึ่งอาจจะมีทั้งบายศรีต้น และบายศรีปากชามที่มีไข่ต้มอยู่ยอดบายศรี (หากในพิธีนั้นไหว้พระพิราพด้วยก็จะต้องมีเครื่องสังเวทที่เป็นอาหารดิบอีกชุดหนึ่ง (เพราะพระพิราพเป็นยักษ์) เหมือนกับอาหารสุกตั้งที่ได้กล่าวแล้ว เครื่องสังเวทเหล่านี้จะมีเป็นคู่หรือเพิ่มเติมอย่างไรก็ได้ ระหว่างประกอบพิธีก็มีวงปี่พาทย์บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบด้วย

พิธีการเริ่มด้วยการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ครูบาอาจารย์ บิดามารดา ขอพรต่าง ๆ กล่าวโองการหรือคำไหว้ครู บูชาครูที่เป็นเทพเจ้าแต่ละองค์เพื่ออัญเชิญเข้ามาสู่พิธี แล้วปีพาทย์ก็จะบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ตามที่ครูผู้กระทำพิธีนั้นจะเรียก ต่อจากนั้นก็กล่าวถวายเครื่องสังเวद्य แล้วเว้นระยะสักครูหนึ่งจึงได้กล่าวลาเครื่องสังเวद्य มีการประพรมน้ำมนต์ เจิมหน้าให้แก่ศิษย์และผู้ร่วมพิธี

นอกจากการไหว้ครูแล้ว ก็จะมีการ "ครอบ" ด้วย คำว่า "ครอบ" ในที่นี้หมายถึงการประสิทธิ์ประสาทวิทยากร หรืออนุญาตให้เริ่มเรียนวิชานั้น ๆ ได้ วิธีการครอบคือนำศีระชะครู ได้แก่พระฤๅษี หรือพ่อแก่ และพระพิราพมาครอบที่ศีระชะศิษย์ เสร็จแล้วครูเจิมหน้าผากให้ศิษย์

ภาพประกอบ 36 การจัดตั้งพระพุทธรูป และศีระชะเทพเจ้าในพิธีไหว้ครู
บันทึกเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2549 ณ บ้านพรเทพ พรทวี

ภาพประกอบ 37 พิธีไหว้ครูลีเกประจำปีที่บ้านพรเทพ พรทวี
บันทึกเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2549 ณ บ้านพรเทพ พรทวี

ภาพประกอบ 38 รำเพื่อบูชาครู ในพิธีไหว้ครูลิกษของพรเทพ พรทวี
บันทึกเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2549 ณ บ้านพรเทพ พรทวี

3) การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส

ธรรมเนียมปฏิบัติอีกอย่างหนึ่งในคณะลิกษพรเทพ พรทวี คือการเคารพผู้อาวุโส โดยก่อนที่ผู้แสดงแต่ละคนจะลงโรง หรือออกตัวครั้งแรกในการแสดงแต่ละครั้ง นอกจากจะไหว้พ่อครูญาติที่ตั้งเป็นเครื่องบูชาไว้แล้ว ผู้แสดงที่อาวุโสน้อยต้องไหว้ผู้มีอาวุโสมากกว่าด้วย ทั้งนี้นอกจากเพื่อความศิริมงคลแล้ว ยังเป็นการขอขมาด้วย ซึ่งผู้อาวุโสกว่าก็จะให้ศีลให้พร การที่ต้องมีการขอขมาเนื่องจากว่าในการแสดงนั้นผู้แสดงต้องแสดงไปตามบทบาท อาจมีการถูกเนื้อต้องตัว มีการล้วงเกิน เช่น ตีศีรษะ ใช้เท้าเตะ พุดจาล้วงเกินต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แสดงเป็นตัวตลกซึ่งเป็นผู้อาวุโสมากกว่าใครในคณะต้องถูกผู้อาวุโสน้อยกว่าล้วงเกิน จึงต้องมีการขอขมาก่อน ดังนั้นนับเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีงาม สร้างความรักใคร่กลมเกลียว และนับถือซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก

4) ความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างความนิยมแก่ผู้ชม

พรเทพ พรทวีมีความเชื่อว่า การที่จะทำให้ผู้ชมทั้งหลายสนใจ และนิยม ชื่นชมนั้น สิ่งสำคัญอยู่ที่ผลงานการแสดงที่ดีของชาวคณะซึ่งจะต้องแสดงออกอย่างเต็มที่ เต็มความสามารถ สม่กับบทบาทที่ได้รับ มีการดำเนินเรื่องที่รวดเร็วทันใจ ชวนให้ติดตามทุกช่วงทุกตอน มีความสนุกสนาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสร้างประทับใจให้แก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังอยู่ที่ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ชมด้วย

3.2.2 วิธีการและขั้นตอนของการแสดง

วิธีการและขั้นตอนการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวีนั้นมีข้อปฏิบัติเช่นเดียวกับลิเกคณะอื่น ๆ โดยทั่วไป ดังนี้

1) การโหมโรง

การโหมโรงเป็นการบรรเลงปี่พาทย์ตามธรรมเนียมการแสดงละครของไทย ซึ่งการแสดงลิเกก็นำเพลงโหมโรงมาบรรเลงก่อนการแสดงด้วยเช่นกัน จุดมุ่งหมายของการโหมโรงคือ เพื่อไหว้ครูดนตรีไทย หรือรำลึกถึงครูอาจารย์ เทพยดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย อัญเชิญมาปกป้องคุ้มครองให้การบรรเลงในแต่ละครั้งประสบความสำเร็จ เพื่อเตรียมความพร้อมของนักดนตรี ให้นักดนตรีเกิดทักษะในการบรรเลง เมื่อบรรเลงต่อไปจะได้บรรเลงได้ราบรื่นขึ้น รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมของเครื่องดนตรีด้วย นอกจากนี้การโหมโรงยังเป็นการประกาศให้ทราบว่าการเล่นกำลังเริ่มขึ้นแล้ว ผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงจะได้พากันมาชมการแสดงต่อไป

เพลงที่บรรเลงในการโหมโรงของคณะลิเกพรเทพ พรทวี่ ประกอบด้วยเพลงชั้นสูงหรือเพลงหน้าพาทย์ 13 เพลง บรรเลงตามลำดับคือ สาธุการ ตระโหมโรง รั้วสามลา เข้าม่าน ปฐม เสมอ เชิดฉิ่ง เชิดกลอง กลม ชำนาญ กราวโน ลา และลงด้วยเพลงวา เป็นสัญญาณจบการโหมโรง

2) การรำถวายมือ

หลังจากโหมโรงเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนเริ่มการแสดงต้องมีการรำถวายมือ เพื่อสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสถานที่ที่ทำการแสดงซึ่งมักเป็นวัด โดยแต่ละวัดย่อมมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นพระประธานประจำวัด นอกจากนี้ยังเป็นการกราบไหว้เทพยดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ซึ่งชุมชนที่จัดหาลิเกไปแสดงนั้นเคารพบูชา การรำถวายมือนี้ถือเป็นการรำเบิกโรงเช่นเดียวกับการแสดงละครของไทยนอกจากเป็นการแสดงความเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชาวคณะลิเก อีกทั้งเป็นการสร้างขวัญ และกำลังใจให้สามารถดำเนินการแสดงในครั้งนั้น ๆ ด้วยความสำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

การรำถวายมือของคณะพรเทพ พรทวี่ในแต่ละงานมีลักษณะแตกต่างกันไปบ้าง เช่น บางงานก็จัดรำถวายมือโดยให้นักแสดงหญิงล้วนรำถวายด้วยเพลงช้า เพลงเร็วตามแบบนาฏศิลป์ไทย บางงานรำถวายมือด้วยชุดการแสดงสีภาค ประกอบด้วยการฟ้อนของภาคเหนือ เข็มของภาคอีสาน และรำของภาคกลาง และภาคใต้ หรือถ้าการแสดงในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา ก็จะมีการแสดงชุดพิเศษเป็นการรำถวายพระพร

ภาพประกอบ 39 รำถวายมือด้วยนักแสดงหญิงล้วน รำเพลงช้า เพลงเร็วตามแบบนาฏศิลป์ไทย
บันทึกเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2549 ณ วัดอู่ข้าว อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ภาพประกอบ 40 รำถวายมือด้วยชุดการแสดงสีภาค
บันทึกเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2549 ณ บ้านเลขที่ 82 หมู่ 5 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

3) การออกแขก

การออกแขกถือเป็นการคำนับครู อวยพรผู้ชม ขอบคุณเจ้าภาพ แนะนำเรื่อง อดผู้แสดง ฝีมือการร้องรำ และความหรรษาของเครื่องแต่งกาย เพื่อให้ผู้ชมสนใจ และเตรียมพร้อมที่จะชมการแสดงต่อไป การออกแขกนี้จัดเป็นการเบิกโรงในขั้นตอนต่อจากการรำถวายมือ สำหรับการออกแขกของคณะพรเทพ พรทิวี่ มีลักษณะเป็นการออกแขกหลังโรง โดยพรเทพ พรทิวี่ และชาวคณะทั้งชายและหญิงจะช่วยกันร้องเพลงอยู่หลังฉาก หรือด้านหลังเวทีการแสดง ซึ่งเพลงที่ใช้ร้องออกแขกนี้มีท่วงทำนองอย่างแขก เนื่องจากเดิมนั้นลิเกมีที่มาจากการแสดงของแขก จึงเป็นธรรมเนียมนิยมว่าต้องร้องเพลงเป็นสำเนียงแขก ที่เรียกว่า ออกแขก เพลงที่ใช้ร้องออกแขกนี้ ถือเป็นเพลงประจำคณะที่เป็นเอกลักษณ์โดยมีเนื้อหากล่าวถึงคุณสมบัติอันโดดเด่น ความดีงาม ความสามารถและชื่อเสียงของคณะ ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทย รวมทั้งการอวยพรผู้ชมด้วย ขณะที่ชาวคณะร้องเพลงออกแขกอยู่ด้านใน หรือหลังโรงนั้น ด้านหน้าเวทีการแสดงก็มีเด็ก ๆ ทั้งชายและหญิงซึ่งเป็นลูกหลานของพรเทพ พรทิวี่ หรือสมาชิกในคณะออกมาเดินรำไปตามลีลาจังหวะของเพลง โดยแต่งกายแบบแขกเพื่อให้สอดคล้องกับท่วงทำนองของเพลงที่ร้อง จึงเรียกกันว่า “เต๋นแขก”

การออกมาเต้นแขกของเด็ก ๆ เป็นการสร้างสีสันให้ผู้ชมเกิดความรักใคร่เอ็นดู และชื่นชมในความสามารถของเด็ก ๆ ไม่ได้มุ่งที่ความถูกต้องสวยงามของการรำรำมากนัก อีกทั้งเป็นการฝึกเด็ก ๆ ให้เกิดความกล้าแสดงออก และปลูกฝังให้รักในศิลปะการแสดงลิเกต่อไป

นอกจากการออกแขกหลังโรงแล้ว บางโอกาสก็จะออกแขกในลักษณะที่เรียกว่า ออกแขกอดตัวผู้แสดง โดยให้ผู้แสดงทั้งหมดซึ่งแต่งตัวสวยงามออกมาร้องเพลงออกแขกร่วมกันด้านหน้าเวที เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นนักแสดงทุกคนที่ร่วมแสดงว่ามีใครบ้าง เป็นการสร้างความประทับใจในเบื้องต้นและจะได้ติดตามบทบาทการแสดงของแต่ละคนในขั้นต่อไป

ตัวอย่างเพลงที่ใช้ร้องออกแขกของคณะพรเทพ พรทิวี่

เพลงที่ 1

เฮ้! ฮัดข้า...พรเทพ พรทิวี่ แสดงแล้วจ้า...มาแล้วจ้า...แม่ตาหวาน...
เฮ สลัมมานา ละลาละลา ล้าลาล้าลาลาหล่า ลาลา หล่าลา ลาล้าลาลา..
หล่าลาลาลา ล้าลาลาลา เฮฮา..ฮา

ฮัดซ่าฮาเฮ ลีเกเล่นดี	พรเทพ พรทวิ สิงห์บุรีค่ายบางระจัน
รวบรวมดาราล้วนผู้เชี่ยวชาญ	เชิญครบทุกท่าพิสุจน์ผลงานมาเชียร์มาชม
พรเทพ พรทวิ ความดีอุดม	สร้างเกียรตินิยมโชว์ผลงานมานานนับปี
จบเจนนวนฮานาฏดนตรี	ไพร่ผู้ดีเชิญชมเล่นไม่เป็นพิษภัย

ฝากเสียงลอยลม น้อมโน้มจิตใจ	ยังจำได้ไหมเสียงหลานชายที่ท่านเคยดู
ขอกราบทุกท่านที่คิดอุ้มชู	พรเทพนี่อยู่บ้านโพสังโฆค่ายบางระจัน
ฮันเลวังกา พรเทพนำมารื่นเรียงสำราญ-	

มาแล้ว..พรเทพ พรทวิ มาแล้ว...พรเทพ พรทวิ	ลีเกดีค่ายบางระจัน
(ราชินิกุล) เสียงหวานวิงวอนพรเทพ พรทวิ	กราบแม่พี่น้องที่พวกพ้อง
จะขอน้อมนอบตอบสนอง	ท่านอย่าได้มองหมิ่นเหม่

พรเทพ เปิดใจอยู่ค่ายบางระจัน	ลีเกครบครันเชิญครบ
ผลงานพุ่งดีติดอันดับ	แสดงแล้วเจ้าภาพยิ้มแผ่
โปรดเออช่วยช่วยโอบอุ้ม	ให้ดังแหวกกลุ่มลีเก

วิงวอนเสียงอ่อนเสียงหวาน	มอกราบกราบกรานใกล้ไกล
พี่น้องลุงป้าน้าายอย่าแคลงเหงงหน่ายอุ้มชู	พรเทพ จะเด่นจะดีก็อยู่ที่คนดู
พรเทพ มาแล้ว พรเทพมาแล้ว พรเทพมาแล้ว...จ้า	
พรเทพ มาแล้ว พรเทพมาแล้ว พรเทพมาแล้ว...จ้า	
พรเทพ มาแล้ว พรเทพมาแล้ว พรเทพแสดง..แล้ว...จ้า	

เพลงที่ 2

เฮ้! ฮัดซ่า...พรเทพ พรทวิ แสดงแล้วจ้า...มาแล้วจ้า...แม่ตาหวาน...
 เฮ สลัมมานา ละลาละลา ล้าลาล้าลาลาหล่า ลาลา หล่าลาลา ล้าลาลาลา..
 หล่าลาลาลา ล้าลาลาลา เฮฮา..ฮา

(สร้อย) ลิปปากว่าไม่เท่ากับตาเห็นหรือก	ลิปปากบอบบางที่เขาหลอกดวงเรา
จะเชื่อเขาทำไม จะเชื่อใครที่ไหนเล่า	เราไม่เชื่อตัวเรา ไปเชื่อเขาเชื่อใคร...
หุยฮาเฮ้าเฮ มาแล้วลีเกเจ้าเก่า	ก็พรเทพยังงใจเล่า จำได้หรือเปล่าท่านทั้งหลาย
พระเอกลีเกลูกทุ่ง กำลังหอมฟุ้งอยู่ในเมืองไทย (ซ้ำ)	
ก็พรเทพชุดใหญ่ มีงานเรียกใช้ไม่อายเขาหรือก	
(สร้อย)	

ลุงจำป่าลุง มาแล้วไอ้ลูกทุ่งมาราธอน
รวบรวมดารา วันนี่ก็มามากมาย
ลูกทุ่งขนานแท้เขี้ยวขณะคุณแม่เจ้าขา (ซ้า)
มีงานตรงมาประเดี๋ยวจะว่าไม่บอก
(สร้อย)

นอกกรุงในกรุงกำลังหอมฟุ้งซู่ซ่า
ลูกทุ่งขนานแท้เขี้ยวขณะคุณแม่เจ้าขา (ซ้า)
(สร้อย)

โลกเดี๋ยวนี้ ดีไม่ตีก็เหลือดู
โลกกำลังก้าวหน้าสมัยประชาธิปไตย
พรเทพชุดใหญ่มีงานเรียกใช้ไม่อายเขาหรอก
(สร้อย)

นางเอกของเราก็ดี พระเอกของเราก็ดัง
เสียงใสจับใจจิ้ง ตัวโจ๊กก็ไม่กระจอก
ไม่เชื่อก็กหาไปดู จะร้องอู้ซู่ไม่อายเขาหรอก
(สร้อย)

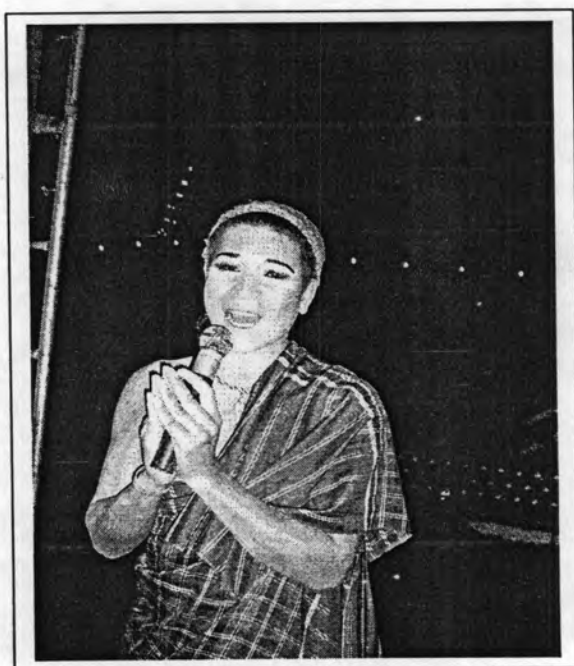
ทั้งนอกทั้งในพระนคร สาว ๆ ยังคั่นตาให้
มีทั้งผู้หญิงมีทั้งผู้ชาย มีทั้งเลื้อลายเลื้อดอก

พรเทพเขานำหน้า พระเอกทำนามาจากบ้านนอก
หรรษาฟู่ฟามีงานรีบหาจะว่าไม่บอก

มีมากมายตั้งหลายหมู่ เยอะแยะมีอยู่มากใหญ่
พระเอกโลกลูกทุ่งกำลังหอมฟุ้งอยู่ในเมืองไทย

ระนาดของเราก็ดี ตะโพนนั้นตีก็ดัง
ตัวโกงของเราก็กว่บ รูปหล่อลัลลัลลเลย

สลัม สลัมมานา ขอเชิญท่านมาเป็นแรงใจ

ภาพประกอบ 41 พรเทพ พรทวี ร้องเพลงออกแขกหลังโรง
บันทึกเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2549 ณ วัดอู่ข้าว อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ภาพประกอบ 42 การเดินแขกหน้าเวทีของเด็ก ๆ

บันทึกเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2549 ณ วัดอู่ข้าว อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

4) การแสดง

เมื่อออกแขกเสร็จแล้ว โฆษกประจำคณะกล่าวทักทายผู้ชมพร้อมทั้งประกาศชื่อเรื่อง จากนั้นเป็นการแสดงลิเกตามเรื่องราวเหมือนอย่างละคร โดยก่อนหน้าที่จะแสดงในแต่ละครั้ง หัวหน้าคณะจะต้องบอกกับผู้แสดงทุกคนว่าจะแสดงเรื่องอะไร มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนว่าแสดงเป็นตัวอะไรบ้าง ในการกำหนดเรื่องที่จะแสดงนี้บางครั้งมีการกำหนดล่วงหน้า แต่บางครั้งถึงแม้จะกำหนดไว้ก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง เนื่องจากความต้องการของเจ้าภาพ ดังนั้นการแสดงลิเกแต่ละครั้งส่วนใหญ่ มักจะกำหนดเรื่องที่จะแสดงกันเมื่อสมาชิกในคณะมาถึงพร้อมกันที่งานแล้ว หรือเรียกว่ากำหนดเรื่องก่อนถึงเวลาแสดงไม่นานนัก โดยหัวหน้าคณะหรือผู้กำกับการแสดงของคณะเป็นผู้บอกเรื่องพร้อมทั้งแจกแจงบทบาทด้วยปากเปล่าให้ผู้แสดงแต่ละคนฟังที่หลังโรง ในขณะที่กำลังแต่งหน้าหรือแต่งตัวกันอยู่ ซึ่งผู้แสดงแต่ละคนก็จะทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองว่าจะต้องแสดงอย่างไร เพราะแต่ละเรื่องก็นำมาแสดงนั้นมักเป็นเรื่องที่แสดงกันอยู่บ่อย ๆ จนเกิดความเคยชินแล้ว ระหว่างที่ผู้แสดงแต่ละคนกำลังดำเนินบทบาทไปตามเนื้อเรื่องนั้นหัวหน้าคณะหรือผู้กำกับการแสดงจะคอยกำกับดูแลอยู่ข้างเวทีเพื่อให้การแสดงดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ในกรณีที่เกิดปัญหา เช่น การแสดงเชื่องช้า ตลกผิด ตัวแสดงบาดเจ็บ หัวหน้าคณะหรือผู้กำกับการแสดงก็จะพลิกแพลงให้เรื่องดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น ผู้แสดงทุกคนต้องรู้บท รู้หน้าที่ และต้นบทร้อง บทเจรจาของตนให้เป็นไปตามแนวเรื่องที่กำหนดไว้ได้ตลอดเวลา

ตามแบบแผนการดำเนินเรื่องของการแสดงลิเกโดยทั่วไปนั้นในฉากแรกๆ เป็นการเปิดตัวละครสำคัญในท้องเรื่อง ผู้แสดงจะส่งสัญญาณให้นักดนตรีบรรเลงเพลงสำหรับรำออกจากหลังเวที เช่น เพลงเสมอ เมื่อรำกรายมาถึงหน้าตั้งหรือเตียงที่วางอยู่กลางเวทีก็นั่งลง หรือทำท่ากรายมือ แล้วขึ้นไปนั่ง ร้องเพลงทำนองรานิเกลิงแนะนำตัวเองตามบทบาทในเรื่อง เมื่อจบเพลงแล้วเจรจาดำเนินเรื่องต่อไป เมื่อตัวแสดงหมดบทบาทในการออกมาครั้งแรกแล้ว ก็เข้าโรงด้วยการร้องเพลงแจ้งให้ผู้ชมทราบว่าตนคิดอะไร หรือทำอะไร และจะเดินทางไปไหน จากนั้นปีพาทย์ทำเพลงเสมอ แล้วเชิดให้ผู้แสดงรำเข้าโรงไป การออกแสดงในฉากแรกนี้ อาจมีผู้แสดงคนสำคัญเดียว หรือหลายคนก็ได้ เช่น ถ้ากล่าวถึงกษัตริย์ของเมืองหนึ่ง ฉากแรกที่ออกมาอาจมีผู้แสดงเป็นมเหสี ไอรส ธิดา พร้อมนางสนมกำนัล และทหารออกมาด้วย หรือบางเรื่องที่ฉากแรกฝ่ายผู้ร้าย หรือตัวโกงออกมาก่อน อาจออกมาเพียงคนเดียว หรือออกมาเป็นกลุ่มก็ได้ ในกรณีที่ฉากแรกออกมาพร้อมกันหลายคนก็จะมีกรร้องแนะนำตนเองส่งต่อ ๆ กันไปที่ละคน นอกจากนี้ขณะที่เริ่มต้นแสดงหรือเริ่มต้นในแต่ละฉากแต่ละตอนโฆษกประจำคณะจะประกาศแนะนำตัวผู้แสดง และแนะนำเนื้อเรื่องคร่าว ๆ ด้วย

การแสดงในฉากต่อ ๆ มา ผู้แสดงมักเดินกรายท่าออกมา ผู้แสดงบนเวทีหรือผู้บรรยายหลังโรงจะแจ้งสถานที่และสถานการณ์ในท้องเรื่องให้ผู้ชมทราบ แล้วจึงดำเนินเรื่องไปจนจบฉากอย่างรวดเร็ว เมื่อผู้แสดงหมดบทบาทของตนเองแล้ว ก็จะร้องเพลงด้วยความสั้นๆ แล้วกลับเข้าไปด้วยเพลงเชิด ซึ่งใช้สำหรับการเดินทางที่รวดเร็ว

การแสดงในฉากจบ มักเป็นฉากที่ตัวโกงพ่ายแพ้แก่พระเอก ผู้แสดงเกือบทั้งหมดออกมาไล่ล่ากัน ประเฝปากและฝีมือกัน โดยในตอนสุดท้ายพระเอกเป็นฝ่ายชนะ ส่วนตัวโกงพ่ายแพ้ และได้รับบาดเจ็บสาหัส ต้องหนีไปหรือยอมจำนนอยู่ ณ ที่นั้น การแสดงก็จบลงโดยไม่มีการตายบนเวที เพราะถือว่าเป็นสิ่งอัปมงคล ผู้แสดงมักทำท่าหนึ่ง เพื่อแสดงให้ทราบว่า การแสดงจบลงแล้วเป็นธรรมเนียมการแสดงละครไทยที่มีการบรรเลงปีพาทย์ลาโรง ผู้แสดงกราบอำลาผู้ชม หัวหน้ากล่าวขอบคุณผู้ชม และเชิญชวนให้ติดตามชมการแสดงคณะของตนในโอกาสต่อไป

ในสมัยก่อน ลิเกเริ่มการแสดงเป็นเรื่องอย่างละครด้วยฉากตัวพระเอกออกมาก่อน แต่ในระยะหลังนี้มักเปิดการแสดงด้วยฉากตัวโกง เพื่อให้การดำเนินเรื่องรวบรัด และฉากตัวโกงก็อีกทีก็ครึกโครมทำให้ผู้ชมตื่นเต้นและติดตามชมการแสดง การดำเนินเรื่องแบ่งออกเป็นฉากสั้น ๆ ติดต่อกันไปอย่างรวดเร็ว ยิ่งดึกยิ่งใกล้จะจบ การแสดงก็ยิ่งคึกคัก ตื่นเต้น โดดโผน ตลกปอกฮา จนถึงมีฉากตลกเป็นฉากใหญ่ให้ผู้ชม ครื้นเครงแล้วรีบบรรทัดจบเรื่อง ซึ่งบางครั้งก็ไม่จบบริบูรณ์ แต่ผู้ชมก็ไม่ติดใจสงสัย

การแสดงของคณะลิเกพรเทพ พรทวิ มีลักษณะเด่นที่แฟนลิเกนิยมชมชอบคือ เนื้อเรื่องสนุกสนาน ดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว ผู้แสดงทุกคนมีความสามารถแสดงได้สมบทบาทและผลงานสอดคล้องกันดีเป็นยอดเยี่ยมตลอดเรื่องตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แสดงตลกประจำคณะคือ พรพยนต์ พรทวิ ซึ่งมีอาวุโสมากที่สุดในคณะนั้นจัดว่าเป็นศิลปินที่มีความสามารถทางการแสดงอย่างสูงในด้านสร้างความสนุกสนานครึกครื้นให้กับผู้ชม โดยใช้คำพูดที่มีมุขตลกขบขัน นำสถานการณ์ปัจจุบันมาสอดแทรกได้อย่างเหมาะสม ทันสมัย รวมทั้งกิริยาท่าทางที่แสดงออกถึงแม้จะเป็นตลกแต่ก็ถูกต้องตามกาลเทศะ จึงเป็นที่นิยมชมชอบของผู้ชมทั่วไป

นอกจากนี้การแสดงของคณะพรเทพ พรทวิยังมีงูอนูรักษ์ และสืบทอดศิลป์วัฒนธรรมไทยอันดีงามทั้งในด้านแบบแผนการแสดง การบรรเลงและขับร้อง การรำย่ำ การแต่งกาย และยังสะท้อนค่านิยมตามวิถีชีวิตแบบไทยอีกด้วย

5) การลาโรง

หลังจบการแสดงในฉากสุดท้าย ด้วยทำนองแล้ว เป็นธรรมเนียมการแสดงที่ถือปฏิบัติคือมีการบรรเลงปี่พาทย์ลาโรง ผู้แสดงกราบอำลาผู้ชม หัวหน้าคณะกล่าวขอบคุณผู้ชม และเชิญชวนให้ติดตามชมการแสดงคณะของตนในโอกาสต่อไป

3.2.3 บทบาทหน้าที่ของการแสดงลิเกที่ปรากฏในสังคมและวัฒนธรรม

ลิเก เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน และยังได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของการแสดงลิเกที่ปรากฏในสังคมและวัฒนธรรมมีอยู่หลายประการ ได้แก่ บทบาทบทบาทในการอนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย บทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย บทบาทในการสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นไทย และบทบาทในการสอนคุณธรรม จริยธรรม

ลิเกคณะพรเทพ พรทวิ เป็นลิเกที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของประชาชนทั่วไปทั้งในจังหวัดภาคกลางและภาคอื่น ๆ ด้วยผลงานการแสดงที่ดี มีคุณภาพ จึงทำให้มีผู้สนใจติดต่อให้ไปแสดงในงานต่าง ๆ จำนวนมาก นับได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในสังคมไทย ถึงแม้จะเป็นสังคมระดับชาวบ้านทั่วไปแต่นั้นคือชนกลุ่มใหญ่ในสังคมไทย

1. บทบาทในการอนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย

พระเทพ พรทวี เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมไทยโดยถ่ายทอดออกมาเป็นการแสดงลิเก ซึ่งสะท้อนศิลปวัฒนธรรมไทยหลากหลายแขนง เช่น

- ด้านวรรณคดีไทย มีการนำเรื่องจากวรรณคดีไทยมาแสดงในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ พระอภัยมณี ชุนช้างขุนแผน ผู้ชนะสิบทิศ มหาเวสสันดรชาดก พระมหาชนก และพระเตมีย์ เป็นต้น

- ด้านนาฏศิลป์ไทย ในการแสดงลิเกแต่ละครั้งมีการรำรำที่สวยงามทั้งที่เป็นแบบมาตรฐานและแบบประยุกต์ เพื่อสร้างแรงจูงใจและทำให้ผู้ชมได้ซึมซับในศิลปะอันงดงามของไทย เช่น การรำถวายมือ รำประกอบเพลงหน้าพาทย์ (เพลงเสมอ เพลงเชิด) ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว การรำดาบ เวลายกทัพมีรำตรวจพล ชี้นำควมบ้า มีการรำเกี่ยว การตีบท ใช้บทตามสถานการณ์ของเรื่อง และระบำรำฟ้อนชุดต่าง ๆ เป็นต้น

- ด้านดนตรี และการขับร้องเพลงไทย การแสดงลิเกต้องมีการบรรเลงดนตรีไทยประกอบการขับร้องในท่วงทำนองต่าง ๆ นอกจากเพลงราชนิเกลิงอันเป็นเพลงเอกลักษณ์ของลิเกแล้ว ยังมีการนำเพลงไทยมาผสมผสานด้วย เช่น เพลงตามจารีต ที่ใช้เป็นแบบแผนอย่างละครรำ ได้แก่ เพลงใหม่โรง เพลงออกแขก เพลงวา เพลงเสมอ เพลงร้ว ฯลฯ เพลงตามบท ได้แก่ บทโคก ใช้เพลงพญาโคก ลาวครวญ มอญครวญ บทรัก ใช้เพลงมะลิซ้อน กล่อมนารี สาลิกาแก้ว บทดีใจ ใช้เพลงสองไม้ เขมรไล่ควาย บทโกรธ ใช้เพลงนาคราช สองไม้ หงส์ทอง เป็นต้น

- ด้านจิตรกรรม คือความงดงามของฉาก ซึ่งถือว่าเป็นอุปกรณ์สำคัญอย่างหนึ่งของการแสดงลิเกจากลิเกโดยทั่วไปมักเป็นภาพวาดที่ประณีต งดงามทั้งลวดลายและสีสัน บ่งบอกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี เช่น ภาพวัดวาอาราม ปราสาทราชวัง อุทยาน บ้านทรงไทย ป่าเขาลำเนาไพร ฯลฯ

2. บทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

2.1 ภูมิปัญญาทางภาษา การแสดงลิเกเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางภาษาที่หลากหลาย

ดังนี้

- การประพันธ์เนื้อเรื่อง กล่าวคือ เริ่มต้นจากการใช้ภูมิปัญญาทางภาษาในการประพันธ์เนื้อเรื่องที่มีทั้งบทบรรยาย บทพูดหรือเจรจาเป็นร้อยแก้ว และบทร้องที่เป็นร้อยกรอง

- การใช้ภาษาของผู้แสดง ต้องสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ออกมาเป็นการแสดงลิเกที่ใช้ทั้งภาษาพูด ภาษาขับร้อง ภาษาท่ารำ และต้องสามารถคิดค้นถ้อยคำออกมาได้อย่างปัจจุบันทันด่วนที่เรียกว่า ร้องด้นกลอนสด ซึ่งเป็นการแสดงปฏิภาณไหวพริบของผู้แสดงด้วย

- การใช้คำราชาศัพท์ เป็นการใช้คำให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะตามเนื้อเรื่องที่แสดง เพราะเรื่องที่น่ามาแสดงลิเกส่วนใหญ่มักเป็นเรื่อง จักรๆ วงศ์ ๆ เช่นเดียวกับละครไทยในอดีต จึงต้องมีการใช้คำราชาศัพท์ด้วย ถึงแม้การใช้คำราชาศัพท์ของลิเกอาจจะไม่ถูกต้องตามแบบแผนนัก เนื่องจากจำต่อ ๆ กันมาจากนักแสดงรุ่นเก่า หรือบางครั้งใช้ในลักษณะจงใจให้ตลกขบขันบ้าง ก็ไม่ถือว่าเป็นข้อบกพร่อง การใช้คำราชาศัพท์ในการแสดงลิเกนี้นับว่าเป็นการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมทางภาษาที่น่าชื่นชมอย่างหนึ่งของการแสดงลิเก

- การใช้ถ้อยคำสำนวน สุภาพสิด คำพังเพย และคำเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย ในการแสดงลิเกย่อมมีทั้งบทร้อง และบทเจรจาที่สอดแทรกไว้ด้วยถ้อยคำสำนวน สุภาพสิด คำพังเพย และคำเปรียบเทียบต่าง ๆ ซึ่งมักเป็นคำสอนที่ให้ข้อคิด หรือคติสอนใจที่ดี นอกจากนี้ยังให้คุณค่าทางวรรณคดีไทย ได้แก่ เสาวรถนิ (ชมความงาม) นารีปราโมทย์ (เกี้ยวพาราสี) พิโรธวาที (โกรธ) และสัลลาบังคพิสัย (โศกเศร้า) เป็นต้น

2.2 ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแต่งกาย แต่งหน้า

การแต่งกายที่สวยงามเป็นจุดสนใจ หรือแรงจูงใจที่สำคัญอย่างหนึ่งของการแสดงลิเก เพราะค่านิยมของผู้ชมลิเกส่วนใหญ่ต่างก็มักดูผู้แสดงที่รูปร่างหน้าตา การแต่งตัว และการร้องการรำเป็นหลัก เครื่องแต่งกายของลิเกแสดงถึงภูมิปัญญาด้านการออกแบบอย่างมีศิลปะ ได้แก่ การเลือกใช้ชนิดของผ้าและสีสันทัน การใช้วัสดุอุปกรณ์ประดับตกแต่ง เช่น เลื่อม เพชร และคริสตัน การใช้ลวดลายซึ่งมักเป็นลายแบบไทย เช่น ลายกนก ลายเหลี่ยม ลายกลม รูปหัวใจ ฯลฯ

นอกจากเครื่องแต่งกายแล้ว การแต่งหน้าของลิเกก็สามารถแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของผู้แสดงซึ่งส่วนใหญ่ต้องแต่งหน้าเอง รูปแบบของใบหน้าที่ตกแต่งออกมาแล้วจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้แต่ง ปกติแล้วก็จะมักจะแต่งให้สวยงาม แต่บางโอกาสก็ต้องแต่งให้แตกต่างจากธรรมชาติของตนเอง เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทที่แสดง เช่น พระเอก นางเอกแต่งหน้าออกมาในแนวสวยหวาน ตัวโกง ทั้งชายและหญิงก็ต้องแต่งให้ออกมาในแนวดุร้าย ตัวตลกก็แต่งให้ออกมาแนวตลกขบขัน เพื่อเรียกเสียงหัวเราะของผู้ชม เป็นต้น

3. บทบาทในการสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นไทย

การแสดงลิเก มีลักษณะเช่นเดียวกับละคร กล่าวคือ แสดงเป็นเรื่องราว มีตัวละคร มีฉากของเรื่องคือเวลา และสถานที่ในการเกิดเรื่อง มีการดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบเป็นบทสรุปซึ่งเรื่องราวที่นำมาแสดงเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นจากการจำลองชีวิตจริงของมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นการดูลิเกนอกจากจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นสิ่งต่าง ๆ มากมาย เช่นวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ เป็นต้น

3.1 วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เรื่องที่ลิเกนำมาแสดงมักเป็นเรื่องราวของบุคคลในครอบครัวที่มีฐานะ อาชีพ และการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป เช่น พระมหากษัตริย์ ราชโอรส ราชธิดาเจ้านาย นายทหาร ป่าว ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ชาวนา ขอทาน โจร เด็กวัด ฯลฯ เรื่องของความรักระหว่างพ่อแม่กับลูก ความรักของหนุ่มสาว เรื่องของพฤติกรรมการแสดงออกของคนที่มีอุปนิสัยแตกต่างกันไปรวมทั้งเรื่องของประวัติบุคคล และสถานที่ที่สำคัญ เป็นต้น

3.2 วัฒนธรรมและประเพณี การแสดงลิเกมักสอดแทรกวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมของไทยไว้ในเนื้อเรื่องที่แสดงเสมอ เช่น กล่าวถึงการทำขวัญนาค การบวช การทำบุญตักบาตร การแต่งงาน การเผาศพ การละเล่นพื้นบ้าน ประเพณีวันสงกรานต์ งานวัด ฯลฯ

3.3 ค่านิยม และความเชื่อของคนไทย มีปรากฏอยู่ในการแสดงลิเกอย่างเด่นชัด เช่น ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความรักและเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความเคารพนบนอบ มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ การยกย่องบุคคลที่มีฝีมือ มีความเก่งกล้าสามารถ การมีความตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ การให้รางวัลผู้กระทำความดีความชอบ การลงโทษผู้กระทำความผิด ความเชื่อในคำอธิษฐาน หรือคำสาบาน ความเชื่อในเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ ความฝัน โชคลาง เป็นต้น

4. บทบาทในการสอนคุณธรรม จริยธรรม ลิเกเป็นการแสดงที่เข้าถึงประชาชนกลุ่มใหญ่ทุกเพศทุกวัย และมักแสดงตามงานวัด จึงนับว่าสอดคล้องอย่างยิ่งในการเป็นสื่อที่ช่วยสอนคุณธรรม จริยธรรมให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นนอกจากดูลิเกเพื่อความสนุกสนานแล้ว ยังได้ข้อคิด หรือคติสอนใจที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในการแสดงลิเก ได้แก่ ความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ความซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดี ความขยันหมั่นเพียร ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ความรับผิดชอบหน้าที่ ฯลฯ

ลิกคณะพรเทพ พรทวี มีบทบาทหน้าที่ของการแสดงที่ปรากฏในสังคมอย่างชัดเจนทั้งในด้านการอนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย บทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย บทบาทในการสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นไทย และบทบาทในการสอนคุณธรรม จริยธรรม

3.2.4 กระบวนการสืบทอด และการถ่ายทอดการแสดงของพรเทพ พรทวี

พรเทพ พรทวี เป็นผู้ได้รับการเรียนรู้และถ่ายทอดศิลปะการแสดงลิเกจากบิดา จากครู อาจารย์ และได้สั่งสมประสบการณ์ของตนเองมาเป็นเวลายาวนาน จนสามารถถ่ายทอด แสงออก และเผยแพร่สู่ประชาชนให้ซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านแขนงนี้ได้เป็นอย่างดี มีความประพฤติผลงานให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสถานการณ์และยุคสมัยจนเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน และยังเป็นผู้ฝึกหัด ถ่ายทอดศิลปะการแสดงลิเกให้แก่ลูกหลาน และเยาวชนผู้สนใจจำนวนมาก จนสามารถขยายผลโดยการจัดตั้งคณะลิเก ชื่อคณะพรพรรณ พรทวี ซึ่งมีนางสาวพรพรรณ วัฒนวรภิจหลานสาวของตนเองเป็นหัวหน้า และเป็นนางเอกประจำคณะ มีนายวรพงษ์ เดชานุกัณณ์ หรือนักแสดงในนาม นฤพล พรทวี เป็นพระเอกของคณะ และมีนักแสดงวัยรุ่น วัยหนุ่มสาวร่วมแสดงอีกจำนวนมาก สำหรับพรพรรณ พรทวินั้น พรเทพ พรทวีได้ส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนทางด้านนาฏศิลป์มาตั้งแต่เด็กเพื่อปลูกฝังให้มีความรู้ ความสามารถด้านนาฏศิลป์อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำมาใช้ประกอบอาชีพการแสดงลิเกได้เป็นอย่างดี

พรพรรณ พรทวี เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทองตั้งแต่ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 1 (เทียบเท่า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1) จนถึงระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 3 (เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) โดยระหว่างที่เรียนอยู่นั้นก็ได้ฝึกประสบการณ์ด้านการแสดงลิเกบนเวทีของคณะพรเทพ พรทวีไปด้วย ซึ่งพรเทพ พรทวี เป็นผู้คอยถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการแสดงลิเก อีกทั้งแสดงเป็นแบบอย่างให้เห็นอยู่เป็นประจำ จึงทำให้พรพรรณ พรทวี ซึมซับความเป็นศิลปิน และสามารถแสดงได้เป็นอย่างดี จนกระทั่งพรเทพ พรทวี พิจารณาเห็นว่าหลานมีวุฒิภาวะเหมาะสมแล้วจึงจัดตั้งคณะลิเก พรพรรณ พรทวี ขึ้นมาในปี 2545 ปัจจุบันลิกคณะพรพรรณ พรทวี เป็นคณะลิเกที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากประชาชนทั่วไปอย่างมากอีกคณะหนึ่ง นับเป็นผลงานการสืบทอด และถ่ายทอดการแสดงที่พรเทพ พรทวี ภาคภูมิใจอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ พรเทพ พรทวี ยังได้ถ่ายทอดศิลปะการแสดงลิเกให้กับพระเอกวัยรุ่นที่กำลังมีชื่อเสียงอีกคนหนึ่งคือ นฤพล พรทวี โดยได้รับอุปการะเลี้ยงดูอย่างลูกมาตั้งแต่นฤพล อายุประมาณ 14 ปี (ปัจจุบันอายุ 22 ปี) เนื่องจากบิดาของนฤพลเสียชีวิต ขณะที่นฤพลกำลังเรียนหนังสืออยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จึงต้องยุติการเรียนลงอย่างน่าเสียดาย เนื่องจากครอบครัวอยู่ในฐานะยากลำบาก จากนั้นจึงหันมาฝึกฝนการแสดงลิเก โดยมาอยู่กับพรเทพ พรทวี และพรเทพ พรทวี ได้ปลูกฝัง สั่งสอน อบรม ถ่ายทอดวิชาความรู้ในด้านศิลปะการแสดงลิเก และให้ฝึกประสบการณ์บนเวทีการแสดงอยู่เสมอ จนกระทั่งปัจจุบันนี้นฤพล พรทวี เป็นพระเอกที่มีความสามารถในการถ่ายทอดแบบอย่างการแสดงของพรเทพ พรทวี ได้เป็นอย่างดี

สำหรับผู้แสดงคนอื่น ๆ ในคณะ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้อง และลูกหลานนั้นก็ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ปลูกฝัง สั่งสอน ส่งเสริม สนับสนุน และถ่ายทอดการแสดงจากพรเทพ พรทวิเป็นอย่างดี ทำให้ผู้แสดงในคณะทุกคนเป็นนักแสดงที่มีคุณภาพ ผลงานการแสดงโดยภาพรวมของคณะจึงออกมาเป็นที่ชื่นชมของผู้ชมทั่วไป

นฤพล พรทวิ ได้กล่าวถึงความรู้สึก ความผูกพัน และการได้รับถ่ายทอดศิลปะการแสดงจากพรเทพ พรทวิ ไว้ดังนี้

"...สิ่งที่ประทับใจมากที่สุดครั้งหนึ่งในชีวิตของผมนั้นก็คือการได้บวชเพื่อทดแทนพระคุณพ่อแม่ ผมรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของพ่อพรเทพ เป็นอย่างมากที่ท่านได้ให้ความอุปการะเลี้ยงดู ให้ความรู้ด้านการแสดงลูก ให้อาชีพที่ดีแก่ผมมาจนถึงเวลาบวชเรียน ท่านก็ยังได้จัดงานพิธีอุปสมบทให้ผมอย่างยิ่งใหญ่ มีแขกผู้มีเกียรติที่เคารพนับถือมาร่วมงานกันมากมาย สิ่งประทับใจในลำดับต่อมาคือท่านให้ผมได้มีโอกาสแสดงลิเกร่วมกับศิลปินระดับฝีมือในงาน และสถานที่สำคัญหลายครั้ง หลายแห่ง เช่นที่โรงละครแห่งชาติ และที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย รวมทั้งการบันทึกผลงานการแสดงในรูปแบบวีซีดี เผยแพร่ ทำให้มีคนที่รู้จักและชื่นชมในผลงานการแสดงมากขึ้น อาชีพลิเกเป็นอาชีพที่ดี และน่าภาคภูมิใจ ถือว่าเป็นผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ ผมตั้งใจว่าจะยึดอาชีพนี้ตลอดไปจนกว่าจะแสดงไม่ไหว อยากให้มีคนนิยมชมชอบดูการแสดงลิเกตลอดไป อยากแสดงเก่งอย่างพ่อพรเทพ และพ่อจะสอนอยู่เสมอว่าให้เต็มที่กับงาน แสดงเป็นตัวไหนก็ให้สมบทบาท ไม่นำเรื่องส่วนตัวมาปะปนกับงาน ถึงเวลาแสดงต้องแสดงให้เต็มที่..."³⁸

เด็กชายอัจฉริยะ พุดทรัพย์ นักเรียนระดับนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี เป็นพระเอกลิเกวัยรุ่นคนหนึ่ง กล่าวว่า

"...ครั้งหนึ่งผมมีโอกาสได้แสดงลิเกร่วมกับคณะพรเทพ พรทวิ เป็นการแสดงลิเกการกุศลเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ผมรู้สึกประทับใจมาก และจะจดจำใส่ใจว่าครั้งหนึ่งในชีวิต ผมเคยได้ร่วมแสดงกับคณะพรเทพ พรทวิ ซึ่งเป็นคณะลิเกที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในปัจจุบัน คุณพรเทพเป็นลิเกที่สุภาพเรียบร้อย เป็นต้นแบบที่ดีแก่ผม และศิลปินลิเกทั่วไปได้เป็นอย่างดี คุณอาเป็นพระเอกนักกลอน ร้องเก่ง เสียงเพราะ ร่าสวย แสดงบทบาทได้ยอดเยี่ยมมาก ผมชอบเวลาที่คุณพรเทพแสดงบทเกี่ยวกับคุณอาดวงแก้ว ท่านร่าสวยและดูสุภาพ ผมได้จดจำคุณพรเทพเป็นต้นแบบการแสดงลิเกของผมครับ..."³⁹

³⁸ นฤพล พรทวิ, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2549.

³⁹ อัจฉริยะ พุดทรัพย์, สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2550.

พรเทพ พรทวี เป็นศิลปินต้นแบบให้แก่ศิลปินรุ่นใหม่หลังได้เป็นอย่างดี แม้บางคนไม่เคยรู้จักตัวจริงของเขา เพียงแต่ได้ดูจากการแสดงในซีดีก็สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการฝึกฝน ไม่ว่าจะเป็นด้านการร้อง การรำ หรือการแสดงบทบาทต่าง ๆ ก็ตาม

นอกจากนี้พรเทพ พรทวี ยังมีโอกาสถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ด้านการแสดงลิเกโดยได้รับเชิญเป็นวิทยากรพิเศษในการฝึกซ้อม สาธิต และบรรยายให้ความรู้แก่ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี โรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร และโรงเรียนค่ายบางระจันวิทยาคม เป็นต้น

สรุป

จากการศึกษาองค์ประกอบ และรูปแบบในการแสดงลิเกของคณะพรเทพ พรทวี ครั้งนี้ทำให้ทราบว่า การที่คณะพรเทพ พรทวี ได้รับความนิยมนอย่างสูงจากประชาชนในปัจจุบันนั้น นอกจากความสามารถด้านการแสดง และการประพฤติปฏิบัติตนของพรเทพ พรทวีแล้ว ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกหลายประการที่ทำให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานการแสดงออกมาได้จนเป็นที่ประทับใจของผู้ชมอย่างมากมาเป็นเวลายาวนานกว่า 12 ปี องค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่

1. บุคลากรผู้ร่วมงานในคณะ ได้แก่ ผู้แสดง ผู้บรรเลงดนตรี ผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายเวที ฉาก แสง สี เสียง และผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ทุกฝ่ายให้ความสำคัญซึ่งกันและกัน มีการประสานงานและให้ความร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ เป็นอย่างดี จึงทำให้องค์กร หรือคณะดำรงอยู่และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปทั้งในด้านผลงานการแสดง และด้านการบริหารจัดการคณะ

2. ดนตรี และเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง นับว่าเป็นส่วนสำคัญของการแสดงที่สร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้แก่การแสดงลิเก และเสริมสร้างความสนใจให้แก่ผู้ชมเป็นอย่างมาก ผู้บรรเลงดนตรีของคณะพรเทพ พรทวี จัดว่าเป็นนักดนตรีที่มีพื้นฐานความรู้ ความสามารถด้านการบรรเลงได้อย่างเชี่ยวชาญ และหลากหลายทั้งนี้ด้วยประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลายาวนานนั่นเอง นอกจากนี้จะรักษาคุณค่าของความเป็นดนตรีไทย และเพลงไทยไว้อย่างมั่นคงแล้ว ยังมีการประยุกต์วิธีการบรรเลง การเลือกใช้เพลงให้ทันสมัยเหมาะสมกับเวลา และโอกาสที่แสดงอีกด้วย

3. การร้อง การเจรจา และการรำ เป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของความเป็นลิเก ผู้แสดงลิเกต้องใช้ความสามารถของตนเองในด้านการร้อง การเจรจา และการรำ ดังนั้นการจะทำให้สิ่งเหล่านี้ได้ดีขึ้นอยู่กับการศึกษาฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ศิลปินลิเกคณะพรเทพ พรทวี ส่วนใหญ่มีความสามารถด้านการร้อง การเจรจา และการรำเป็นอย่างดี เป็นที่พอใจของผู้ชม

4. เรื่องที่ใช้ในการแสดง เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ให้ความสนุกสนาน สะท้อนภาพชีวิตจริงในสังคมไทย ให้สาระที่แฝงด้วยข้อคิด และคติในการดำเนินชีวิต ประกอบกับผู้แสดงแต่ละคนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวออกมาได้สมบทบาท จึงทำให้การแสดงเป็นที่ประทับใจของผู้ชมตลอดมา แม้บางครั้งแสดงเรื่องซ้ำบ่อย ๆ แต่ผู้ชมก็ยังให้ความสนใจ เพราะความเป็นคณะพรเทพ พรทวี แสดงครั้งใดก็ประทับใจผู้ชมเสมอ

5. เครื่องแต่งกาย เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างความสนใจให้แก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี ผู้ชมส่วนใหญ่ย่อมชอบดูลิเกที่ผู้แสดงแต่งกายสวยงาม สะดุดตา เครื่องแต่งกายของลิเกมีเอกลักษณ์เฉพาะที่ตัวแตกต่างจากการแสดงชนิดอื่น ๆ สำหรับผู้แสดงของคณะพรเทพ พรทวี ทุกคนแต่งกายได้สวยงามด้วยรูปแบบของชุดที่ทันสมัย ลวดลายงดงาม สีฉูดฉาด มองแล้วเพลิดเพลิน

6. เวที ฉาก แสง สี เสียง เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างความตื่นตา ตื่นใจให้แก่ผู้ชม คณะพรเทพ พรทวี มีเวทีมาตรฐาน ฉากสวยงามอลังการ แสงสีสว่างไสว เสียงกังวานไกลและไพเราะด้วยระบบที่ทันสมัย

7. การบริหารจัดการคณะ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของคณะยั่งยืนยาวนาน มาจนถึงปัจจุบัน คณะพรเทพ พรทวี บริหารจัดการคณะด้วยระบบครอบครัว ระบบพี่น้อง และระบบลูกหลาน ซึ่งทุกคนทำงานด้วยความรัก ความผูกพัน และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน แต่ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ จึงทำให้ระบบการทำงานในคณะประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เป็นที่พอใจของผู้มาติดต่อหางานการแสดง ผู้ชม ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้คณะพรเทพ พรทวี เป็นคณะลิเกดี มีคุณภาพ เป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไปตั้งแต่เริ่มจัดตั้งคณะ เมื่อปีพ.ศ. 2537 มาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยที่ทำให้คณะละครมีชื่อเสียงและได้รับความนิยม

1. ผู้สนับสนุนการแสดงละคร ได้แก่ ผู้ชม แม่ยก เจ้าภาพ และบริษัทผู้ผลิตวีซีดี

2. การเผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชน ทั้งการแสดงสดบนเวทีตามงานต่าง ๆ การแสดงออกอากาศทางสถานีวิทยุ การแสดงเผยแพร่ทางสื่อวีซีดี การเผยแพร่ทางสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออินเทอร์เน็ต

รูปแบบในการแสดงละครของคณะพรเทพ พรทวี

คณะพรเทพ พรทวี มีรูปแบบการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนี้

1. ขนบและความเชื่อเกี่ยวกับการแสดง ประกอบด้วย การไหว้ครูก่อนการแสดง มีการจัดพิธีไหว้ครูประจำปี มีการแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส และความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างค่านิยมแก่คนดูคือแสดงให้เต็มที่ สมบทยาท

2. วิธีการและขั้นตอนการแสดง เริ่มต้นด้วยการโหมโรง การรำถวายมือ การออกแขก การแสดงและจบลงด้วยการลาโรง

การโหมโรงเป็นการบรรเลงวงปี่พาทย์เพื่อไหว้ครูดนตรีไทย หรือรำลึกถึงครูอาจารย์ เทพยดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย อัญเชิญมาปกป้องคุ้มครองให้การบรรเลงในแต่ละครั้งประสบความสำเร็จ เพื่อเตรียมความพร้อมของนักดนตรี ให้นักดนตรีเกิดทักษะในการบรรเลงเมื่อบรรเลงต่อไปจะได้บรรเลงได้ราบรื่นขึ้น รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมของเครื่องดนตรีด้วย นอกจากนี้การโหมโรงยังเป็นการประกาศให้ทราบว่า การแสดงกำลังเริ่มขึ้นแล้ว ผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงจะได้พากันมาชมการแสดงต่อไป

การรำถวายมือ เป็นการสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสถานที่ที่ทำการแสดง ก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชาวคณะละคร อีกทั้งเป็นการสร้างขวัญ และกำลังใจให้สามารถดำเนินการแสดงในครั้งนั้น ๆ ด้วยความสำเร็จลุล่วงด้วยดี

การออกแขกถือเป็นการคำนับครู อวยพรผู้ชม ขอบคุณเจ้าภาพ อดฝืนมือการร้องรำ ของผู้แสดง และความหุรหุราของเครื่องแต่งกาย เพื่อให้ผู้ชมสนใจ และเตรียมพร้อมที่จะชมการแสดงต่อไป

การแสดง เป็นขั้นตอนสำคัญที่ประกอบด้วย การแนะนำชื่อเรื่อง การเปิดตัวผู้แสดงในฉากแรก และฉากต่อ ๆ ไป การดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ของเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบด้วยความประทับใจของผู้ชม โดยอาศัยบทบาทการแสดงของผู้แสดงทุกคนเป็นสิ่งสำคัญ

หลังจบการแสดงในฉากสุดท้ายแล้ว ก็ต้องมีการลาโรง โดยการบรรเลงปี่พาทย์ในบทเพลงที่เป็นสัญลักษณ์ประจำที่ทำให้ผู้ชมทราบว่าบัดนี้การแสดงจบลงแล้ว จากนั้นผู้แสดงกราบลาผู้ชม หวังหน้าคณะกล่าวขอบคุณผู้ชม และเชิญชวนให้ติดตามชมการแสดงคณะของตนในโอกาสต่อไป

บทบาทหน้าที่ของการแสดงลิเกที่ปรากฏในสังคมและวัฒนธรรม

ลิเกคณะพรเทพ พรทวิ เป็นลิเกที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของประชาชนทั่วไปทั้งในจังหวัดภาคกลางและภาคอื่น ๆ ด้วยผลงานการแสดงที่ดี มีคุณภาพ จึงทำให้มีผู้สนใจติดต่อให้ไปแสดงในงานต่าง ๆ จำนวนมาก นับได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในสังคมไทย ถึงแม้จะเป็นสังคมระดับชาวบ้านทั่วไป แต่นั่นคือชนกลุ่มใหญ่ในสังคมไทย

บทบาทหน้าที่ของการแสดงลิเกคณะพรเทพ พรทวิที่ปรากฏในสังคมและวัฒนธรรมมีดังนี้
 บทบาทในการอนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย บทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย
 บทบาทในการสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นไทย และบทบาทในการสอนคุณธรรม จริยธรรม

กระบวนการสืบทอด และการถ่ายทอดการแสดงของพรเทพ พรทวิ

พรเทพ พรทวิ ได้รับการเรียนรู้และถ่ายทอดศิลปะการแสดงลิเกจากบิดา จากครูอาจารย์ และได้สั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลายาวนาน จนสามารถถ่ายทอด แสดงออก และเผยแพร่สู่ประชาชนให้ซาบซึ้งถึงคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านแขนงนี้ได้อย่างเชี่ยวชาญ มีการประยุกต์ผลงานให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสถานการณ์และยุคสมัยจนเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน และยังเป็นผู้ฝึกหัดถ่ายทอดศิลปะการแสดงลิเกให้แก่ลูกหลาน และเยาวชนผู้สนใจจำนวนมาก จนสามารถขยายผลโดยการจัดตั้งคณะลิเก ชื่อคณะพรพรรณ พรทวิ ซึ่งมีนางสาวพรพรรณ วัฒนวรกิจ หลานสาวของตนเองเป็นหัวหน้า และมีนักแสดงวัยรุ่น วัยหนุ่มสาวร่วมแสดงอีกจำนวนมาก ลิเกคณะพรพรรณ พรทวิ เป็นลิเกที่มีชื่อเสียง และได้รับความนิยมนิยมจากประชาชนอีกคณะหนึ่งในปัจจุบัน